

Voorwoord

Bij het realiseren van dit eindwerk kregen we de hulp van een aantal personen, die we graag individueel willen bedanken. In de eerste plaats onze promotor, Hilde Van Dooren, voor haar nauwe betrokkenheid bij dit eindwerk en voor de concrete feedback die ze ons telkens opnieuw bezorgde. Geert Schacht danken we voor de praktische uitvoering van de 'tafelkaart'. Tim Schacht willen we bedanken voor het ontwerpen van de website en voor de grafische aspecten van dit eindwerk. Veel dank ook aan Myriam De Greef, Julie Dewanckele en Katty Geldof voor de vele uren naleeswerk. Ook Bart Dirix krijgt een woord van dank voor zijn kritische bijdrage als copywriter. Mede door zijn gouden tips hebben we de infofiches voor leerlingen gerichter kunnen uitschrijven. Ten slotte gaat onze dank naar de firma Aquaterra voor de interesse die ze toonde voor dit eindwerk en voor de verleende gunst bij de aankoop van de kaarten.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	Pag.7
2	Het concept.....	Pag.8
2.1	Algemeen.....	Pag.8
2.1.1	Een korte toelichting van het materiaal.....	Pag.8
2.2	Het doel van het concept.....	Pag.8
2.3	Fan van Gent versus leerwandelingen.....	Pag.9
2.3.1	Algemeen.....	Pag.9
2.3.2	Leerwandelingen.....	Pag.9
2.3.3	Persoonlijke visie op leerwandelingen.....	Pag.10
2.3.4	Uitdenken van een nieuw concept.....	Pag.10
2.4	Dit eindwerk binnen het huidige onderwijssysteem?.....	Pag.12
2.4.1	Persoonlijkheidsontwikkeling van een kind.....	Pag.12
2.4.2	Didactische principes.....	Pag.13
2.4.2.1	Het motivatieprincipe.....	Pag.14
2.4.2.2	Het activiteitsprincipe.....	Pag.15
2.4.2.3	Het aanschouwelijkheidsprincipe.....	Pag.15
2.4.2.4	Het individualisatieprincipe.....	Pag.16
2.4.2.5	Het geleidelijkheidsprincipe.....	Pag.17
2.4.3	Vakoverschrijdend werken.....	Pag.17
2.4.4	Erfgoededucatie.....	Pag.18
2.4.5	Gratis onderwijs	Pag.19
2.4.6	De eindtermen.....	Pag.20
2.4.6.1	Wat zijn eindtermen.....	Pag.20
2.4.6.2	Eindtermen binnen dit eindwerk.....	Pag.20
3	Proces.....	Pag.29
3.1	Inleiding.....	Pag.29
3.2	De opdracht.....	Pag.29
3.3	Van de opdracht tot het concept.....	Pag.29
3.4	Uitwerken van het concept.....	Pag.30
3.4.1	Selecteren van locaties.....	Pag.30
3.4.2	Verwerken van informatie.....	Pag.30
3.4.3	Inperken van de zones.....	Pag.31
3.4.4	Bedenken van opdrachten.....	Pag.31
3.4.5	Informatiefiches voor de leerlingen.....	Pag.32
4	Materiaal.....	Pag.33
4.1	Inleiding.....	Pag.33
4.2	Toelichting van het materiaal.....	Pag.33
4.2.1	De tafel.....	Pag.33
4.2.2	De grote kaarten.....	Pag.35
4.2.3	De stapkaarten.....	Pag.37
4.2.4	De mappen.....	Pag.37
4.2.5	Een prototype van een website.....	Pag.39
4.3	Proces materiaal.....	Pag.40

4.3.1	Inleiding.....	Pag.40
4.3.2	Het logo.....	Pag.40
4.3.3	De tafel.....	Pag.40
4.3.4	De kaart	Pag.42
4.3.5	Een systeem met 2 kaarten.....	Pag.42
4.3.5.1	Een kaart met maquettekarton.....	Pag.43
4.3.5.2	Aantrekkingskracht tussen de twee kaarten.....	Pag.43
4.3.5.3	Problemen met het maquettekarton	Pag.44
4.3.5.4	De magneten.....	Pag.44
4.3.5.5	Een zone verwijderen.....	Pag.45
4.3.6	De opmaak van de kaart.....	Pag.46
4.3.6.1	De digitale kaart.....	Pag.46
4.3.6.2	De indeling in zones.....	Pag.46
4.3.6.3	Het benoemen van locaties.....	Pag.47
4.3.6.4	De leergebieden/domeinen op de kaart plaatsen.....	Pag.48
4.3.6.5	Symbolen.....	Pag.48
4.3.6.6	Legende.....	Pag.49
4.3.7	De mappen.....	Pag.49
4.3.7.1	Keuze van de mappen.....	Pag.50
4.3.7.2	De voorbladen.....	Pag.50
4.3.7.3	De foto's.....	Pag.50
4.3.7.4	Infofiches voor de leerkrachten.....	Pag.51
4.3.7.5	De opdrachten.....	Pag.51
4.3.7.6	Infofiches voor de leerlingen	Pag.52
4.4	De “stapkaarten”.....	Pag.53
4.5	De website.....	Pag.54
5	Bronnengebruik.....	Pag.55
5.1	Inleiding.....	Pag.55
5.2	Auteursrechten.....	Pag.55
5.3	Naburige rechten.....	Pag.56
5.4	Portretrecht.....	Pag.56
5.5	Uitzonderingen op auteursrechten voor het onderwijs.....	Pag.56
5.6	Toepassing van auteursrechten op dit eindwerk.....	Pag.56
5.6.1	Infofiches	Pag.56
5.6.2	Foto's	Pag.57
5.6.3	Symbolen bij de opdrachten.....	Pag.57
5.6.4	De kaart.....	Pag.57
5.6.5	Creative commons.....	Pag.57
6	Praktijk.....	Pag.58
6.1	Inleiding.....	Pag.58
6.2	Gebruik en integratie van het geheel.....	Pag.59
6.3	Gebruik van de basiskaartkaart.....	Pag.59
6.4	Gebruik van de infofiches.....	Pag.60
6.5	Uitvoering van de opdrachten.....	Pag.61
6.5.1	Activiteiten buiten de schoolomgeving.....	Pag.62
6.5.2	Activiteiten binnen de schoolomgeving.....	Pag.64
6.6	Besluit van de praktijk.....	Pag.65
6.7	Lesvoorbereidingen.....	Pag.66

6.7.1	Activiteiten buiten de schoolomgeving.....	Pag.66
6.7.1.1	Uitstap 1.....	Pag.66
6.7.1.2	Uitstap 2.....	Pag.73
6.7.1.3	Uitstap 3.....	Pag.76
6.7.1.4	Uitstap 4.....	Pag.79
6.7.1.5	Uitstap 5.....	Pag.84
6.7.2	Activiteiten binnen de schoolomgeving.....	Pag.87
6.7.2.1	M.V rond Gentse standbeelden.....	Pag.87
6.7.2.2	M.V rond Gentse legendes in het 4e leerjaar.....	Pag.90
6.7.2.3	M.V rond Gentse legendes in het 3e leerjaar.....	Pag.97
6.7.2.4	Twee lessen rond functioneel kaartgebruik.....	Pag.104
7	Toekomst.....	Pag.109
7.1	Contactpersonen.....	Pag.109
7.2	Hoe zien we de toekomst?.....	Pag.111
7.2.1	Algemeen.....	Pag.111
7.2.2	Concreet.....	Pag.111
8	Besluit.....	Pag.113
9	Literatuurlijst.....	Pag.114
9.1	Boeken.....	Pag.114
9.2	Websites.....	Pag.115

1 Inleiding

Met dit eindwerk willen we een nieuw concept introduceren om leerlingen van de lagere school, de stad Gent op een eenvoudige en creatieve manier te laten exploreren. Het kreeg de naam “Fan van Gent” en richt zich in het bijzonder naar leerkrachten en leerlingen van de tweede graad. Dit concept is het resultaat van een opdracht rond erfgoededucatie in de stad Gent. Deze opdracht werd zeer ruim opgevat en op een creatieve wijze ingevuld. Naast erfgoededucatie werden bijna alle leergebieden en domeinen uit de lagere school bij dit concept betrokken. Er wordt gewerkt met duurzaam educatief materiaal, waarmee zowel leerkrachten als leerlingen op hun eigen niveau aan de slag kunnen. Het materiaal vormt de basis van dit concept en is zodoende het belangrijkste deel van dit eindwerk. In het theoretisch deel wordt getracht zo duidelijk mogelijk toe te lichten wat het concept inhoudt en hoe dit concept binnen het onderwijs past. Er is gezorgd voor een logische opbouw waardoor de hoofdstukken steeds met elkaar verbonden zijn. Eens het concept is gekend kan ieder hoofdstuk afzonderlijk gelezen worden, zonder dat dit onduidelijkheden teweegbrengt. Gedurende het hele proces werd gestreefd naar eenvoud en duidelijkheid. Vooral bij het realiseren van het materiaal werd hiermee rekening gehouden. Het materiaal kan dan ook onmiddellijk worden gebruikt zonder dat hiervoor de theoretische uitleg dient gelezen te worden.

2 Het concept

2.1 Algemeen

'Fan van Gent' is de naam die bedacht werd voor een vernieuwend idee in de onderwijswereld. Het betreft een volledig nieuwe methode om met kinderen vakoverschrijdend, motiverend en met het oog op cultuureducatie de stad te verkennen. Dit concept is uitgewerkt in duurzaam materiaal. Het is gebruiksklaar voor leerkrachten en leerlingen van het basisonderwijs, in het bijzonder voor de tweede graad. Het concept gaat de strijd aan met de kloof tussen de school en zijn omgeving en de perikelen die gratis onderwijs met zich meebrengt.

2.1.1 Een korte toelichting van het materiaal

We vertrekken van een grote 'tafelkaart'. Op de kaart wordt een deel van het historisch centrum van Gent voorgesteld. Bij de kaart horen twee mappen, één voor leerkrachten en één voor leerlingen.

Op de kaart zijn 36 punten voorgesteld. Met een punt wordt een bepaalde locatie bedoeld. Dit kan een straat, een plein of een gebouw zijn. Deze punten zijn volledig uitgewerkt op niveau van de leerkrachten en op niveau van de leerlingen.

In de map voor leerkrachten is elk punt voorzien van een foto, informatiefiche en opdrachten rond deze plaats. De infofiche beslaat zowel de geschiedenis van het gebouw als de huidige functie, verhalen, legendes, ... De bijhorende opdrachten doen de leergebieden: taal, rekenen, muzische vorming en wereldoriëntatie aan. In het leergebied wereldoriëntatie worden alle domeinen afzonderlijk benaderd. Deze domeinen zijn: tijd, ruimte, natuur, mens en maatschappij en technologie.

Bij de map van de leerlingen is elk punt voorzien van een foto en een infofiche. Beiden zijn op niveau van leerlingen van de tweede graad. De informatie per locatie is veel eenvoudiger en minder uitgebreid dan die van de leerkrachten.

2.2 Het doel van het concept

Door te werken met een kaart met verschillende punten kunnen leerkrachten en leerlingen zelf kiezen welke locaties zij interessant vinden. Op deze manier kunnen leerkrachten en/of leerlingen een eigen leerwandeling samenstellen. Er hoeft niet verplicht gekozen te worden voor een leerwandeling. Er kan ook gekozen worden voor één opdracht of activiteit die past binnen een leergebied of domein. Op de tafelkaart kan in één oogopslag gezien worden welke leergebieden/domeinen elke locatie aandoet. Op deze manier kan er gemakkelijk binnen een thema gekozen worden.

Bovendien kan er gewerkt worden met een kaart en teksten op niveau van de leerlingen. De kaart en de teksten zijn een perfecte aanvulling voor een goede voor- of naverwerking.

De opdrachten die bij de map voor leerkrachten horen zijn louter suggestief. Zij kunnen een aanzet vormen tot het bedenken van eigen activiteiten.

De kaart en de bijhorende mappen zorgen er eveneens voor dat leerkrachten en leerlingen veel sneller en eenvoudiger meer te weten komen over bepaalde plekken in de stad. Op deze manier wordt heel wat opzoekwerk bespaard. Dit opzoekwerk gaat immers vaak gepaard met verlies van kostbare tijd. Het is tevens geen eenvoudige taak de juiste bronnen te raadplegen. Met dit concept trachten we de drempel om de stad in te trekken te verlagen.

2.3 Fan van Gent versus leerwandelingen

2.3.1 Algemeen

Dit concept is het resultaat van enkele persoonlijke bedenkingen bij de huidige manier van werken rond cultuureducatie en het samenstellen van leerwandelingen. Een extra aanzet was tevens de maximumfactuur die de drempel tot uitstappen en betalende gidsen aanzienlijk verhoogt. Alvorens dit concept te plaatsen in het onderwijs, willen wij u onze persoonlijke visie niet onthouden. Deze visie leidde tot het bedenken van dit vernieuwende concept.

2.3.2 Leerwandelingen

In een eindwerk rond de didactiek van leerwandelingen werd volgende paragraaf teruggevonden:

'Een leerwandeling is een door de leerkracht voorbereide en geleide uitstap, waarbij de leerlingen hun eigen leefwereld leren ontdekken. Door een excursie leren de leerlingen hoe de leerinhouden in de praktijk functioneren, want de afstand tussen de theorie in de klas en de praktijk in de leefwereld is vaak erg groot. Door een excursie worden de theoretische leerinhouden realistischer voor de kinderen.'

Een leerwandeling was het startpunt om tot dit concept te komen. De hierboven omschreven definitie van een leerwandeling leert ons dat deze werkvorm ontzettend veel voordelen kent. Een leerwandeling past perfect in het huidige onderwijssysteem. Het vult de verwachtingen die de Vlaamse Gemeenschap van scholen heeft perfect in. Een school wordt immers geacht kinderen af te leveren die voldoende in staat zijn om in de huidige maatschappij te functioneren.

Om te komen tot dit resultaat moeten we trachten het kind zo goed mogelijk te laten ontwikkelen in al zijn persoonlijkheidsfacetten. Dit is geen eenvoudige opgave. Verschillende werkvormen, didactische principes, etc. dringen zich al snel op. Een goede leerwandeling vervult een belangrijke taak in dit proces. Ze zorgt voor extra motivatie, werkt vakoverschrijdend, leert de leerlingen de realiteit kennen, toont een waarheidsgetrouwe weerspiegeling van de maatschappij, sluit aan bij het werken met belangstellingscentra of thematisch werken, zorgt voor een betere voeling met de realiteit, betreft de leerlingen, zorgt voor meer samenwerking en sociale omgang met elkaar, stimuleert het groepsgevoel en daarmee ook de klassfeer, etc.

2.3.3 Persoonlijke visie op leerwandelingen

Laat het duidelijk zijn, een leerwandeling is een zeer goede werkvorm. Maar ze is ook beperkend! Ondanks de vele voordelen van leerwandelingen worden toch enkele belangrijke aspecten over het hoofd gezien.

- Het samenstellen van een goede leerwandeling is een zware opgave. Men moet op zoek gaan naar verschillende locaties. Van deze locaties moet men de juiste bronnen benaderen en deze met elkaar vergelijken. Vervolgens kan men komen tot het bepalen van opdrachten. Maar al te vaak wordt slechts één bron geraadpleegd.
- Het inhuren van een gids is vaak een dure aangelegenheid. Ook is het dat taalgebruik van de gids niet altijd afgestemd op de doelgroep. Onze kritiek: 'variërende werkvormen bij de meeste gidsbeurten ontbreken', staat hier op zijn plaats.
- Een leerwandeling is meestal samengesteld door de leerkracht, waardoor leerlingen vaak geen inspraak hebben in dit leerrijke proces.
- Er bestaat in Gent geen centrale plaats om informatie te bemachtigen. Informatie moet steeds per locatie opgezocht worden.
- Een andere bemerking is dat leerwandelingen vaak ieder jaar hetzelfde zijn. Dit is eenvoudig voor de leerkracht, overigens merken de leerlingen dit niet op. Wel gaat dit ten koste van een hele reeks andere locaties die op deze manier nooit behandeld worden.
- Veel leerkrachten trekken slechts één maal per jaar de stad in voor een leerwandeling. De overige tijd gaat niet meer naar het ontdekken van de stad.

Kort samengevat kan men stellen dat een leerwandeling een zeer goede werkvorm is, maar dat dit nog te weinig is om leerlingen echt kennis te laten maken met de stad en diens vele voordelen. Tevens kan men enkele struikelblokken ontdekken die het samenstellen van een leerwandeling bemoeilijken.

2.3.4 Uitdenken van een nieuw concept

Zonder al de voordelen van een leerwandeling uit het oog te verliezen, gingen we op zoek naar een nieuw concept. Een concept dat een oplossing kon bieden voor de struikelblokken en dat de leerkrachten en leerlingen nog meer kon motiveren de stad in te trekken. Zoals eerder gesteld, wilden we de drempel om te leren in de stad verlagen. Om deze redenen bedachten we het nieuwe concept: 'Fan van Gent'.

Bij het bedenken van ons concept hielden we volgende doelen voor ogen:

- Het opzoeken van informatie voor leerkrachten moet eenvoudiger;
- Het hele systeem moet gebruiksvriendelijk zijn;

- Een leerkracht moet op een leuke en gemotiveerde manier nieuwe leerwandelingen kunnen samenstellen;
- De uitgewerkte locaties moeten vakoverschrijdend benaderd worden;
- Leerlingen moeten in het proces actief betrokken kunnen worden, zowel in het samenstellen van een leerwandeling als in het verwerven van informatie rond een bepaalde locatie. Daarnaast moet het nog steeds mogelijk zijn voor de leerkracht om zonder de leerlingen aan de slag te kunnen;
- Een leerwandeling moet overzichtelijk en duidelijk worden aangegeven in de klas. Zowel door leerkracht als door de leerlingen;

Met deze doelen gingen we aan de slag. Spoedig kwamen we tot een nieuw concept dat ons de vele voordelen van een leerwandeling aanbiedt en ons een helpende hand aanreikt om hier nog verder in te gaan.

De extra voordelen even op een rijtje:

- Leerkrachten moeten niet meer eindeloos zoeken naar geschikt bronmateriaal over een bepaalde locatie. Zij kunnen gebruik maken van infofiches die gecontroleerd zijn en een resultaat zijn van verschillende bronnen.
- Leerkrachten kunnen eindeloos blijven variëren in het samenstellen van leerwandelingen.
- Leerkrachten kunnen terugvallen op verschillende opdrachten per locatie. Deze opdrachten zijn slechts suggestief, wel behandelen ze verschillende leergebieden en domeinen. Ook zijn het opdrachten die kaderen binnen de vijf didactische principes.¹
- Leerlingen kunnen actief betrokken worden bij het samenstellen van leerwandelingen. Zo kan men de reeds vermelde definitie van een leerwandeling plots veel ruimer maken:

Een leerwandeling is een door de leerkracht of leerlingen voorbereide en geleide uitstap, waarbij de leerlingen hun eigen leefwereld leren ontdekken. Door een excursie leren de leerlingen hoe de leerinhouden in de praktijk functioneren, want de afstand tussen de theorie in de klas en de praktijk in de leefwereld is vaak erg groot. Door een excursie worden de theoretische leerinhouden realistischer voor de kinderen.'

- Met het systeem hoeft niet noodzakelijk te worden overgegaan naar leerwandelingen. Men kan ook kiezen voor één bepaalde activiteit in de stad.

¹ Motivatieprincipe, activiteitsprincipe, aanschouwelijkheidsprincipe, individualisatieprincipe en geleidelijkheidsprincipe

Deze activiteit kan kaderen binnen bijna alle leergebieden van het lager onderwijs.²

- Een kaart begeleidt het hele proces. De kaart zorgt voor een goede voor- en naverwerking en brengt een overzichtelijke verwerking met zich mee.
- Het systeem omzeilt de nood om gidsen in te schakelen en vormt een goede basis om zelf aan de slag te gaan.

Laat het duidelijk zijn dat het eindwerk enkel dit nieuwe concept behandelt, de volledige didactiek rond leerwandelingen zal niet besproken worden. Dit is immers een ander onderwerp.

2.4 Dit eindwerk binnen het huidige onderwijssysteem?

Het lijkt ons aangewezen dit puntsgewijs uit te werken. Om het eindwerk te kaderen binnen het onderwijs moet ieder aspect los van elkaar gezien worden. Het wordt belicht vanuit volgende invalshoeken:

- Persoonlijkheidsontwikkeling van een kind
- Didactische principes
- Vakoverschrijdend werken
- Erfgoededucatie
- Gratis onderwijs
- Eindtermen

2.4.1 Persoonlijkheidsontwikkeling van een kind

De persoonlijkheidsontwikkeling van een kind geschiedt op drie gebieden die onlosmakelijk met elkaar in relatie staan. Deze drie gebieden of aspecten beïnvloeden en stimuleren elkaar voortdurend.

- **Het cognitieve aspect:** De elementen die samen de 'denkhandelingen' bepalen.
- **Het psychomotorische aspect:** De ontwikkeling van alle kenmerken die samen beweging mogelijk maken: het verband tussen waarneming en gedrag.
- **Het dynamisch-affectieve aspect:** De kenmerken die samen de emoties en de motivaties van kinderen bepalen.

² Enkel het leergebied lichamelijke opvoeding is nog niet verwerkt binnen dit concept. Wel zijn ontzettend veel bewegingsactiviteiten voorzien zijn binnen de opdrachten. Deze opdrachten hebben we echter gesitueerd binnen het leergebied muzische vorming.

Het concept dat wij verwezenlijkt hebben: het op stap gaan met leerlingen in combinatie met doe-opdrachten, waarbij een leerwandeling of activiteit op een eenvoudige manier kan samengesteld worden door leerkrachten en/of leerlingen. Als we dit kaderen binnen de hogergenoemde persoonlijkheidsaspecten, wordt al snel duidelijk dat dit eindwerk volop bijdraagt tot de volwaardige ontwikkeling van de persoonlijkheid van de leerlingen.

- **Het cognitieve aspect:** De verschillende opdrachten, plaatsbeschrijvingen en het werken met de kaart zorgen voor het verwerven van nieuwe leerinhouden en leerinzichten.
- **Het psychomotorische aspect:** De verschillende opdrachten die vervat zitten in dit nieuwe concept zijn benaderd vanuit het idee dat het doe-opdrachten moesten zijn. Doe-opdrachten zorgen voor een maximale activiteit van de leerlingen zonder dat zij echt beseffen dat zij met leerinhouden aan het werk zijn.
- **Het dynamisch-affectieve aspect:** Eén van de hoofddoelstellingen van ons eindwerk is om leerlingen en leerkrachten extra te motiveren de stad in te trekken. Op deze manier wordt het groepsgevoel versterkt en vervaagt de grens tussen school en realiteit. Dit brengt een andere werkwijze met zich mee. Leerlingen gaan met elkaar in gesprek, leren de gespreksconventies en gespreksregels om met anderen in contact te treden gebruiken en gaandeweg beheersen. De opdrachten, die een groot arsenaal aan groepsopdrachten bevatten, zorgen ervoor dat samenwerken, met elkaar in discussie treden, elkaar verwonderen, andere mensen interviewen, etc. werkvormen zijn die regelmatig terugkeren. Op deze manier leren leerlingen met elkaar en met zichzelf omgaan. Hier komen heel wat emoties bij kijken.

Het spreekt voor zich dat deze drie aspecten in de realiteit samenlopen en elkaar op elke denkbare wijze beïnvloeden en bijstaan. Door deze drie aspecten telkens opnieuw te prikkelen ontstaat er een wisselwerking. Die zorgt op haar beurt voor de ontwikkeling van de persoonlijkheid van het kind. Gesteld zou moeten worden dat er in goed onderwijs zodanig gewerkt wordt aan de samenhang van deze punten dat zij op een harmonische manier zorgen voor de volledige persoonlijkheidsontwikkeling van het kind

Ons eindwerk sluit nauw aan bij deze harmonieuze wisselwerking, omdat de verschillende aspecten ruim aan bod komen.

2.4.2 Didactische principes

Didactische principes zijn grondbeginselen, krachtlijnen of algemene voorschriften in verband met het didactisch handelen zoals ze ontstaan zijn vanuit de didactische theorie.

Dit valt te lezen in de cursus pedagogiek van het eerste jaar. Elk jaar opnieuw werd gehamerd op deze principes en werd, niet ten onrechte, gewezen op het belang ervan. Daar dit eindwerk een nieuw concept of methode omvat, was het meer dan verstandig om deze principes te hanteren.

Eerlijkheidshalve moet worden vermeld dat deze principes geen onderzoekwerk meer nodig hadden. Ze zijn door de drie jaren heen een evidentie geworden. Enkel de juiste benaming wordt niet altijd gehanteerd.

De principes nog even op een rijtje:

- Motivatieprincipe
- Activiteitsprincipe
- Aanschouwelijkheidsprincipe
- Individualisatieprincipe
- Geleidelijkheidsprincipe

Deze principes of richtlijnen zorgden voor een andere uitwerking van de opdrachten, de informatiefiches en de tafelkaart.

2.4.2.1 Het motivatieprincipe

Motivatie: (<Engels: 'motivation') = het werkzaam zijn van drijfveren of deze tot werkzaamheid opwekken.

Een synoniem voor drijfveer is beweegreden. Wanneer we dit synoniem ontleden komen we tot: een reden om te bewegen. Dit is een zin die perfect past bij ons eindwerk: wij willen de leerkrachten en leerlingen redenen geven om zich de stad in te bewegen. Op die manier kunnen de leerlingen de realiteit toetsen aan reeds opgedane leerinhouden en leerinzichten. Ook het omgekeerde is van toepassing. Het in contact komen met de realiteit kan leiden tot het vormen van nieuwe leerinhouden en leerinzichten.

Motivatie wordt in ons eindwerk op vier verschillende manieren opgewekt.

- Motivatie vertaalt zich in de school als leermotivatie. Het is belangrijk dat leerlingen willen leren vanuit zichzelf. Dat kan enkel wanneer wij ze motiveren, wanneer we ze duidelijk maken dat wat ze leren, hen tot nut zal dienen. Niets is beter dan ze te betrekken in de realiteit van de huidige maatschappij. Wanneer zij buiten de schoolmuren zaken kunnen aanleren die rechtstreeks verband houden met deze reële wereld, zien zij hier onmiddellijk het nut van in. Op deze wijze verhoogt men de leermotivatie van leerlingen.
- Los van bovenvermelde vorm van motivatie worden de leerlingen ook door andere redenen bewogen. Het betrekken van de leerlingen bij het samenstellen van een leerwandeling of het kiezen van een activiteit zorgt voor een extra stimulans. Zij worden immers betrokken bij dit geheel. Op deze manier verkrijgen we een domino-effect. De leerlingen zijn extra gemotiveerd om vooropgestelde plaatsen te bezoeken, er informatie over te lezen, een route uit te stippelen, een tijdsschema op te stellen, ...

- Als derde moeten de verschillende doe-opdrachten worden aangehaald als vorm van extra motivering. De opdrachten die dit eindwerk bevatten zijn doe-opdrachten. Gevarieerde doe-opdrachten leiden tot een maximale activiteit en betrokkenheid van het kind. We stappen af van het schoolse 'invullen van werkbundels' en trachten de leerlingen honderd procent te betrekken bij de opdrachten. Ze beleven als het ware de werkelijkheid en zijn zich minder bewust van leerinhouden of leerinzichten die ze op dat moment verwerven. Op deze manier komen we tegemoet aan het 'motivatieprobleem' dat zich in vele scholen stelt. Scholen hebben vaak te kampen met een aantal obstakels zoals beperkte aanwezigheid van didactisch materiaal of te weinig voeling met de realiteit van de maatschappij.
- Als laatste is het belangrijk te weten dat leerkrachten de leerlingen pas kunnen motiveren als zij zelf gemotiveerd zijn. Ons eindwerk tracht ervoor te zorgen dat de leerkracht op een eenvoudige manier leerwandelingen of activiteiten kan uitwerken in de stad. Dit telkens met enkele suggestieve doe-opdrachten. Dit bespaart heel wat werk en geeft de leerkrachten een zeker gevoel. Zij gaan immers met het juiste materiaal aan de slag. Hoe ver zij hier in willen gaan kiezen ze volledig zelf.

2.4.2.2 Het activiteitsprincipe

Leerlingen hebben behoefte aan drie belangrijke zaken:

- Ten eerste hebben kinderen nood aan uitwendige activiteiten: een kind heeft nood aan beweging. Spelen is een fundamentele behoefte van kinderen. Het gebruik van originele doe-opdrachten komt tegemoet aan deze behoefte. De activiteit tijdens deze opdrachten ligt zeer hoog en kinderen gaan hier snel op in. Doe-opdrachten verwelkomen ze met open armen, en de dankbaarheid zal snel blijken door hun medewerking.
- Ten tweede hebben kinderen nood aan denkactiviteiten: een kind wil de wereld zelf ontdekken en zelf vorm geven. Hiertoe moet het echter ook aangezet worden. Dit doen we niet door leerlingen iets voor te zeggen! In de plaats daarvan moeten we ze voor problemen stellen en uitdagen. Bij het maken van de opdrachten en infoches hebben we hier maximaal rekening mee gehouden.
- Ten derde moet worden aangehaald dat los van bovengenoemde behoeften er ook de behoefte is aan afwisseling. U zal in de opdrachten van het eindwerk, alsook in de locaties bemerken dat hier veel aandacht is aan besteed.

2.4.2.3 Het aanschouwelijkheidsprincipe

Dit principe houdt in dat we de leerinhouden zo veel mogelijk zintuiglijk waarneembaar en tastbaar moeten voorstellen. Vertrekken vanuit de realiteit is dus de meest aangewezen manier.

Het principe werkt op twee manieren. Ons concept sluit aan bij deze twee manieren!

- **Aanschouwelijkheid als verduidelijking bij kennis, weten:** bij het aanbrengen van nieuwe leerinhouden is de beste manier diegene die de leerlingen laat ruiken, proeven, voelen, horen, zien of zelfs ervaren om echt te weten wat het is.

Een aansluitend voorbeeld uit 'Fan van Gent', het Werregarenstraatje of in de volksmond het 'Graffitistraatje':

- Laat de leerlingen de mooiste graffititekening in het straatje kiezen en/of fotograferen. Bespreek vervolgens de verschillende keuzes.

- Maak met de leerlingen zelf een leuke tekening. Eventueel kan je ze ook echt laten werken met spuitbussen.

- Laat de leerlingen hun naam spuiten met graffiti.

Al snel wordt duidelijk dat dit eindwerk deze manier van aanschouwelijkheid volgt. Om het begrip graffiti helemaal te laten doorsijpelen wordt er daadwerkelijk naar gekeken, aan gevoeld en kunnen ze het ook beleven.

- **Aanschouwelijkheid om het denkproces op gang te brengen en te ondersteunen bij inzicht:** opdat kinderen iets zouden kunnen begrijpen op abstract niveau, moeten ze om dit te kunnen, terugvallen op een aanschouwelijke of concrete voorstelling hiervan.

Opnieuw een voorbeeld uit 'Fan van Gent' om dit te illustreren, het Korenmetershuis:

Laat de leerlingen uitrekenen hoeveel ramen dit gebouw heeft. Vergelijk de verschillende oplossingsmethoden en bespreek deze.

Leerlingen weten wat ramen zijn, ze gebruiken deze situatie nu als ondersteuning bij het denkproces. Ze kunnen steeds terugvallen op de werkelijke voorstelling ervan.

Het doel van het eindwerk is om leerlingen en leerkrachten de stad in te sturen en hen de werkelijkheid te laten beleven. Hierbij kunnen leerlingen de werkelijkheid echt onderzoeken.

2.4.2.4 Het individualisatieprincipe

Individualiseren betekent dat er zoveel mogelijk rekening moet worden gehouden met de eigenheid van elk kind. Elk kind is anders en heeft andere eigenschappen. Het is de taak van de school hier ten volle rekening mee te houden.

Hier volgt geen uiteenzetting over wat een leerkracht allemaal kan doen om hier rekening mee te houden, wel een verduidelijking van hoe dit eindwerk met dit principe rekening heeft gehouden.

Dit principe laat zich opnieuw erg gelden in de opdrachten. De keuze voor open doe-opdrachten is hier zeer bewust.

Er werd gezocht naar opdrachten waar iedereen op zijn eigen niveau mee aan de slag kon.

Bijvoorbeeld het interviewen van mensen in groepjes. Dit biedt elke leerling de kans te beslissen hoe ver hij/zij er in gaat.

Een mondige leerling weet deze kans aan te grijpen om ten volle gebruik te maken van zijn mondigheid. Een minder mondige leerling kan ervoor kiezen de mondigheid van anderen te observeren, gegevens te noteren, verslag uit te brengen of neer te schrijven en langzaam deze mondigheid aan te leren.

2.4.2.5 *Het geleidelijkheidsprincipe*

Dit principe leert ons dat je een duidelijke gradatie moet voorzien in de lessen. Wij gaan het niet verder hebben over de didactiek van het lesgeven. Wel geven we de vier gradaties weer met een korte toelichting:

- **Van concreet naar abstract:** dit werd reeds besproken bij punt 2.4.2.3; het aanschouwelijkheidsprincipe.
- **Van gemakkelijk naar moeilijk:** dit is iets waar leerkrachten zelf mee aan de slag moeten. De opdrachten zijn suggestief, ze kunnen aangepast worden naar eigen wil of kunnen van de klas. Dezelfde opmerking geldt voor het gebruik van de kaart.
- **Van bekend naar nieuw:** het doel van het eindwerk sluit hier nauw bij aan. Een aanknopingspunt zoeken vanuit de realiteit, vaak hetgeen ze kennen en dus dicht bij hun belevingswereld staat.
- **Van bijzonder naar algemeen:** inductief werken, of met andere woorden vertrekken vanuit het concrete om te komen tot nieuwe begrippen of regels werd reeds besproken bij punt 2.4.2.3; het aanschouwelijkheidsprincipe.

2.4.3 Vakoverschrijdend werken

Dit kunnen we beschouwen als één van de hoofddoelen die we vooropstelden bij het bedenken van een nieuw concept. Het is reeds lange tijd uit met het strikte vakjesdenken. De werkelijkheid bestaat niet uit vakken! Vakkenonderwijs hoort niet thuis in de huidige samenleving, sterker nog, er kan gesteld worden dat deze manier van lesgeven nooit heeft thuisgehoord in onze onderwijsgeschiedenis.

Bepaalde leerinhouden hebben, meer dan andere, wel de noodzaak om gescheiden aangebracht te worden. Toch moet er op gelet worden dat men zoveel mogelijk tracht te werken vanuit de werkelijkheid. Een kind dat de werkelijkheid beleeft is zich immers niet meer bewust van de leervakken. Het beleeft en ervaart de werkelijkheid als een totaliteit.

Deze kenmerken van het totaliteitsonderwijs zijn erg belangrijk voor ons onderwijs en bijgevolg ook voor het ontwerpen van onze nieuwe methode.

Het citaat '*l'Ecole pour la vie, par la vie.*' van Decroly vat dit mooi samen. Een kind kan pas voorbereid zijn op het latere leven in een maatschappij als het zich daadwerkelijk betrokken voelt. Hiermee wordt bedoeld: betrokken bij de leerstof en zin van deze leerstof voor het later leven in die maatschappij.

Ook moeten we rekening houden met de manier waarop een kind de werkelijkheid beleeft en de wijze waarop het kennis verwerft.

Concreet betekende dit voor ons eindwerk dat we per plaats meerdere leergebieden en domeinen betrokken bij het bedenken van opdrachten. Elke plaats vormt een aanzet tot een reeks verschillende opdrachten. Het Gentse Manneke Pis kan zowel vanuit het vak rekenen, taal, natuur, ruimte en muzische vorming benaderd worden zonder dat het de leerlingen opvalt dat dit verschillende vakken zijn. Voor de leerlingen vormen deze opdrachten één geheel bij deze plaats. Zo zijn de opdrachten in het begin ook ontstaan. We vertrokken net als de leerlingen vanuit een geheel. We gingen op onderzoek en bedachten bij elke plaats een aantal opdrachten die didactisch verantwoord en relevant waren.

Met ons eindwerk bereiken we bijna alle leergebieden³, hiervoor zorgen niet enkel de opdrachten, ook het gebruik van de kaart zorgt hier voor. Belangrijk om weten is dat wij dit ook zo zien. Het eindwerk 'Fan van Gent' wordt gezien als één geheel en niet als een verzameling van afzonderlijke, onsamenvangende delen.

2.4.4 Erfgoededucatie

Cultureel erfgoed of patrimonium is een term die de laatste jaren steeds meer ter sprake komt. De aandacht voor ons patrimonium groeit langzaam. Deze tendens kan enkel toegejuicht worden. Erfgoed moet beschouwd worden als een deel van onszelf. Om de huidige maatschappij en diens functioneren echt goed te begrijpen moet men eerst de geschiedenis van die maatschappij begrijpen. Welke processen zijn voorafgegaan aan onze huidige samenlevingsnormen en waarden, hoe zijn deze tot stand gekomen? De antwoorden vindt men terug in de eigen geschiedenis.

Cultureel erfgoed of patrimonium zijn beiden ruime begrippen. Om deze meer te situeren moeten we eerst een onderscheid maken tussen tastbare gegevens en niet-tastbare gegevens of immaterieel erfgoed. Immaterieel erfgoed is niet-tastbaar erfgoed in onze volkscultuur. Hieronder verstaan we legendes, verhalen, ... Materieel erfgoed, bestaande uit tastbare gegevens, omvat musea, archieven, monumenten en landschappen.

Erfgoed is eigenlijk een ontzettend kwetsbaar element binnen onze samenleving. Het is pas de laatste decennia dat we er de educatieve en culturele waarde van begrijpen. Erfgoed is juist zo kwetsbaar omdat het uniek is. Bedenk maar hoe snel verhalen verloren gaan, legendes vergeten worden, gebouwen tegen de grond gaan om er een nieuwbouwproject, spoorweg of autobaan aan te leggen, monumenten en gebouwen verwaarloosd worden wegens een gebrek aan interesse of geld, etc.

3 Met uitzondering van het leerdomein lichamelijke opvoeding. Zie hiervoor voetnoot 2 bij punt 5.2.3.

De les die we hier moeten uit leren is niet dat het jammer is dat er veel verloren gaat, wel: 'hoe kunnen we dat kwetsbare erfgoed nu beschermen? Hoe zorgen we er voor dat er respect en belang kan gehecht worden aan deze bouwstenen van onze samenleving? Hoe kunnen we dit erfgoed vertalen naar kinderen toe en hen laten inzien dat ook deze oude gebouwen, verhalen, ... bepalend waren voor hoe onze samenleving er nu uitziet.'

Die les brengt ons tot het pedagogisch benaderen van het thema: 'erfgoed met kinderen'. Twee zaken zijn zeer belangrijk:

- Ten eerste is erfgoed is een uitstekend middel om leerlingen te laten oefenen in het geven van betekenis aan de wereld waarin ze leven.

Zoals reeds eerder besproken is het zeer belangrijk dat kinderen beseffen dat elk onderdeel van ons patrimonium op zijn eigen manier invloed heeft uitgeoefend op de samenleving. Het onderzoeken van wat de functie van een gebouw, plein of straat vroeger was en dit vergelijken met wat de huidige functie is, is alvast een goede werkvorm.

Ook is het zeer belangrijk dat de activiteiten, die in ons eindwerk gegoten zijn in de vorm van suggestieve opdrachten, een open karakter kennen. Op deze manier kunnen leerlingen de mogelijkheid ervaren om er een persoonlijke invulling aan te geven.

Bijvoorbeeld: Door leerlingen te vertellen hoe men vroeger gefolterd werd, ten schande werd gemaakt, doodstraffen onderging, en hen zich te laten inleven in deze situatie, proberen we een schets te maken van hoe het leven in die periode was. Vervolgens laten we hen deze periode vergelijken met onze huidige samenleving. Hoe wordt er nu gestraft? Op deze manier leren kinderen betekenis geven aan verschillende zaken. Leren ze hoe dingen kunnen evolueren. Geven ze een persoonlijke betekenis aan deze elementen.

- Ten tweede wordt er, door leerlingen in contact te brengen met cultureel erfgoed, een poort naar een nieuwe wereld geopend. De leerlingen leren dat onze huidige tijd vooraf gegaan werd door een andere tijd waar andere normen en waarden heersten. Zij leren wat cultureel erfgoed betekent en zien het belang ervan in. Eigenlijk laat je hen kennis maken met een onbekende wereld. Een wereld waar voordien nog geen aandacht aan geschonken werd.

Dit nieuwe contact zorgt bij de leerlingen voor een vertrouwensband met het patrimonium. Pas als ze hiermee vertrouwd zijn kunnen ze hier echt respect voor opbrengen, en het belang ervan inzien. Zij zijn onze toekomst en zij zijn diegene die ons verleden kunnen bewaren. Dit kan pas als ze er ook het nut van inzien.

In het eindwerk werd er gekozen om rond alle leergebieden/domeinen te werken. Op deze manier worden plaatsen vanuit verschillende invalshoeken benaderd. Op deze manier verhoogt de kans dat kinderen aansluiting vinden bij deze locaties. Ook de open doe-opdrachten geven hen de ruimte deze plaatsen echt te beleven.

2.4.5 Gratis onderwijs

Eén van de grote uitgangspunten van het nieuwe concept was dat het gratis moest zijn. Scholen moeten gratis gebruik kunnen maken van dit nieuwe systeem. Ook moet dit nieuwe concept motiverend werken daar waar scholen of klassen een leerwandeling of activiteit zagen als een uitstap die niet verwezenlijkt kon worden omwille van de kostprijs.

Zeker met de nieuwe reglementering rond de maximumfactuur is er nood aan nieuwe alternatieven voor leerwandelingen en uitstappen. Een uitstap of leerwandeling mag niet gezien worden als een kost of een last. Met dit nieuwe systeem kan je wanneer je maar wil de stad intrekken en educatieve opdrachten uitvoeren, zonder hier een gids of organisatie voor te moeten inschakelen.

2.4.6 De eindtermen

2.4.6.1 *Wat zijn eindtermen*

De Vlaamse Gemeenschap verwacht van scholen dat zij kinderen aflevert die perfect kunnen functioneren in onze samenleving. Kinderen moeten leren in realistische en voor hen betekenisvolle situaties, die beroep doen op zowel cognitieve, motorische als emotionele en sociale vermogens. Om deze verwachtingen ook tot doelen te maken heeft de Vlaamse Gemeenschap zich ingedekt door de eindtermen als norm te geven aan de scholen.

Er bestaan twee soorten eindtermen:

- **Eindtermen:** eindtermen als minimumdoelstellingen die de overheid noodzakelijk en bereikbaar acht voor een leerlingenpopulatie. Met minimumdoelen wordt enerzijds bedoeld: een minimum aan kennis, inzicht en vaardigheden die een meerderheid van de leerlingenpopulatie verwerven tijdens het leerproces (leergebiedgebonden eindtermen). Anderzijds een minimum aan attitudes die de school nastreeft bij de leerlingen (attitudinale eindtermen).
- **Leergebiedoverschrijdende eindtermen** (leren leren en sociale vaardigheden) zijn minimumdoelen die niet specifiek behoren tot een leergebied, maar onder meer door middel van meerdere leergebieden of onderwijsprojecten kunnen worden gerealiseerd.

2.4.6.2 *Eindtermen binnen dit eindwerk*

In ons eindwerk hebben we getracht beiden te betrekken. Er is getracht om de opdrachten, infofiches en tafelkaart aan te passen aan de leefwereld van zowel leerkracht als leerlingen. Verder hebben we heel wat leerinhouden en leerinzichten proberen te verwerken in dit concept. Dit gehele eindwerk doet zeer veel eindtermen aan. Dit mag niet verwonderlijk zijn, er werd immers reeds van in het begin gekozen om zeer breed en educatief te werken.

Het doel van dit eindwerk: de leerkrachten en leerlingen overhalen om de stad in te trekken en de realiteit te linken aan de school, is uiteraard opgesteld als educatief doel. Er werd getracht op een andere manier leerinhouden en leerinzichten aan te brengen.

De keuze om enkel te situeren binnen de eindtermen is zeer bewust. GO en OVSG zijn leerplannen, die een bepaald onderwijsnet met zich meebrengen. Net als de eindtermen is dit eindwerk bedoeld voor alle onderwijsnetten. Het heeft geen zin te situeren in de leerplannen van GO en OVSG, op die manier zou er beperkend gewerkt worden. Dit eindwerk is er voor alle scholen die er gebruik van willen maken. In tegenstelling tot de eindtermen is het niet verplicht, wel tracht dit eindwerk om hetzelfde doel na te streven: ervoor zorgen dat kinderen voeling hebben met de huidige maatschappij.

Hieronder vindt u een lijst terug met de eindtermen die passend zijn binnen het concept 'Fan van Gent'. Er is gekozen om de meeste relevante eindtermen te vermelden. Heel wat eindtermen komen slechts één of maximum twee keer voor. Deze hebben we er uit gelaten. Daar ons concept zeer uitgebreid is, zijn er ook ontzettend veel eindtermen die we meermaals konden bereiken. Dit is één van de redenen waarom dit concept zo vernieuwend is.

1 Wereldoriëntatie - Natuur

De leerlingen

- 1.4 kunnen illustreren dat de mens de aanwezigheid van planten en dieren in zijn omgeving beïnvloedt.
- 1.12 kunnen gericht waarnemen met al hun zintuigen en kunnen waarnemingen op een systematische wijze noteren.
- 1.19 kunnen met concrete voorbeelden uit hun eigen omgeving illustreren hoe mensen op negatieve maar ook op positieve wijze omgaan met het milieu en dat aan een milieuprobleem vaak tegengestelde belangen ten grondslag liggen.

2 Wereldoriëntatie – Technologie

De leerlingen

- 2.2 kunnen van voorzieningen of voorwerpen uit hun omgeving aangeven welke de energiebron is die verantwoordelijk is voor de waargenomen beweging, verwarming of verlichting.
- 2.8 kunnen eigen werkwijzen vergelijken met andere werkwijzen en een oordeel geven daarover.

3 Wereldoriëntatie – Mens

De leerlingen

- 3.7* hebben aandacht voor de onuitgesproken regels die de interacties binnen een groep typeren en zijn bereid er rekening mee te houden

4 Wereldoriëntatie – Maatschappij

De leerlingen

- 5.1 kunnen de tijd die ze nodig hebben voor een voor hen bekende bezigheid realistisch schatten.
- 5.3 kunnen in een kleine groep voor een welomschreven opdracht een taakverdeling en planning in de tijd opmaken.
- 5.7 kennen de grote periodes uit de geschiedenis en ze kunnen duidelijke historische elementen in hun omgeving en belangrijke historische figuren en gebeurtenissen waarmee ze kennis maken, situeren in de juiste tijdsperiode aan de hand van een tijdband.
- 5.8 kunnen aan de hand van een voorbeeld illustreren dat een actuele toestand, die voor kinderen herkenbaar is, en die door de geschiedenis beïnvloed werd, vroeger anders was en in de loop der tijden evolueert.
- 5.9* tonen belangstelling voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders.
- 5.10* beseffen dat er een onderscheid is tussen een mening over een historisch feit en het feit zelf.

6 Wereldoriëntatie - Ruimte

De leerlingen

- 6.1 kunnen aan elkaar een te volgen weg tussen twee plaatsen in de eigen gemeente of stad beschrijven. Ze kunnen deze reisweg ook aanduiden op een plattegrond.

- 6.3 kunnen bij een oriëntatie in de werkelijkheid de windstreken (hoofd- en tussenrichtingen) bepalen aan de hand van de zonnestand of een kompas.
- 6.4 hebben een voorstelling van de kaart van Vlaanderen en van België zodat ze in een praktische toepassingssituatie de gemeenschappen, de provincies en de provinciehoofdplaatsen kunnen aanwijzen.
- 6.9 kunnen aspecten van het dagelijks leven in een land van een ander cultuurgebied vergelijken met het eigen leven.

1 Nederlands - Luisteren

De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beoordelen) op basis van, hetzij de eigen mening, hetzij informatie uit andere bronnen, de informatie beoordelen die voorkomt in

- 1.8 een discussie met bekende leeftijdgenoten.
- 1.9 een gesprek met bekende leeftijdgenoten.

2 Nederlands - Spreken

De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beschrijven) het gepaste taalregister hanteren als ze:

- 2.2 aan iemand om ontbrekende informatie vragen.
- 2.3 over een op school behandeld onderwerp aan de leerkracht verslag uitbrengen.

De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beoordelen) het gepaste taalregister hanteren als ze op basis van vergelijking, hetzij met hun eigen mening, hetzij met andere bronnen

- 2.10 tijdens een discussie met bekende volwassenen over een behandeld onderwerp passende argumenten naar voren brengen.

3 Nederlands - Lezen

De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beschrijven) de informatie achterhalen in

- 3.2 de gegevens in schema's en tabellen ten dienste van het publiek

6 Nederlands – Taalbeschouwing

6.5 De leerlingen zijn bereid om te reflecteren over taal en over taalgebruik

Wiskunde - Getallen

Begripsvorming-wiskundetaal-feitenkennis

De leerlingen kunnen

1. in voorbeelden herkennen dat breuken kunnen uitgelegd worden als een stuk (deel) van, een verhouding, een verdeling, een deling, een vermenigvuldigingsfactor (operator), een getal (met een plaats op een getallenlijn), weergave van een kans. De leerlingen kunnen volgende terminologie hanteren: stambreuk, teller, noemer, breukstreep, gelijknamig, gelijkwaardig.
 - 1.17 kunnen schatprocedures vinden bij niet exact bepaalde of niet exact te bepalen gegevens.
 - 1.21 zijn in staat in concrete situaties (onder meer tussen grootheden) eenvoudige verhoudingen vast te stellen, te vergelijken, hun gelijkwaardigheid te beoordelen en het ontbrekend verhoudingsgetal te berekenen.
 - 1.28 kunnen in contexten vaststellen welke wiskundige bewerkingen met betrekking tot getallen toepasselijk zijn en welke het meest aangewezen en economisch zijn.
 - 1.29 zijn bereid verstandige zoekstrategieën aan te wenden die helpen bij het aanpakken van wiskundige problemen met betrekking tot getallen, meten, ruimtelijke oriëntatie en meetkunde.

2 Wiskunde – Meten

Begripsvorming-wiskundetaal-feitenkennis

De leerlingen

- 2.1 kennen de belangrijkste grootheden en maateenheden met betrekking tot lengte, oppervlakte, inhoud, gewicht (massa), tijd, snelheid, temperatuur en hoekgrootte en ze kunnen daarbij de relatie leggen tussen de grootheid en de maateenheid.

- 2.8 schatten met behulp van referentiepunten.
- 2.9 op een concrete wijze aangeven hoe ze de oppervlakte en de omtrek van een willekeurige, vlakke figuur en van een veelhoek kunnen bepalen.
- 2.12 kloklezen (analoge en digitale klokken). Zij kunnen tijdsintervallen berekenen en zij kennen de samenhang tussen seconden, minuten en uren.

3 Wiskunde - Meetkunde

Procedures

De leerlingen

- 3.6 kunnen de begrippen symmetrie, gelijkvormigheid en gelijkheid ontdekken in de realiteit. Ze kunnen zelf eenvoudige geometrische figuren maken.
- 3.7 zijn in staat:
- zich ruimtelijk te oriënteren op basis van plattegronden, kaarten, foto's en gegevens over afstand en richting
 - zich in de ruimte mentaal te verplaatsen en te verwoorden wat ze dan zien.

4 Wiskunde - Strategieën en probleemoplossende vaardigheden

De leerlingen

- 4.1 kunnen met concrete voorbeelden aantonen dat er voor hetzelfde wiskundig probleem met betrekking tot getallen, meten, meetkunde en ruimtelijke oriëntatie, soms meerdere oplossingswegen zijn en soms zelfs meerdere oplossingen mogelijk zijn afhankelijk van de wijze waarop het probleem wordt opgevat.
- 4.2 zijn in staat om de geleerde begrippen, inzichten, procedures, met betrekking tot getallen, meten en meetkunde, zoals in de respectievelijke eindtermen vermeld, efficiënt te hanteren in betekenisvolle toepassingssituaties, zowel binnen als buiten de klas.

1 Muzische vorming - Beeld

De leerlingen kunnen

- 1.1 door middel van kunst- en beeldbeschouwing een persoonlijk
* waardeoordeel ontwikkelen over beelden en beeldende kunst van vroeger, van nu en van verschillende culturen.
- 1.3 beeldinformatie herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan.
- 1.4 plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten
* van wat beeldend is vormgegeven.
- 1.5 beeldende problemen oplossen, technieken toepassen en gereedschappen en materialen hanteren om beeldend vorm te geven op een manier die hen voldoet.
- 1.6 tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven.

2 Muzische vorming - Muziek

De leerlingen kunnen

- 2.2 improviseren en experimenteren, klankbronnen en muziekinstrumenten uittesten op hun klankwaarde en in een muzikaal (samen)spel daarvan gebruik maken.
- 2.3 openstaan voor hedendaagse muziek, muziek uit andere tijden, andere
* landen en culturen.
- 2.4 genieten van zingen en musiceren en dit gebruiken als impuls voor
* nieuwe muzikale spelideeën of andere aanverwante expressiewijzen.

3 Muzische vorming - Drama

De leerlingen kunnen

- 3.2 spelvormen waarnemen en inzien dat de juiste verhouding tussen woord en beweging de expressie kan vergroten.

- 3.3 geconcentreerd luisteren naar een gesproken tekst (verteld of voorgelezen) en die mondeling, schriftelijk, beeldend of dramatisch weergeven.
- 3.4 spelvormen in een sociale en maatschappelijke context hanteren.
- 3.5 ervaringen, gevoelens, ideeën, fantasieën uiten in spel.

4 Muzische vorming - Beweging

De leerlingen kunnen

- 4.2 een eenvoudig bewegingsverhaal opbouwen met als vertrekpunt iets wat gehoord, gezien, gelezen, gevoeld of meegemaakt wordt.
- 4.3 samenwerken met anderen:
 - om een eenvoudig dansverloop op te bouwen
 - om al improviserend te reageren op elkaars beweging.

6 Muzische vorming - Attitudes

De leerlingen kunnen

- 6.1 blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
*
- 6.2 zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
*
- 6.3 genieten van het muzisch handelen waardoor hun
* expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4 vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun
* creatieve uitingen tonen.
- 6.5 respect betonen voor uitingen van leeftijdgenoten, behorend tot eigen
* en andere culturen

1 Sociale vaardigheden - domein relatiewijzen

- 1.2 De leerlingen kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen.
- 1.5 De leerlingen kunnen bij groepstaken leiding geven en onder leiding van een medeleerling meewerken.
- 1.6 De leerlingen kunnen kritisch zijn en een eigen mening formuleren.

2 Sociale vaardigheden - domein gespreksconventies

- 2. De leerlingen kunnen in functionele situaties een aantal verbale en niet-verbale gespreksconventies naleven.

3 Sociale vaardigheden - domein samenwerking

- 3. De leerlingen kunnen samenwerken met anderen, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine.

Lager Onderwijs: Leergebiedoverschrijdende eindtermen leren leren

3 Proces

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt in enkele stappen toegelicht hoe te werk werd gegaan om het concept “Fan van Gent” te realiseren.

Het volledige proces, dat dit jaar doorlopen werd, kan nagelezen worden in het logboek. Opdat het logboek volledig zou zijn, werd getracht na elke belangrijke dag, verslag uit te brengen. Het logboek geeft een duidelijk beeld over hoe de afgelopen maanden verlopen zijn, welke personen gecontacteerd werden, hoe het materiaal gerealiseerd werd, hoe de sfeer was,...

Dit hoofdstuk zal er zodoende een samenvatting van zijn daar het logboek veel uitgebreider geschreven is. In dit hoofdstuk worden enkel de zaken die noodzakelijk waren om tot het eindproduct te komen toegelicht.

3.2 De opdracht

Op het einde van de maand september was er nog steeds geen onderwerp voor het eindwerk ingediend. Er waren enkele vage ideeën omtrent het leergebied wereldoriëntatie maar een concreet onderwerp kwam niet uit de bus. Hilde Van Dooren, die later onze promotor zou worden, stelde voor om voor haar een eindwerk uit te werken. Enkele onderwerpen werden op tafel gelegd, waarvan één ons duidelijk aansprak. Het was een zeer ruime opdracht die nog alle mogelijkheden tot een creatieve invulling bood. Er bleek een vraag te zijn van STAM, het stadsmuseum van Gent, om een eindwerk uit te werken rond cultureel erfgoed. Op dat eigenste moment werd bedacht om dit in de vorm van leerwandelingen uit te werken. Leerwandelingen kunnen immers naar eigen zeggen ingevuld worden en dat maakte het net aantrekkelijk. Een vooraf afgebakende opdracht zou nu eenmaal niet binnen onze manier van werken passen. Na dit gesprek volgde een brainstorm waarbij het uiteindelijke concept al vrij vlug uit de bus kwam. Natuurlijk zijn er gaandeweg nog zaken gewijzigd maar de basis van het concept stond na de eerste week al vast. Op deze basis werd dan het hele jaar verder gewerkt.

3.3 Van de opdracht tot het concept

Aanvankelijk werd gepland om leerwandelingen voor het domein tijd uit te werken. Dit plan werd vrij snel overboord gegooid daar het niet strookte met de vakoverschrijdende didactiek.

In plaats van enkel het domein tijd, werd nu het leergebied wereldoriëntatie behandeld. Aanvankelijk was het plan om 3 identieke leerwandelingen uit te werken voor het leergebied wereldoriëntatie. Er zou dus 1 route uitgestippeld zijn, waarbinnen 3 leerwandelingen aangeboden werden. Binnen één vastgelegde route zou een leerwandeling voor het domein tijd uitgewerkt worden, een andere voor het domein ruimte en een laatste leerwandeling voor het domein natuur.

Dit had als doel dat de leerkrachten dan elementen uit de 3 leerwandelingen konden nemen, aangezien het over dezelfde route ging, en op deze wijze vakoverschrijdend te werk zouden gaan. Dit plan werd uiteindelijk niet uitgevoerd, maar het was wel een cruciale stap om tot het uiteindelijke concept te komen.

Het was duidelijk dat het voor ons zeer belangrijk was dat de leerkracht zelf inbreng had. Dit zette de brainstorm verder op gang. Gaandeweg werd het idee om een leerwandeling uit te werken losgelaten en kregen de leerkrachten steeds meer vrijheid binnen het concept. Er werd besloten om locaties, onafhankelijk van elkaar, uit te werken zodat deze kant en klaar waren voor gebruik op school. Per locatie zouden er infofiches en opdrachten ter beschikking zijn. De opdrachten zouden betrekking hebben op de verschillende domeinen binnen het leergebied wereldoriëntatie.

Er werd beslist om dit alles in kaart te zetten aan de hand van symbolen opdat de leerkrachten een goede visuele voorstelling zouden hebben van het uitgewerkte gebied. Door deze symbolen en locaties op een overzichtelijke kaart aan te bieden leek het plots mogelijk om ook de leerlingen zelf een tocht te laten samenstellen. Dit zou passen binnen de visie van enkele methodescholen. Toch zou het zowel voor deze scholen als voor reguliere scholen vernieuwend zijn. De kaart zou dus een belangrijk punt zijn binnen het concept, en zou er overzichtelijk en aantrekkelijk uit moeten zien.

3.4 Uitwerken van het concept

3.4.1 Selecteren van locaties

Nu het concept er was, was de eerste opdracht om zoveel mogelijk informatie over de stad Gent zien te bemachtigen. De bibliotheek had een ruim aanbod aan boeken over verschillende locaties in Gent. Het aanbod was zodanig groot dat het onmogelijk leek om de stad Gent volledig in kaart te brengen. Na het bestuderen van de kaart werd beslist om locaties in 2 zones uit te werken. Deze 2 zones zouden zich bevinden rond de 2 toekomstige stageplaatsen. Op deze wijze werd de mogelijkheid gecreëerd om het concept op beide stagescholen toe te passen. Binnen deze zones werden 16 locaties aangeduid en verdeeld. Er werd opnieuw, dit keer gericht, gezocht naar informatie, en de gevonden informatie werd ontleend.

3.4.2 Verwerken van informatie

De locaties waren verdeeld, dus het opzoekingswerk kon starten. Meerdere bronnen werden geraadpleegd vooraleer overgegaan werd tot het schrijven van een nieuwe tekst. Veel verschillende bronnen raadplegen was nodig opdat de nieuwe teksten zo waarheidsgetrouw mogelijk zouden zijn. Dit was geen eenvoudige opdracht daar veel bronnen andere informatie aanboden. Tegenstrijdige informatie werd weggelaten en enkel de informatie die in meerdere bronnen terug te vinden was, werd verwerkt in de infofiches.

Bovendien werd het auteursrecht⁴ ook in acht gehouden waardoor volledig nieuwe teksten werden geschreven. Er werd goed op gelet dat zinnen niet letterlijk overgenomen werden.

Van zodra een tekst geschreven was, werd deze op het web geplaatst. 'Google maps' was hiervoor het meest geschikte werkinstrument. 'Google maps' is een onderdeel van Google dat kaarten aanbiedt waarop persoonlijke gegevens aangebracht kunnen worden. Op een persoonlijk aangemaakte kaart werden de locaties aangeduid aan de hand van ballonnen. Bij het klikken op deze ballonnen opende een scherm waarop een tekst kon geschreven worden. Op deze wijze werden alle locaties van een bijpassende tekst voorzien. Teksten van elkaar konden gelezen en aangepast worden. Buitenstaanders konden deze kaart niet openen.

3.4.3 Inperken van de zones

Tijdens het opzoeken van informatie leek de opdracht steeds ruimer te worden. Dit kwam omdat er binnen 1 locatie, zoals bijvoorbeeld de Groentenmarkt, meerdere plaatsten konden uitgewerkt worden, zoals het Galgenhuisje, het Vleeshuis, de pomp, etc. Wegens de beschikbare tijd moesten de zones ingeperkt worden. In plaats van twee zones uit te werken werd er gekozen voor 1 zone in het historisch centrum van Gent. Ook deze zone werd gaandeweg steeds kleiner wegens een overaanbod aan interessante locaties. Aanvankelijk was het plan om 16 locaties uit te werken binnen twee grote zones. Uiteindelijk werden er 36 locaties uitgewerkt.

3.4.4 Bedenken van opdrachten

Een volgend punt was het bedenken van geschikte opdrachten per locatie. Dit gebeurde meestal volgens een vaste routine. Eerst werd beslist welke locaties behandeld zouden worden. Dit waren een vijftal locaties waarvan reeds informatie opgezocht was. Deze informatie werd nogmaals doorgenomen om nadien met voldoende kennis naar deze locatie te trekken.

Het eerste wat op deze locatie gebeurde was een vooronderzoek waarbij de plaats volledig werd bestudeerd. Indien het weer meezat werden de opdrachten op de locatie zelf bedacht, maar er waren ook barkoude dagen, waardoor er verplicht binnen moest gewerkt worden. Indien dit het geval was, werd er wel gekozen voor een plaats vanwaar de locatie heel duidelijk te zien was.

De eerste, spontane ideeën schreven we op, waardoor het al gauw duidelijk werd dat er ook buiten het leergebied wereldoriëntatie kon gewerkt worden. Er werd beslist om de domeinen beeld, drama en muziek samen te nemen tot het leergebied muzische vorming. Het leergebied wereldoriëntatie werd wel opgesplitst in de domeinen natuur, ruimte, technologie, mens en maatschappij en tijd. Opdrachten voor de leergebieden wiskunde, taal, muzische vorming,... boden zich gemakkelijk aan.

⁴Auteursrechten zijn rechten die de creatie van een auteur beschermen. Een creatie mag niet zonder toestemming van de auteur, door anderen worden overgenomen. Voor meer uitleg zie hoofdstuk bronnengebruik.

Dit gaf nog een bredere kijk op het concept en verruimde de mogelijkheden bij het gebruik ervan. Leerkrachten zouden een tocht kunnen samenstellen waarbinnen verschillende leergebieden aangebracht worden. Ze zouden een tocht kunnen samenstellen waarbinnen bijvoorbeeld enkel rond het leergebied wiskunde wordt gewerkt, of ze zouden voor één enkele opdracht, bijvoorbeeld voor het leergebied muzische vorming, ook de stad kunnen intrekken.

Het bedenken van opdrachten is steeds vlot verlopen en heeft voldoende resultaat opgeleverd. Gedurende de laatste maand dat er opdrachten bedacht werden, de maand mei, kwam er nog een nieuw inzicht bij. Dit inzicht heeft ervoor gezorgd dat de laatste opdrachten beter uitgewerkt waren dan de andere opdrachten.

Aanvankelijk werd er naar een locatie gekeken en de opdrachten die spontaan kwamen werden genoteerd. Nadien werd een nieuwe locatie uitgewerkt. Het nieuwe inzicht veranderde deze werkwijze. Na de spontane brainstorm zouden we alle leergebieden overlopen om te controleren welke leergebieden nog niet in opdrachten verwerkt waren. Door de leergebieden te overlopen kwamen er steeds meer ideeën voor opdrachten.

Tevens werden onze ogen geopend voor zaken die anders over het hoofd zouden gezien zijn. Een domein als muziek was bijvoorbeeld heel moeilijk om toe te passen aangezien dit niet echt binnen onze leefwereld past. Doch, door een locatie te bestuderen met het hoofd gericht op het domein muziek, lukte het om ook voor dit domein geschikte opdrachten te bedenken.

Als dit inzicht er vroeger geweest was, zouden er op de locaties nóg meer leergebieden/domeinen behandeld kunnen zijn. Desondanks heerst er nog steeds een tevredenheid over alle opdrachten.

3.4.5 Informatiefiches voor de leerlingen

Enkele maanden na de opstart van het eindwerk, dus nadat er reeds vele teksten geschreven en opdrachten bedacht waren, werd nog een nieuw element toegevoegd aan het concept. Dit nieuwe element was het toevoegen van infiches voor de leerlingen. In het concept werd immers gesproken over de mogelijkheid om leerlingen zelf een tocht te laten samenstellen. Later bleek dat dit niet uitvoerbaar zou zijn zolang ze zelf geen informatie hadden over de verschillende locaties. De enige informatie die door ons aangeboden werd, waren infiches op het niveau van de leerkracht. In deze infiches staat te veel informatie voor leerlingen van de tweede graad en bovendien zijn deze fiches gericht tot een volwassen lezer en dus niet kindvriendelijk geschreven. Een nieuwe opdracht was dus het herschrijven van infiches van de leerkracht naar kindertaal. Hierbij werden veel moeilijkheden ondervonden. Meer informatie hierover zal in hoofdstuk 4; materiaal, toegelicht worden.

4 Materiaal

4.1 Inleiding

Het materiaal dat bij dit eindwerk hoort is een dusdanig belangrijk element, dat het in dit hoofdstuk afzonderlijk aan bod zal komen. In het eerste deel zal een beschrijving van het materiaal volgen. Er zal dus enkel toegelicht worden wat het materiaal is en hoe het gebruikt kan worden. In het tweede deel wordt het proces besproken dat doorlopen werd om tot het eindresultaat te komen. In dit deel worden meer persoonlijke elementen toegelicht zoals waarom we bepaalde keuzes gemaakt hebben, welke personen ons verder geholpen hebben voor de realisatie van dit materiaal, etc.

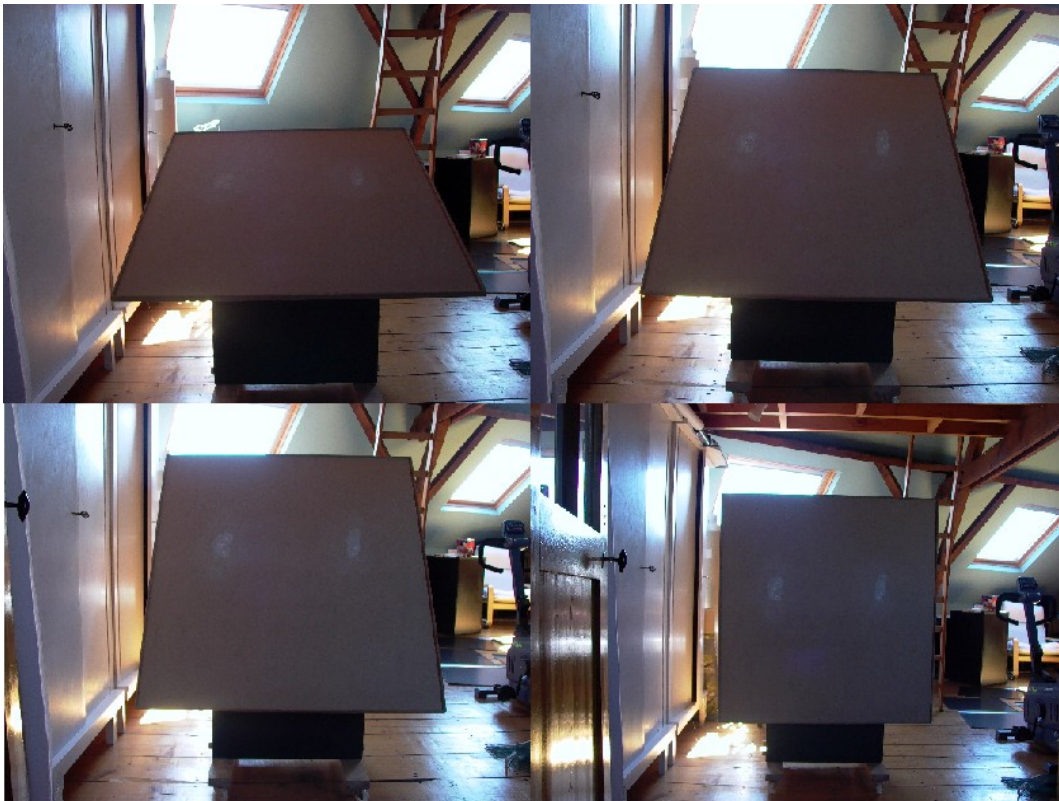
4.2 Toelichting van het materiaal

4.2.1 De tafel

De tafel waarop de kaart ligt is een belangrijk element van het materiaal. Op het tafelblad kan een kaart gelegd worden met een oppervlakte van $1,17\text{m}^2$. De grootte van de tafel is gebaseerd op de grootte van de kaart. De kaart heeft deze grootte opdat een gemiddelde klas van 20 leerlingen hier vlot rond zou kunnen staan. De volledige tafel staat op wielen, waardoor de tafel kan draaien. Dit geeft als voordeel dat de leerlingen de kaart langs alle zijden kunnen bekijken. Het gebeurt immers vaak dat enkele leerlingen de kaart op een duidelijke manier kunnen bekijken, terwijl de andere leerlingen zicht hebben op de kaart die ondersteboven ligt. Door de tafel te draaien krijgen alle leerlingen de kans om de kaart duidelijk te bekijken zonder dat zij zich moeten verplaatsen.

Tevens kan het tafelblad geleidelijk van horizontale stand naar verticale stand overgaan. Dit is een heel belangrijk punt binnen het leerproces van leerlingen van de tweede graad. In de eerste graad wordt een kaart enkel bekeken vanuit horizontale stand. De overgang van de kaart, naar verticale stand, is voor de leerlingen een cruciaal maar heel moeilijk moment. De tafel biedt de mogelijkheid om de kaart in kleine stappen naar verticale stand te brengen. Op deze wijze gebeurt de overgang naar verticale stand niet te cru.

Het tafelblad rust op een bak. Wanneer het tafelblad in verticale stand staat is de opening van de bak vrij. In deze bak is er plaats genoeg om al het materiaal dat bij dit eindwerk hoort, op te bergen.

4.2.2 De grote kaarten

Bovenop de tafel bevinden zich twee kaarten met een oppervlakte van 1,17m². Zoals reeds vermeld, werd deze grootte bepaald opdat een gemiddelde klas van 20 leerlingen gemakkelijk rond deze kaart zou kunnen staan.

Op beide kaarten wordt hetzelfde deel van het historisch centrum van Gent voorgesteld.

De twee kaarten liggen op elkaar. Aan de achterzijde van beide kaarten zijn magneetstroken bevestigd. Op deze wijze worden de twee kaarten door elkaar aangetrokken waardoor ze netjes tegen elkaar blijven liggen. Zelfs wanneer het tafelblad in verticale stand wordt gebracht.

Op de onderste kaart staan meer details dan op de bovenste kaart. Links in de benedenhoek staat de legende. Op deze legende is een windroos te zien zodat het noorden van de kaart gekend is, het logo van "Fan van Gent", de schaal aanduiding en de verschillende symbolen per leergebied/domein. Het leergebied W.O heeft geen symbool. Er werd gekozen om dit leergebied op te splitsen in de domeinen: natuur, ruimte, tijd, mens & maatschappij en technologie. Elk domein kreeg zijn eigen symbool.

Rekening houdend met auteursrechten, werd gekozen om geen bestaande symbolen over te nemen maar om deze zelf te ontwerpen. Elk symbool is een eenvoudige weergave van een leergebied/domein en heeft een specifieke kleur. Opdat de kaart overzichtelijk zou zijn, werden de symbolen niet op de kaart gebruikt, maar enkel de kleuren die ernaar verwijzen werden gebruikt.

Op de kaart staan nummers verspreid. Deze nummers verwijzen naar de 36 locaties waarrond we gewerkt hebben. Rond dit nummer zijn kleuren te zien. De kleuren verwijzen naar de verschillende leergebieden/domeinen en komen overeen met de kleuren van de symbolen. Zo kan er in één oogopslag gezien worden rond welke leergebieden/domeinen er opdrachten uitgewerkt zijn. Er moet duidelijk gesteld worden dat een kleur niet overeen komt met een opdracht, maar wel met een leergebied/domein.

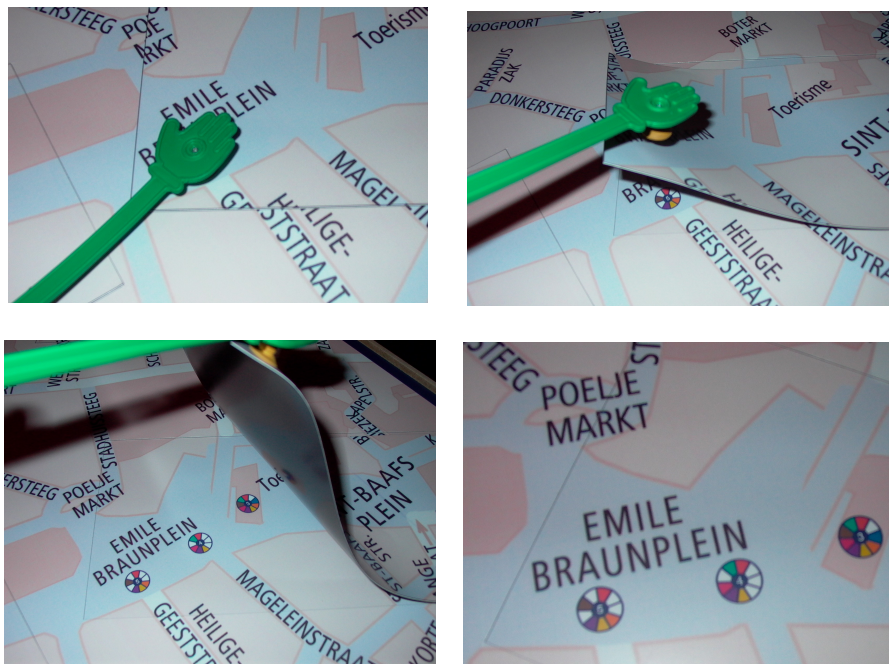
Indien er 4 kleuren te zien zijn, wil dat dus niet zeggen dat er 4 opdrachten uitgewerkt zijn, maar dat er 4 leergebieden/domeinen aan bod komen.

Er kunnen op deze locatie bijvoorbeeld 10 opdrachten uitgewerkt zijn die betrekking hebben op 4 leergebieden/domeinen, of er kan 1 opdracht zijn die betrekking heeft op deze 4 leergebieden/domeinen.

De bovenste kaart is neutraler dan de onderste kaart. Hiermee wordt bedoeld dat de bovenste kaart minder bewerkt is dan de onderste kaart. Op de bovenste kaart zijn weinig elementen van het eindwerk te zien, waardoor het ook mogelijk is om met deze kaart in de klas te werken, los van het concept "Fan van Gent".

Op de bovenste kaart staan enkel de cijfers 1-8 en links in de benedenhoek staat de legende, schaal, windroos en logo. De cijfers 1-8 hebben betrekking op 8 zones waarbinnen we opdrachten uitgewerkt hebben. Deze zones werden bedacht om alles zo overzichtelijk mogelijk te maken. Een zone is een bepaald gebied waarbinnen een aantal locaties uitgewerkt zijn die min of meer samen horen. Een plein met de aangrenzende straten kan bijvoorbeeld een gebied zijn. De 8 zones zijn uit de bovenste kaart gesneden maar liggen er wel nog op. Dat wil zeggen dat deze zones te verwijderen zijn.

Om een zone te verwijderen moet er een zuignap in de hoek van een zone geplaatst worden. Op deze wijze wordt de zone losgemaakt van de bovenste kaart.

Op de plaats waar deze zone verwijderd werd, is nu de onderste kaart zichtbaar. Deze kaart is identiek aan de bovenste kaart. Identiek wil hier zeggen dat de straten, pleinen, etc. perfect overeen komen. Het enige verschil is dat de locaties van de opdrachten op de onderste kaart aangeduid zijn. De locaties zijn, zoals reeds vermeld, aangeduid met nummers. Wanneer bijvoorbeeld zone 3 verwijderd wordt, dan zijn de cijfers 1-4 te zien. Deze cijfers verwijzen dan naar fiche 3.1, 3.2, 3.3 en 3.4. Wanneer zone 4 verwijderd wordt zijn er 8 cijfers te zien. Deze cijfers verwijzen dan naar fiche 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7 en 4.8.

4.2.3 De stapkaarten

Een stapkaart is een geplastificeerde kaart op A4-formaat die meegenomen kan worden op uitstap. Op de kaart staat het gebied waarbinnen er voor dit eindwerk gewerkt wordt. De kaart is onbewerkt. Dit wil zeggen dat er geen locaties vermeld zijn, geen zones aangeduid zijn,... Bij deze kaart hoort een afwasbare stift. Met deze stift kan een route uitgestippeld worden op de kaart. Aangezien de stift afwasbaar is, kan de kaart dus hergebruikt worden.

4.2.4 De mappen

Er zijn 2 mappen voorzien die gelinkt zijn aan de kaart, maar ook los van de kaart kunnen gebruikt worden. De ene map is voor de leerkrachten en de andere map is voor de leerlingen.

De map voor de leerkrachten is verdeeld in 8 delen. Elk van deze delen verwijst naar een zone op de kaart. In het eerste deel van de map zitten de punten 1.1 tot 1.7, in het tweede deel zitten de punten 2.1 tot 2.4, in het derde deel zitten de punten 3.1 tot 3.4, ... Bij elk punt hoort een voorblad, een infofiche en een fiche met opdrachten.

Op het voorblad staat de naam van de locatie, een bijpassende foto en symbolen. De foto's werden, rekening houdend met het auteursrecht, zelf getrokken. Onder de foto staan de symbolen van de respectievelijke leergebieden/domeinen die aan bod komen bij deze locatie.

6.4 Bron der geknielde jongelingen

Na dit voorblad volgt de infofiche. Dit is een blauw blad. Op de infofiche staat uitleg over de locatie. Deze fiche werd op niveau van de leerkracht geschreven aan de hand van verschillende bronnen. Op de infofiche staat niet alle mogelijke informatie over een bepaalde locatie, maar enkel de zaken die relevant zijn om over te dragen aan leerlingen van de lagere school, in het bijzonder aan leerlingen van de tweede graad.

Na de infofiche volgt een fiche met opdrachten. Indien er veel opdrachten uitgewerkt zijn op deze locatie kunnen er meerdere fiches zijn. Bij elke opdracht zijn er symbolen te zien. Deze symbolen zijn ook terug te vinden op de legende van de kaart, en stellen de verschillende leergebieden/domeinen voor. Bij sommige opdrachten zal maar één symbool te zien zijn, bijvoorbeeld dat van wiskunde, terwijl er bij andere opdrachten meerdere symbolen te zien kunnen zijn. Het aantal symbolen is dus afhankelijk van het aantal leergebieden/domeinen die bij de opdracht aan bod komen.

Voorbeeld:

Opdracht 2:

Laat de leerlingen zoeken naar de naam van de beeldhouwer. Dit staat in het klein vermeld, dus hier zullen de leerlingen even naar moeten zoeken.

Opdracht 1:

Laat de leerlingen een foto van dit gebouw trekken. Ga met hen naar de authentieke gevel die zich bevindt op de Graslei. Zien ze gelijkenissen/verschillen?

De map voor de leerlingen wordt op exact dezelfde wijze onderverdeeld als de map voor de leerkrachten. De map voor de leerlingen is dus ook verdeeld in 8 delen die naar de 8 respectievelijke zones verwijzen.

Elke zone is verdeeld in een aantal puntjes. Een punt staat voor een locatie. Bij elke locatie hoort een voorblad. Op dit voorblad staat de naam van de locatie, een foto van de locatie en de symbolen van de leergebieden/domeinen die aan bod komen bij deze opdrachten.

Na dit voorblad volgt een infofiche voor de leerlingen. Dit is een geel blad. De infofiche voor de leerlingen zijn gebaseerd op de infofiches voor de leerkrachten. De tekst is herwerkt naar het niveau van leerlingen van de tweede graad. Niet alle gegevens, die terug te vinden zijn in de tekst voor de leerkrachten, worden gebruikt in de tekst van de leerlingen. Het doel van de infofiches voor de leerlingen, is de leerlingen enthousiast maken om naar een bepaalde locatie te gaan. Het is niet de bedoeling dat ze alles leren over deze plaats, maar wel de leukste/ belangrijkste weetjes kunnen lezen.

Beide mappen zijn op dezelfde wijze opgebouwd opdat hier vlot mee kan omgegaan worden. Het enige verschil is dus, dat er in de map voor de leerlingen geen opdrachten terug te vinden zijn. Enkel de symbolen van de leergebieden/domeinen zijn op het voorblad terug te vinden. Op deze wijze hebben de leerlingen ook een zicht over de aangeboden leergebieden/domeinen. Zo kunnen zij bijvoorbeeld voorstellen om op een bepaalde locatie een opdracht rond het domein natuur te doen.

4.2.5 Een prototype van een website

Vooraleer hierop ingegaan wordt, moet duidelijk gesteld worden, dat de website slechts een klein deel van dit concept is. Toch lichten we even toe hoe de website er op dit moment uitziet. De site kan bezocht worden via de volgende link: <http://www.timschacht.be/fanvangent.html>. De website opent met het logo en een welkomstwoord waarin kort uitgelegd staat waarover de site handelt.

Wanneer er op start gedruwd wordt, opent er een nieuw scherm met een kaart. Onderaan in de linkerhoek kan een zone aangevinkt worden. Wanneer bijvoorbeeld zone 3 aangeklikt wordt, verschijnt zone 3 van de kaart. Op dit moment is het nog niet mogelijk om dit te doen. In de toekomst zal er wel een specifieke zone kunnen aangeklikt worden.

Na het selecteren van een zone is er de mogelijkheid om een leergebied/domein aan te vinken. Wanneer het leergebied "taal" aangevinkt wordt, dan verschijnen er een aantal gekleurde punten. Deze punten duiden alle locaties aan waar een opdracht rond taal uitgewerkt is. Ook deze punten dienen op dit moment slechts als voorbeeld. De mogelijkheid is er natuurlijk ook om meerdere leergebieden aan te vinken.

Wanneer een punt aangeklikt wordt, verschijnt een schermje met een foto. Naast de foto lezen we leerkracht/leerling/opdracht. Afhankelijk van welke knop er aangeklikt wordt, verschijnt de respectievelijke tekst. Deze tekst kan opgeslagen of afgeprint worden. Dat is op dit moment wel al mogelijk.

Met deze website zullen later zowel leerkrachten als leerlingen aan de slag kunnen.

4.3 Proces materiaal

4.3.1 Inleiding

Aangezien het materiaal een zeer belangrijk onderdeel is van dit eindwerk, dient voldoende toelichting te worden gegeven hoe het materiaal gerealiseerd werd. Wanneer immers enkel naar het eindresultaat gekeken wordt, weet men niet welke stappen er ondernomen werden om dit te bereiken. Vele ideeën zijn aan dit eindresultaat voorafgegaan. Sinds de opstart van het eindwerk tot op de laatste week werd het materiaal nog aangepast. Op dit eigenste moment, heerst er een tevreden gevoel over het materiaal.

In dit hoofdstuk zal toelichting worden gegeven welke stappen ondernomen werden om het materiaal te realiseren. Meer informatie omtrent het volledige proces van dit eindwerk kan gelezen worden in het logboek.

4.3.2 Het logo

Aangezien er een naam was voor het concept, namelijk Fan van Gent, leek een logo ook aangewezen. De vereisten waren dat Gent er duidelijk in voorkwam, dat het kindvriendelijk was en dat de naam erin verwerkt was.

Het logo dat ontworpen werd, kwam tegemoet aan deze drie vereisten. Op het logo zijn de drie bekende Gentse torens te zien. Achter de torens zien we een blauw figuur. Dit figuur stelt een kind voor dat zich verstopt achter de torens. Het verstoppen verwijst naar de speelse opdrachten die in Gent uitgewerkt zijn. Onder het logo is de naam te zien, die in dezelfde kleuren als de torens geschreven is. Het geheel oogt naar eigen zeggen heel kindvriendelijk.

4.3.3 De tafel

Van zodra het zeker was dat er gewerkt ging worden met grote kaarten, werd er beslist om hier een op maat gemaakte tafel bij te voorzien. Vooraleer deze tafel gemaakt werd, moest er een duidelijk zicht zijn op de eigenschappen waaraan de tafel moest voldoen. Het moest immers een tafel worden die bruikbaar was in een gemiddelde klas van de 2e graad. De tafel die nu gemaakt is, voldoet perfect aan de vijf vooropgestelde eisen.

- **Een tafel op geschikte hoogte**

Het doel van de tafel is om deze te gebruiken in de 2e graad. Wanneer de leerlingen van een klas rond de tafel zouden staan, moeten ze de kaart duidelijk zien. De tafel mocht dus niet te hoog zijn. Er werd beslist om deze tafel op dezelfde hoogte te maken als de banken in een klas. De leerlingen zijn immers gewend om op deze hoogte te werken en het is daarenboven ook nog een comfortabele hoogte voor de leerkracht. Een tafel die te laag is, zou voor een leerkracht immers niet handig zijn.

- **Een tafel op wielen**

Wanneer een klas van 20 leerlingen rond een kaart staat, zijn er slechts enkelen die de kaart langs de juiste kant bekijken. Hierdoor bedachten we dat de tafel vlot moest kunnen draaien. Terwijl de tafel gedraaid wordt, kunnen de leerlingen blijven staan en hebben ze langs verschillende kanten zicht op de kaart. Tevens kan de kaart dan ook vlot gedraaid worden opdat dit overeen zou stemmen met het eigen richtingsgevoel. Mensen hebben immers vaak de gewoonte om een kaart op een bepaalde manier te richten zodat deze juist ligt met het visueel beeld van de werkelijke locatie. De keuze om de gehele tafel op wielen te zetten en er geen draaiend tafelblad op te leggen, was vlug gemaakt. De gehele tafel op wielen geeft namelijk als extra voordeel dat de tafel vlot te verplaatsen is en zodoende niet elke keer moet opgeheven worden om het te verplaatsen.

- **Een vlotte overgang van horizontale naar verticale stand**

In de 2e graad krijgen de leerlingen een nieuwe kijk op kaartlezen. In de 1e graad werd er enkel gewerkt met kaarten die horizontaal liggen. In de tweede graad wordt er geleidelijk overgegaan naar kaarten die verticaal worden gehouden. Dit is een zeer moeilijke stap daar de oriëntatie op de kaart volledig wijzigt. Als volwassene lijkt het moeilijk in te denken dat deze stap zo gecompliceerd is, maar toch moet dit aan leerlingen stap voor stap aangeleerd worden. Hier moest de tafel dus aan tegemoetkomen. De tafel moest de mogelijkheid bieden om een kaart vanuit horizontale stand naar verticale stand te brengen. Belangrijk hierbij was, dat de kaart dan nog steeds op een goede ooghoogte voor de leerlingen moest zijn. De tafel die nu ontworpen is biedt zelfs de mogelijkheid om het tafelblad in kleine stappen naar verticale stand te brengen opdat het voor de leerlingen nog duidelijker zou zijn.

- **Een demonteerbare tafel**

Op voorhand was het al duidelijk dat het een grote tafel zou worden. Helaas bieden weinig klaslokalen de mogelijkheid om een dergelijke tafel te plaatsen. Hierdoor was het belangrijk dat de tafel demonteerbaar zou zijn. De tafel zou dan in delen langs de kant kunnen gezet worden zonder in de weg te staan. Een tweede voordeel van een demonteerbare tafel, is dat het ook goed te transporteren is. Zo kan de tafel zonder problemen op of af een trap gedragen worden en kunnen de stukken van de tafel gemakkelijk door een deuropening.

- **Een tafel met bergruimte**

Een vijfde en laatste punt was dat er aan de tafel een bergruimte was. Het doel was immers om een totaalpakket af te leveren, waarbinnen alles een mooi geheel vormde. De bergruimte zou handig zijn om de bijhorende mappen op te bergen. Andere zaken die gebruikt zouden worden bij het eindwerk, konden hier ook in opgeborgen worden.

4.3.4 De kaart

Voor het maken van de kaart werd vertrokken van een klein stadsplan van Gent. De zone waarin gewerkt zou worden, werd aangeduid. Deze zone zou nu x aantal keer moeten vergroot worden. Om te weten hoe groot deze kaart moest zijn, werd een deken uitgespreid en tot een vierkant geplooid. Er werd gekeken of er 20 leerlingen vlot rond dit vierkant zouden kunnen staan. Het deken werd op ideale grootte gelegd en dit bleek 1m30 op 1m30 te zijn.

Met een kaart waarop de zone aangeduid stond en met de afmetingen in gedachte zijn we naar Aquaterra gegaan. Aquaterra is een bedrijf dat kaarten maakt en tevens het kleine stadsplan had gemaakt dat we in handen hadden. Daar dit stadsplan van hen kwam, hadden ze de exacte kaart in digitale versie en was het geen probleem om de gewenste zone te selecteren en uit te vergroten. Helaas was 1m30 op 1m30 te groot. Er ging gekeken worden om de kaart toch zo groot mogelijk te maken. De uiteindelijke afmetingen zijn 1m06 op 1m11 geworden. Er werd gevraagd hoe gedetailleerd de kaart moest zijn. We kozen om zo weinig mogelijk details op de kaart te plaatsen. Het was immers een kaart, bedoeld voor de tweede graad. Enkel de straten met straatnamen, gebouwen en groene zones zouden ze aanduiden. Indien we dit wilden, konden er ook namen van historische gebouwen, aanduidingen voor openbare toiletten en openbaar vervoer, etc. op aangeduid worden. De conclusie om het eenvoudig te houden, is nadien nooit beklagd geweest. Niet veel later konden we de twee bestelde kaarten afhalen. Helaas was er een foutje gebeurd. De zone was te groot. Hierdoor stond er een groot gebied op de kaart dat niet uitgewerkt werd in het eindwerk. Er kon met deze kaart niet gewerkt worden en er werden twee nieuwe kaarten besteld. Deze kaarten werden ons de dag erna, kosteloos bezorgd.

4.3.5 Een systeem met 2 kaarten

Aan het uitdenken van een handig systeem voor de kaarten, is enorm veel tijd besteed. Het was sinds de opstart van het eindwerk duidelijk dat er een grote kaart zou zijn. Een schooljaar lang werd er over deze kaart nagedacht en tot op de laatste week werden ideeën aangepast en werden nieuwe ideeën bedacht. Om te verduidelijken hoe we tot het uiteindelijke resultaat gekomen zijn, dienen de grote stappen toegelicht te worden. Het systeem met de 2 kaarten zal dus uitgebreid besproken worden. Het systeem lijkt op het eerste zicht eenvoudig, maar hierover is heel hard nagedacht.

Van de bovenste kaart kunnen zones verwijderd worden. Vooraleer er aan twee magneetstroken gedacht werd, zijn eindeloos veel andere ideeën besproken geweest.

4.3.5.1 Een kaart met maquettekarton

Aanvankelijk zou er gewerkt worden met maquettekarton. Dit was vooraleer we bedacht hadden dat de tafel zou kunnen overgaan naar verticale stand. Maquettekarton is dik, licht en goedkoop materiaal waarin heel gemakkelijk gesneden kan worden. De bovenste kaart zou op dit karton geplakt worden. Zodoende zou er dus een dikke, bovenste kaart zijn.

Die bovenste kaart zou op de onderste kaart gelegd worden. Toen zagen we de zones nog meer als blokjes. Uit de bovenste, dikke kaart, zouden dan zones gesneden worden. Wanneer een blokje, of een zone, opgeheven werd dan was eronder de identieke tweede kaart te zien. Zo kon er dus “in” de bovenste kaart gekeken worden om te zien wat er op de tweede kaart te zien was.

Dit idee moest herzien worden van zodra we wisten dat de tafel zou kunnen overgaan naar verticale stand. De blokjes zouden immers meteen naar beneden vallen. Er moest gezocht worden naar een manier om deze twee lagen bij elkaar te houden. Hierdoor kwam uiteindelijk het idee om te werken met magneten.

4.3.5.2 *Aantrekkingskracht tussen de twee kaarten*

Het was duidelijk nodig dat de twee kaarten, in verticale stand elkaar met magneten zouden aantrekken. De bovenste kaart zou volledig magnetisch zijn. Aan de onderkant van de bovenste kaart moesten er dus magneten bevestigd zijn. Deze bovenste kaart moest aangetrokken worden door het tafelblad of door de onderste kaart. Om dit te verwezenlijken werden vele ideeën aangebracht.

- Eerst werd gedacht om op het tafelblad een ijzeren plaat te leggen. Hierop zou dan de onderste kaart geplakt worden. Dit zou de magnetische, bovenste kaart aantrekken. Helaas concludeerden we snel dat een ijzeren plaat, de tafel te zwaar zou maken. Dit idee werd afgeschreven.
- Een volgend idee was om te werken met magneetverf. Magneetverf vervult dezelfde functie als de ijzeren plaat maar heeft als voordeel dat het niet zo zwaar is. Helaas bleek magneetverf niet krachtig genoeg te zijn om een magneet aan te trekken doorheen de kaart. Ook dit idee werd aan de kant geschoven.
- Een derde idee was om te werken met een magnetisch bord, zoals een whiteboard. Naast het feit dat dit de tafel terug zwaar zou maken, bleek zo'n bord veel te duur.
- Het vierde idee bracht ons de oplossing. Na een lange tijd over magnetisme te praten, waardoor de nodige verwarring ontstaan omtrent wat nu precies wat aantrekt, beseften we dat 2 magneten elkaar ook aantrekken. Zo kwam het idee om onder beide kaarten magneten te bevestigen. Dit werd uitgetest en twee magneten trokken elkaar inderdaad, doorheen de kaarten aan.

4.3.5.3 *Problemen met het maquettekarton*

Het volgende probleem stelde zich al snel. Wanneer de kaart in verticale stand gehouden werd, dan zou de bovenste kaart inderdaad aangetrokken worden door de onderste kaart. Helaas zou er bij het verwijderen van een zone, een blokje, een probleem ontstaan. De andere blokjes zouden immers verschuiven doordat er één blokje verdwenen was. Het zou te moeilijk zijn om deze zones terug op de juiste plaats te hangen. Er werd beslist om niet langer te werken met maquettekarton, maar de magneet dus rechtstreeks op de kaart te plakken.

Op deze wijze zou er geen hoogteverschil tussen beide kaarten gecreëerd worden, en zouden de kaarten perfect in elkaar overlopen wanneer er een zone verwijderd werd. Dit leek een veel beter idee.

4.3.5.4 *De magneten*

Er was nu al een oplossing gevonden om beide kaarten in verticale stand bij elkaar te houden, namelijk door magneten. Helaas wisten we niet meteen welk bedrijf zo grote magneetstroken maakte, en hoeveel dit zou kosten. We zochten naar alternatieve oplossingen.

- Er werd gedacht om kleine magneten te bevestigen onder elk zone, in plaats van deze hele zone te bedekken met een magneet. Al gauw werd het duidelijk dat er op deze wijze een hoogteverschil gecreëerd zou worden, waardoor de zones konden wankelen. Dit zou dus niet kunnen.
- Een ander idee was om de bovenste kaart niet volledig in zones te verdelen, maar om bepaalde zones uit de kaart te snijden. Enkel deze zones zouden magnetisch zijn. Ook dit was niet wat we zochten, aangezien de hele kaart moet aangetrokken worden door de onderste kaart.
- Uiteindelijk werd toch beslist om magneetstroken onder beide kaarten te plakken.

Het bedrijf Magnus heeft voor deze magneetstroken gezorgd. Helaas was het niet mogelijk om magneetstroken van dergelijke grootte te bestellen en moesten er twee kleinere magneetstroken besteld worden..

Door een redeneringsfout werden de magneten verkeerd gesneden. De twee magneten die nu gesneden waren, konden maar een halve kaart bedekken. Er moesten dus twee nieuwe magneetstroken besteld worden om de overige helft ook te bedekken. Zodoende is 1 kaart bedekt met 4 magneetstroken. Dit heeft veel problemen opgeleverd bij het uitsnijden van de zones. Een zone mocht immers geen twee magneetstroken overlappen. Stel dat dit toch gebeurde en er werd een zone uit de bovenste kaart verwijderd, dan zouden langs de onderkant 2 delen van een magneetstrook te zien zijn. Hierdoor zou dit stuk kaart veel te gemakkelijk plooiën en dus niet duurzaam zijn. De zones moesten dus op het einde herbekeken worden. Dit had vervelende gevolgen. Op deze wijze ontstond er immers een zone met maar 1 locatie in.

4.3.5.5 *Een zone verwijderen*

Op dit moment zat het volgende beeld in ons hoofd: twee kaarten, met elk een magneetstrook aan de onderkant, die bovenop mekaar liggen. Op de onderste kaart staat meer informatie dan op de bovenste kaart. Er moet dus een zone uit de bovenste kaart verwijderd worden, waardoor de zone eronder zichtbaar wordt.

Prioriteit was natuurlijk dat de zones vlot konden verwijderd worden uit de bovenste kaart. We wilden niet dat er moest geprutst worden aan een hoekje van de zone om deze er uit te krijgen. Om dit probleem op te lossen werden veel ideeën bedacht.

Enkele van deze ideeën die tot op vandaag nog herinnerd worden, worden hieronder beschreven.

- Het eerste idee was om te werken met een nieuwe magneet om een zone op te heffen. Deze magneet zou dan op de zone geplaatst worden en de zone losmaken. Dit idee werd lange tijd overwogen, totdat duidelijk werd dat het magnetisme volledig verstoord zou zijn. Er zijn immers al twee magneetstroken die elkaar aantrekken. Wanneer er een derde magneet aan te pas zou komen zouden er problemen opduiken. Bovendien zou niet enkel de zone aangetrokken worden door de magneet, maar ook de onderste kaart, daar die ook magnetisch is.
- Een tweede idee was om bovenop de zones, kleine pionnen te plaatsen. Deze pionnen zouden fungeren als handvaten. Door aan deze pion te trekken zou de zone loskomen. Hierbij stelden twee problemen zich. Het eerste probleem was dat deze pion zeer stevig zou moeten bevestigd zijn aan de kaart aangezien twee magneten uit elkaar moeten getrokken worden. Het tweede probleem was dat er op de bovenste kaart pionnen zouden te zien zijn. Het hele idee, van een zo neutraal mogelijke, bovenste kaart, zou volledig vervallen. Dit idee kon dus niet uitgewerkt worden.
- Er werd gezocht naar iets dat minder zou opvallen aan de bovenste kaart. Zo werd bedacht om aan de onderkant van de zones een touwtje te bevestigen. Dit touwtje zou een klein beetje uit de bovenste kaart komen. Zo was het mogelijk om aan dit touwtje te trekken en zo de zone los te krijgen. Dit idee was al beter dan het voorgaande, maar nog steeds wilden we niet dat er iets zichtbaar was op de bovenste kaart.
- Nu zochten we naar iets dat helemaal niet zou opvallen op de bovenste kaart. Er werd bedacht om van alle zones een randje af te snijden. De zone zou dan net iets kleiner zijn waardoor ze gemakkelijk uit de kaart kon gehaald worden. De onderste kaart was identiek, dus het stukje dat weggesneden werd zou gewoon doorlopen op de onderste kaart. Dit was geen slecht idee, maar was toch niet precies wat we zochten. Knippen in de kaart leek niet echt de eerste keuze.
- Een soortgelijk idee was om een hoekje van elke zone af te knippen. Op deze wijze kon de zone ook gemakkelijk verwijderd worden. Ook dit was geen slecht idee, maar er was dezelfde opmerking als bij het vorig idee.
- Uiteindelijk moest er iets gevonden worden dat niet opviel aan de bovenste kaart. De oplossing die hiervoor bedacht werd, was een zuignap. De zuignap zou de twee magneetstroken van elkaar los maken, zonder dat het de bovenste kaart zou aantasten. Dit moest natuurlijk eerst getest worden, maar bleek al snel te werken. Er werd getest met grote en kleine zuignappen tot de uiteindelijke zuignap gevonden werd. Het systeem werkt zeer goed en was perfect wat we nodig hadden

4.3.6 De opmaak van de kaart

4.3.6.1 *De digitale kaart*

De kaarten die er nu zijn, zijn het resultaat van een scan. De eerste kaarten, van Aquaterra, werden meteen na de aankoop gescand. We wilden immers zeker zijn dat deze kaarten niet meer verloren konden gaan. Het resultaat van de scan werd op DVD meegegeven.

Op het moment dat de locaties op de kaart geplaatst moesten worden, was er het plan om de symbolen uit te printen op stickerpapier en deze op de kaart te plakken. Toen aan ons het voorstel werd gedaan om die punten digitaal op de kaart te plaatsen, kon dat natuurlijk niet geweigerd worden. Zelf zouden we dit nooit gekund hebben, daar we absoluut geen verstand hebben van computers.

Vooraleer de punten digitaal op de kaart werden aangebracht, werden deze eerst door ons op één van de grote kaarten van Aquaterra geplaatst. Zo was er al een eerste beeld van hoe de kaart er uit zou zien en was het eenvoudig om die in te voeren in de computer.

Er is nog geen moment getwijfeld aan de keuze om de locaties digitaal op de kaart te plaatsen. De kaart is zo veel mooier en overzichtelijker. Ook enkele extra's zoals de legende, een kader, het logo, etc. konden op deze manier op een professionele wijze op de kaart aangebracht worden in plaats van met stickers.

Deze kaart werd afgedrukt en meteen geplastificeerd. Duurzaamheid is heel belangrijk. Het zou jammer zijn dat de kaart meteen zou vergaan nadat er zoveel denktijd en werk is ingekropen.

4.3.6.2 *De indeling in zones*

De kaart is opgedeeld in 8 zones. Het idee om te werken in zones kwam omdat alles zo eenvoudig mogelijk moest blijven. Er kon ook gekozen worden om niet met zones te werken, maar dan zouden alle 36 locaties aangeduid staan met een nummer van 1 tot 36. Er zouden dan 36 verschillende nummers op de kaart staan waardoor het overzicht al snel zou vervagen.

Oorspronkelijk was er het idee om de hele kaart in zones te verdelen. Indien alle zones van de kaart verwijderd waren, zou dat willen zeggen dat de hele bovenste kaart verwijderd is en enkel de onderste kaart nog zichtbaar is. Dit plan werd op het einde bewust gewijzigd. Op het moment dat de punten op de kaart stonden zagen we dat de locaties steeds in groepjes bijeen lagen. Indien er een grote zone zou verwijderd worden, dan zouden er op dit stuk van de kaart meer 'lege' plaatsen zijn, dan plaatsen waar opdrachten waren uitgewerkt. Nochtans hadden we er goed op gelet om de locaties over de hele kaart te verspreiden. Het vele werk leek plots veel minder voor te stellen. Daarom werd beslist om niet de hele kaart in zones te snijden, maar slechts enkele zones in de kaart uit te snijden.

De zones zijn gebaseerd op basis van locaties die dicht bij elkaar liggen.

Zo kan een plein met de straten eromheen bijvoorbeeld een zone zijn. In totaal zijn er 8 zones. Die zones staan met cijfers aangeduid op de bovenste kaart. Dit is dan ook het enige dat verwijst naar dit eindwerk. Het doel was om de bovenste kaart zo neutraal mogelijk te houden. Hier zijn we, met uitzondering van de cijfers, toch vrij in geslaagd.

Om de zone te verwijderen, moet de zuignap op de zone geplaatst worden. Wanneer een zone uit de bovenste kaart gehaald wordt, verschijnt de zone op de onderste kaart. In die zone staan cijfers. Elk cijfer verwijst naar een locatie waar opdrachten uitgewerkt zijn. In de ene zone zijn meer locaties uitgewerkt dan in de andere zone.

Zoals reeds vermeld zijn er problemen opgedoken bij het selecteren van zones. De zones waren reeds ingedeeld, tot we beseften dat er geen rekening gehouden was met de magneetstroken onderaan de kaart. Het is immers niet 1 magneetstrook die tegen de kaart plakt, maar het zijn 4 magneetstroken. Enkele van de zones die we gemaakt hadden overlaptten met 2 magneetstroken. Rekening houdend met duurzaamheid, werden de zones herbekeken. Een zone waar twee magneetstroken onder geplakt waren, zou immers plooiën. Zodoende werden de zones opnieuw samengesteld opdat geen enkele zone, twee magneetstroken zou overlappen. Na lang zoeken is dit gelukt, maar er is een nieuwe zone ontstaan waar we niet tevreden over zijn. Het is een zone waarbinnen slechts één locatie uitgewerkt is. Normaal hoorde deze locatie, bij andere locaties. Binnen de oorspronkelijke zone waren 3 locaties uitgewerkt. Deze zone is nu opgesplitst in 2 zones. Eén zone met 2 locaties, en één zone met 1 locatie. Het is jammer dat dit op deze manier moest gebeuren, maar een andere oplossing leek zich niet aan te bieden.

4.3.6.3 Het benoemen van locaties

Op de onderste kaart zijn de 36 uitgewerkte locaties aangeduid. Elke locatie heeft een nummer (1,2,3,...). De locaties worden in de mappen op dezelfde wijze aangeduid. De locaties in zone 1 zijn in de map terug te vinden als 1.1, 1.2, 1.3,...

Over dit systeem moest niet lang nagedacht worden. Er werd gezocht naar een manier waarop de locaties duidelijk zouden verwijzen naar een bepaalde plaats in de map. Toch was het ook belangrijk dat de mappen bekeken konden worden, zonder dat de kaart daar absoluut voor moest aanwezig zijn.

4.3.6.4 De leergebieden/domeinen op de kaart plaatsen

Bij elk leergebied werd een symbool bedacht. Aanvankelijk was het idee om de opdrachten op de kaart aan te duiden aan de hand van deze symbolen. Later bleek dat de symbolen te groot zouden zijn op de kaart en dus te veel plaats zouden innemen ten opzichte van de locatie.

Indien de symbolen genoeg verkleind werden, waren ze niet meer duidelijk zichtbaar. Zodoende werd beslist om enkel het kleur van het symbool op de kaart aan te duiden.

Eerst werd op de kladversie geprobeerd om de kleuren in bolletjes onder het cijfer te plaatsen. Dit zou op bepaalde locaties mogelijk zijn, maar op andere, drukke locaties zouden de bolletjes overlappen met de bolletjes van een andere locatie. Hierna werden de bolletjes in cirkelvorm rond het cijfer geplaatst. Dit oogde mooi en was handig.

Toch leek het op een manier handiger om op elke plaats hetzelfde aantal bolletjes rond een cijfer te plaatsen. Elk bolletje zou dan een leergebied voorstellen. Indien er een opdracht rond het leergebied wiskunde aan bod kwam, zou dit bolletje ingekleurd worden, etc. Het is pas op het einde, bij het maken van de digitale versie, dat de kleuren in taartvorm werden aangebracht. Dit leek nog overzichtelijker dan het systeem met de bolletjes. Het vormde bovendien een beter geheel met het cijfer.

4.3.6.5 Symbolen

Sinds de opstart van het eindwerk werd besloten om de leergebieden/domeinen aan te duiden aan de hand van een symbool. Rekening houdend met auteursrechten, was het nodig om zelf symbolen te ontwerpen. Deze symbolen zouden eenvoudig, herkenbaar en kindvriendelijk moeten zijn. Op het eerste zicht zou zowel een leerkracht als leerling moeten weten op welk leergebied/domein het symbool betrekking heeft.

Bij elk leergebied bedachten we zelf een symbool. Er werd bewust gekozen om het leergebied wereldoriëntatie geen symbool te geven, maar dit onder te verdelen in verschillende domeinen, namelijk tijd, ruimte, natuur, technologie en mens&maatschappij. Een symbool voor het vak wereldoriëntatie zou immers betrekking hebben op te veel opdrachten!

Het bedenken van symbolen was bij de meeste leergebieden/domeinen vrij eenvoudig. De leergebieden wiskunde en taal waren de moeilijkste aangezien deze leergebieden betrekking hebben op zoveel verschillende domeinen. Eerst werd gedacht om bij het leergebied taal een pen als symbool te gebruiken, maar dit leek te verwarrend, omdat er ook veel opdrachten voor het leergebied taal zijn waarbij niet geschreven werd. Uiteindelijk werd gekozen voor: a b c en bij wiskunde voor 1 2 3. Bij deze tekens hadden we het minst het gevoel dat het betrekking had op 1 specifiek domein van het leergebied.

Het symbool voor varia kon volledig naar eigen zeggen ingevuld worden. Het symbool waarvoor gekozen werd was een ezel op een boot. Deze keuze kwam er na een flauwe woordspeling, waar toch goed mee gelachen werd. Aan de lezer laten we de de vrijheid om de woordspeling zelf te ontdekken.

De kleuren zijn niet echt bewust gekozen. Het eerste kleur, groen, werd wel meteen aan het domein natuur gekoppeld. De overige leergebieden/domeinen waren niet echt verbonden met een kleur, waardoor deze willekeurig gekozen zijn. Wel werd er op gelet dat de kleuren genoeg van elkaar verschilden, om ze te kunnen onderscheiden op de kaart.

4.3.6.6 *Legende*

In de cursus ruimte van het eerste jaar werd opgezocht wat er zoal op een kaart moest aanwezig zijn. Volgende zaken zijn aanwezig op een correcte kaart: een noordpijl, een titel, een schaal een bron en een legende.

Met bovenstaande zaken werd zoveel mogelijk rekening gehouden. Doch enkele opmerkingen hieromtrent.

Links in de benedenhoek, zien we drie zaken.

Het eerste is de legende. In de legende worden alle symbolen toegelicht. Naast de toelichting van de symbolen is het logo te zien. Dit logo is bedoeld als titel maar ook als bron. Het was een moeilijke opdracht om deze kaart te benoemen. Een geschikte titel leek er niet te zijn, omdat het over een heel beperkt gebied ging dat veel uitvergroet was. De meest geschikte titel die we voor deze kaart konden bedenken was 'Fan van Gent'. De kaart heeft immers enkel betrekking op de zone die in ons concept uitgewerkt wordt en zou voor anderen niet meteen nuttig zijn. Bovendien verwijst dit logo ook naar de bron. De oorspronkelijke kaart komt wel van Aquaterra maar aangezien we die zelf zodanig veranderd hebben, zou het onterecht zijn om te verwijzen naar deze firma zonder hier toestemming voor te vragen. Het leek ons de beste oplossing om dit logo als bron te vermelden, zodat eventuele problemen met de firma Aquaterra konden vermeden worden.

Een tweede punt is 'schaal'. De schaal is 1:250. De schaal werd ons per ongeluk verkeerd doorgegeven. Er werd gezegd dat de schaal 1:2500 was. Na controle bleek dit onmogelijk, en werd de laatste nul weggelaten. 1:250 was wel een realistische schaal. De keuze is er dus om de schaal zichtbaar te laten, maar ook om ze te bedekken.

Het derde punt is een "symbool" dat verwijst naar een windroos. De windroos duidt het noorden aan.

4.3.7 De mappen

4.3.7.1 *Keuze van de mappen*

De locaties die op de kaart staan verwijzen naar de mappen. Uiteindelijk werd gekozen voor het maken van twee mappen, namelijk één voor de leerkrachten en één voor de leerlingen. Er werd ook overwogen om nog een derde map te maken voor de opdrachten. Later werd beslist om de opdrachten in de map voor de leerkrachten te steken. De opdrachten horen immers bij de infofiches voor de leerkrachten.

De kleuren van de mappen werden gekozen opdat ze zouden passen binnen het geheel. De kleuren donkerblauw en wit komen immers vaak terug. De witte map vonden we geschikter voor de leerkrachten dan de blauwe map.

De witte map van de leerkracht is dikker. Dit komt omdat hierin de opdrachten te vinden zijn en bij de leerlingen niet.

Wanneer de map geopend wordt, zijn er 8 onderverdelingen te zien. Elk onderdeel bezorgt informatie over de respectievelijke zone. De onderdelen zijn afgescheiden van elkaar door tussenbladen uit plastic. Deze werden ook gekozen omwille van de duurzaamheid. Papieren of kartonnen tussenbladen zouden immers niet zo lang meegaan als deze tussenbladen.

4.3.7.2 De voorbladen

Elk deel van de map werd zo overzichtelijk mogelijk aangeboden. Beide mappen starten met een voorblad. Op dit voorblad is het logo te zien en de titel leerkrachten of leerlingen. Na het voorblad volgt een lijst van alle zones met de verschillende locaties. Dit geeft een overzicht over de verschillende locaties zonder dat hiervoor de kaart moet bekeken worden.

Elke zone start met een voorblad waarop de inhoudstafel voor die zone te zien is. Na dit voorblad volgen de verschillende uitgewerkte locaties. Elke locatie start met een voorblad. Op dit voorblad staat het nummer en de naam van de locatie. Onder de titel is een foto te zien van de locatie met daaronder symbolen. De symbolen verwijzen naar de verschillende leergebieden/domeinen die in de opdrachten bij deze locatie aan bod komen. Zowel de leerkrachten als de leerlingen hebben hetzelfde voorblad. De leerlingen zien dus ook welke leergebieden/domeinen aan bod komen. Op deze wijze kunnen ze zelf voorstellen doen om een opdracht rond een bepaald leergebied/domein dat hen aantrekt uit te voeren.

4.3.7.3 De foto's

Rekening houdend met het auteursrecht werd beslist om zelf foto's te nemen. Hiervoor zijn we op een zondagochtend de stad in getrokken. Eigenlijk was de dag hiervoor gepland, maar er was wisselvallig weer voorspeld. De zondag dat wij op pad gingen, ging het stralend weer worden, waardoor alle foto's veel mooier zouden uitkomen. De reden voor het vroege vertrek was om zo weinig mogelijk mensen te fotograferen. Dit moest vermeden worden omwille van het portretrecht⁵ en bovendien zijn foto's mooier wanneer er niet te veel mensen op staan. Helaas was het op veel locaties een wanorde wegens verbouwingen. De Korenmarkt lag bijvoorbeeld helemaal open en ook op de Zandberg werd er verbouwd. Dit is natuurlijk de realiteit. Er zijn nu eenmaal vaak werken in een stad. Zo hebben we toch van alle locaties foto's genomen.

4.3.7.4 Infiches voor de leerkrachten

Bij elke locatie werd een infiche voor de leerkracht uitgewerkt. Dit was geen eenvoudige opdracht. Eerst en vooral diende over elke locatie informatie opgezocht te worden. Zelf wisten we hier natuurlijk veel te weinig over.

⁵Portretrecht wil zeggen dat een persoon zich kan verzetten tegen publicatie van deze afbeelding. Voor meer uitleg zie hoofdstuk bronnengebruik.

Het opzoeken gebeurde in meerdere bronnen opdat de teksten waarheidsgetrouw zouden zijn. Hierbij moet toch opgemerkt worden dat er veel zaken tegengesproken werden in verschillende bronnen. Vaak kwamen verhalen uit verschillende boeken niet helemaal overeen. Enkel wanneer alle bronnen overeenstemden werd de informatie opgenomen in de infofiches voor de leerkrachten. Wanneer er tegenstrijdige informatie was, werd hier extra informatie over opgezocht

Na voldoende informatie op te zoeken werden de teksten geschreven. De eerste maanden werd er nog niet echt gelet op het auteursrecht. Af en toe werden zinnen uit boeken overgenomen. Dat was achteraf gezien niet verstandig, want die teksten dienden dan later volledig herschreven te worden. Tijdens het herschrijven was het natuurlijk niet meer duidelijk welke zinnen uit boeken overgenomen waren en welke zinnen zelf geschreven waren. Dit had als gevolg dat elke zin van de geschreven teksten opnieuw moest worden geschreven. Dat heeft extra werk met zich meegebracht, maar nu is er in elk geval geen kans meer dat er stukken tekst uit een boek overgenomen zijn.

In de tekst werd getracht om de essentie van een locatie weer te geven. Met de essentie wordt bedoeld: wat er te zien is, wat het betekent, etc.

De informatie die in deze fiches te lezen is, is ook geschikt om te gebruiken voor leerlingen van de tweede graad. Informatie die te ingewikkeld zou zijn voor hen, werd ook niet in de informatiefiches van de leerkracht geschreven. Wat wel vermeld wordt en misschien niet steeds op kinderen wordt overgebracht, zijn datums. Het is immers onvermijdelijk en ondenkbaar om een infofiche te schrijven zonder een datum te vermelden.

Waar ook op gelet werd, was de lengte van de tekst. Het doel van de infofiches is, dat de leerkrachten zich vrij snel kunnen informeren over een bepaalde locatie. De maximumlengte van een fiche was dan ook één bladzijde.

4.3.7.5 De opdrachten

Na een infofiche voor de leerkrachten volgen fiches met opdrachten. Een opdracht kan verschillende leergebieden/domeinen aandoen of één enkel leergebied/domein. Elke opdracht werd kort en bondig beschreven.

De opdrachten geven de leerkracht zelf nog ruimte tot eigen invulling. Op deze wijze kan de leerkracht de opdracht kneden, naargelang de groep waar hij mee op stap is. De leerkracht kan met deze suggestieve opdrachten heel vlot differentiëren.

Er kan gedifferentieerd worden op vlak van tempo en moeilijkheidsgraad. Ook binnen de leergebieden/domeinen kan gedifferentieerd worden. Er worden immers verschillende leergebieden/domeinen per locatie aangedaan waardoor de leerkracht ook hierbinnen kan differentiëren. Zo hoeft niet de hele klasgroep op hetzelfde tijdstip rond hetzelfde leergebied/domein te werken.

Een voorbeeld van een opdracht bij de Sint-Baafskathedraal:

Opdracht 2

Vertel het verhaal van de heksen die rond de Sint-Baafskathedraal vlogen. Stop echter midden in het verhaal en laat de leerlingen zelf een vervolg uitdenken. Dit vervolg kan gebracht worden in grote of kleine groepen. Je kan het hen laten vertellen of je kan er een stukje drama aan toevoegen. Vertel vervolgens het echte einde. De bliksemafleider vormt een mooie inleiding om het verder te hebben over de bliksem, werking en nut van een bliksemafleider, ...

Niet elke opdracht is even suggestief als deze, maar het is wel een duidelijk voorbeeld. De meeste opdrachten kunnen nog vrij door de leerkracht geïnterpreteerd worden. De leerkracht kan de opdracht gemakkelijk aanpassen aan zijn eigen klas.

Zoals bij bovenstaand voorbeeld te zien is, worden de symbolen van de leergebieden/domeinen die aan bod komen nogmaals vermeld. Zo kan er tijdens het lezen van een opdracht meteen gezien worden binnen welk leergebied/domein de opdracht past. In het voorbeeld verwijzen de eerste twee symbolen, dat van ruimte en dat van natuur naar het natuurfenomeen de bliksem. Het symbool van taal en dat van muzische vorming verwijst naar de legende dat door de leerlingen van een vervolg voorzien wordt.

4.3.7.6 Infiches voor de leerlingen

Het idee om ook infiches te schrijven voor de leerlingen, kwam er pas laat bij. Vreemd genoeg was dit iets waar in het begin niet aan gedacht werd, maar wat nu even noodzakelijk lijkt als de infiches voor de leerkracht.

Het doel van de infiches voor de leerlingen is om de interesse op te wekken voor een bepaalde locatie. De tekst werd geschreven aan de hand van de infiche van de leerkracht. Het is evident dat de leerlingen niet alle informatie krijgen die de leerkracht krijgt. De leukste, meest interessante elementen werden uit de infiches van de leerkrachten gehaald en omgezet naar kindertaal.

Om duidelijk te zijn, moet vermeld worden, dat het schrijven van infiches voor de leerlingen, één van de moeilijkste opdrachten binnen het eindwerk was. Zelf hadden we wel al af en toe, op stages, iets geschreven voor kinderen, maar nooit dergelijke teksten. Nadat de eerste tekst, met veel moeite, geschreven was, werd deze gelezen door een copywriter. Deze persoon was heel duidelijk en zei dat dit geen goede tekst was. Er werd blijkbaar te passief geschreven. Een tweede tekst werd geschreven maar ook hier was hij niet laaiend enthousiast over. Pas bij de derde versie van de tekst was hij tevreden.

Nog steeds twijfelen we over deze teksten. Zelf vinden we ze wel goed, maar zijn ze ook geschikt voor kinderen? Helaas is er weinig te vinden omtrent de didactiek van het schrijven voor kinderen.

Hierover werd informatie opgezocht in de leerplannen, maar daar werden we niet wijzer van.

We stuurden een e-mail naar Kristel De Tollenaere, die ons lessen Nederlands gaf in het eerste en tweede jaar van de opleiding, maar ook zij wist niet waar hierover informatie te vinden was. Op het internet waren wel online cursussen te vinden om te leren schrijven voor kinderen. Een dergelijke cursus zouden we in de toekomst zeker willen volgen. Meer over deze toekomstplannen staat te lezen in hoofdstuk 7; toekomst.

Om te concluderen; er werd enorm veel tijd gespendeerd aan het schrijven van correcte teksten voor leerlingen. Het resultaat bevalt ons, maar toch weten we dat dit veel beter kan. Helaas is hier de nodige specialisatie voor vereist.

4.4 De “stapkaarten”

Er is een grote “tafelkaart”, waar veel aandacht aan besteed wordt, maar er is ook een “stapkaart”, waar nog niet over verteld werd. Deze stapkaarten zijn terug te vinden in de bergruimte van de tafelkaart. Deze kaart is een verkleinde versie van het gebied waarin gewerkt wordt. Bij deze kaart hoort een afwasbare stift waarmee een tocht kan uitgestippeld worden en nadien weer kan verwijderd worden. De kaart is geplastificeerd, zodat deze duurzaam zou zijn. Na een regenbui zou de kaart anders onbruikbaar zijn. Er zijn gaatjes in geperforeerd om ze vlot in de map te kunnen steken.

Aanvankelijk waren er andere plannen met deze kaart. De bedoeling was om op elke locatie een klein stukje velcro te plakken. Zo zouden er permanent 36 stukjes velcro op de kaart staan. Boven de kaart was nog een strook velcro bevestigd. Op deze strook plakten 36 blauwe bolletjes. Deze bolletje konden op de kaart geplakt worden. Op deze wijze kon een route uitgestippeld worden. Na afloop van deze tocht, konden de bolletje terug op de strook met velcro geplakt worden. Nadien kon terug een andere tocht samengesteld worden. Het idee om velcro te gebruiken kwam doordat de kaart tegen de regen bestand moest zijn.

De velcro was reeds gekocht maar bij het knippen van de stukjes velcro zijn we van dit idee afgestapt. De kleine stukjes zorgden voor veel gepruts en het zag er ook niet professioneel uit. Zodoende werd gekozen om toch te werken met een afwasbare stift. Dit is ook praktisch. Het enige nadeel dat we hierin zien, is dat dit bij regen misschien wel kan uitlopen. Toch zijn we tevreden met deze uiteindelijke keuze.

4.5 De website

Een laatste punt om te bespreken is de website. Zoals reeds vermeld is deze website slechts een prototype. Men kan met deze website nog niet aan de slag gaan en dat is ook een zeer bewuste keuze. Het is slechts een voorbeeld dat toont wat er mogelijk is met het concept, hoe het concept de scholen kan bereiken,... Het volledig uitwerken van deze website moet professioneel uitgevoerd worden en dit kost veel geld.

Bovendien willen we alle aandacht vestigen op de rest van het materiaal, waar veel meer denkwerk is ingekropen dan in de website. De website is een prachtig idee om in de toekomst uit te werken. Een kleine toelichting van de vereisten waaraan de website moest voldoen.

We wensten een website:

- die het logo als beginscherm had,
- die zowel voor leerkrachten als leerlingen toegankelijk was
- die eenvoud uitstraalde en duidelijk was,
- waarbij de kaart het werkinstrument bij uitstek was. De kaart zou de basis van de website zijn,
- waarbij gekozen kon worden voor een specifieke zone,
- waarbij de leergebieden/domeinen apart konden behandeld worden. De mogelijkheid moest er zijn om locaties aan de hand van één leergebied/domein te kiezen, en ook om op meerdere leergebieden/domeinen locaties te zoeken,
- waarbij kon gekozen worden om de infofiche voor de leerkracht, de infofiche voor de leerlingen of de opdrachten te lezen. Bovendien moest de optie er zijn om deze tekst op te slaan of af te printen.

Met deze eisen vooropgesteld werd een prachtig prototype van een website gemaakt. In de toekomst hopen we deze nog verder uit te breiden. Meer over deze toekomstplannen kan gelezen worden in hoofdstuk 7; toekomst.

5 Bronnengebruik

5.1 Inleiding

Voor de realisering van dit eindwerk, was het gebruik van bronnen van groot belang. Doorheen het hele proces werden meerdere bronnen geraadpleegd. Zowel bij het schrijven van het theoretisch deel als bij de uitvoering van het praktisch deel werd er rekening gehouden met bronvermelding en auteursrechten. Het creëren van een eigen, origineel werk was belangrijk, maar niet altijd eenvoudig. Opzoekingswerk over auteursrechten was nodig aangezien niet alle regels hieromtrent even duidelijk waren. In dit hoofdstuk wordt voornamelijk het auteursrecht toegelicht, aangezien dit het meest toepasselijk is voor dit eindwerk. Overige rechten als het naburig recht en het portretrecht komen minder uitgebreid aan bod.

5.2 Auteursrechten

Auteursrechten zijn rechten die de creatie van een auteur beschermen. Een creatie mag niet zonder toestemming van de auteur, door anderen worden overgenomen.

Aan de basis van de Belgische auteursrechtregeling ligt de wet van 30 juni 1994. Deze wet beschrijft dat een creatie origineel en gematerialiseerd moet zijn vooraleer auteursrechten geldig zijn. Met 'origineel' wil men zeggen dat het een eigen creatie is. 'Gematerialiseerd' wil zeggen dat de creatie reeds in een vorm moet gegoten zijn. Voorbeelden van auteursrechtelijke werken zijn handleidingen, krantenartikels, muziekpartituren, literaire werken, naslagwerken, etc.

Creaties die nog niet in een vorm gegoten zijn zoals ideeën, gedachten, theorieën, principes etc. kunnen niet auteursrechtelijk beschermd worden. Indien de auteur toch bewijs van zijn werk wil leveren kan dit vastgelegd worden aan de hand van een datum. Deze datum toont aan wanneer er rond de theorie, gedachte, etc. gewerkt werd. Het vastleggen van een dergelijke rechtsgeldige, vaste datum, wordt een registratie of depot genoemd.

Van zodra er een originele, gematerialiseerde creatie is, geeft het auteursrecht de intellectuele eigenaar recht op een vergoeding. Om een vergoeding te krijgen moet de auteur wel lid zijn van een organisatie die rechten int, zoals SABAM of SOFAM. De auteur wordt niet vergoed bij het realiseren van zijn werk maar bij de openbare verschijning ervan. Deze bescherming is geldig tot 70 jaar na het overlijden van de auteur.

Toestemming vragen om een werk over te nemen kan rechtstreeks via de auteur gebeuren. Het kan ook zijn dat een auteur zijn rechten overgedragen heeft aan een vennootschap voor het beheer van auteursrechten. Dit wil zeggen dat er geen toestemming meer moet gevraagd worden aan de auteur zelf, maar wel aan de vennootschap. Voor de verschillende domeinen bestaan er verschillende vennootschappen. Zo staat SOFAM in voor de rechten op visuele kunsten. SABAM & URADEX zijn hoofdzakelijk actief binnen audio. Dergelijke vennootschappen zijn dus gespecialiseerd binnen een bepaald domein.

Wanneer er geen toestemming gevraagd werd om een werk over te nemen kan de auteur steeds een schadevergoeding eisen. Deze bedragen kunnen hoog oplopen. Er zijn controleurs die dagelijks controles uitvoeren op evenementen, websites screenen, etc.

5.3 Naburige rechten

Naast de auteursrechten zijn er ook naburige rechten. De naburige rechten gelden voor uitvoerende kunstenaars of producenten. Zo heeft de auteur van een handleiding het auteursrecht over deze tekst maar de uitgever ervan heeft het naburig recht. Van zodra dit werk op de markt komt, gaat het naburig recht in. Dit recht is 50 jaar geldig. Wanneer er sprake is van een overlijden gaat dit recht over op erfgenamen.

5.4 Portretrecht

Een ander aspect van het auteursrecht is het portretrecht. Wanneer een foto genomen wordt, heeft de fotograaf auteursrechten op die foto. De gefotografeerde heeft hierop portretrecht of recht op afbeelding. Dit wil zeggen dat deze persoon zich kan verzetten tegen publicatie van deze afbeelding. Dit portretrecht is tot 10 jaar na het overlijden van de afgebeelde persoon geldig.

5.5 Uitzonderingen op auteursrechten voor het onderwijs

Binnen het onderwijs wordt er heel veel gebruik gemaakt van verschillende media. Teksten worden gekopieerd, prenten worden verspreid, foto's worden van het internet gehaald, etc. Binnen het onderwijs is het dus belangrijk om een goede kennis te hebben van de auteursrechten. Over het algemeen wordt er strikt omgegaan met auteursrechten. Wanneer het werk echter ten behoeve is van het algemeen belang, gelden er ietwat andere regels. Een voorbeeld van zo'n algemeen belang is het onderwijs. Binnen het onderwijs kent het auteursrecht enkele uitzonderingen, wat niet wil zeggen dat vergoedingen voor de auteur volledig uitgesloten worden. Dergelijke uitzonderingen zijn bijvoorbeeld het overnemen van citaten, het maken van kopieën,...

5.6 Toepassing van auteursrechten op dit eindwerk

Zoals reeds vermeld, werden er tijdens het verloop van dit eindwerk veel bronnen geraadpleegd. Dit was nodig om het theoretisch deel uit te schrijven en ook om de infofiches voor de leerkrachten en de leerlingen samen te stellen. Telkens opnieuw werden we geconfronteerd met het auteursrecht. Aan de hand van een korte beschrijving van ons materiaal zullen we toelichten hoe we rekening gehouden hebben met het auteursrecht.

5.6.1 Infofiches

Bij het schrijven van de infofiches was het noodzakelijk om verschillende bronnen te raadplegen.

Zelf kenden we immers te weinig over de Gentse geschiedenis om te weten welke gegevens waarheidsgetrouw waren. Voor we een infofiche konden schrijven, lazen we minstens 4 andere teksten over dit onderwerp. Na het lezen van deze teksten werd door ons een volledig nieuwe tekst geschreven. Er werd goed op gelet dat er geen letterlijke zinnen overgenomen werden. Bij elke infofiche werden de bronnen genoteerd die geraadpleegd werden.

5.6.2 Foto's

Bij elke locatie hoort een passende foto. Aangezien er op foto's ook auteursrechten gelden, was het niet mogelijk om foto's te downloaden van het internet of te kopiëren uit boeken. Er moet immers steeds toestemming gevraagd worden aan de fotograaf voor het overnemen van deze foto's en dat zou te omslachtig zijn. We hebben een bewuste keuze gemaakt om alle foto's zelf te nemen. Hiervoor kozen we een mooie, zonnige dag opdat de foto's goed zouden uitkomen. Bovendien vertrokken we vroeg in de ochtend opdat er zo weinig mogelijk mensen gefotografeerd zouden worden. Het portretrecht zegt immers dat de gefotografeerde persoon, de publicatie van zijn portret kan weigeren. De kans is klein dat we met dergelijke foto's in de problemen zouden komen, maar problemen worden beter voorkomen dan genezen.

5.6.3 Symbolen bij de opdrachten

Bij elk locatie hebben we opdrachten voorzien. Deze opdrachten passen bij één of meerdere vakken. Om het eenvoudig te houden hebben we elk leergebied/domein voorgesteld aan de hand van een symbool. De symbolen zijn volledig zelf ontworpen daar het overnemen van grafische elementen niet toegelaten is. Grafische elementen worden beschermd door het auteursrecht maar kunnen daarenboven ook beschermd zijn door het merkenrecht. Naast de symbolen werd er ook een eigen logo ontworpen en een eigen naam voor het project bedacht.

5.6.4 De kaart

De kaarten hebben we laten afdrukken bij het bedrijf Aquaterra. Vooraleer de bestelling van de kaarten plaatsvond hebben we aan een werknemer van het bedrijf onze plannen toegelicht. We hebben verteld dat we voor ons eindwerk met deze kaart gingen werken en dat we aan de kaart enkele punten zouden wijzigen. Zolang deze kaart niet gecommmercialiseerd werd, bleek dit geen probleem te zijn.

5.6.5 Creative commons

Het was vaak omslachtig om rekening te houden met het auteursrecht en dit heeft ons zeker meer werk bezorgd, maar nu hebben we wel de zekerheid dat ons eindproduct conform is met de auteursrechten. Na zelf rekening gehouden te hebben met deze rechten hebben we ons eigen werk ook auteursrechtelijk beschermd. Dit was mogelijk via de site <http://creativecommons.org/>. Via deze site bepaal je zelf wat derden met je creatie mogen doen. Hieronder volgen de afspraken die gelden op onze eigen creatie.

6 Praktijk

6.1 Inleiding

Voor dit hoofdstuk aangevat wordt, moet duidelijk gesteld worden wat de praktische kant van dit eindwerk precies omvat. Om deze vraag te kunnen beantwoorden dient terug gegaan te worden naar de essentie van een eindwerk. In een eindwerk wordt de theorie en praktijk behandeld van een onderwerp dat uitgewerkt werd gedurende het laatste jaar van deze richting.

Het onderwerp van dit eindwerk was het bedenken en uitwerken van een nieuw concept. In dit hoofdstuk zal het gebruik en de verschillende aspecten van dit concept uitgewerkt worden. Wij hebben dit concept gebruikt en toegepast binnen een thema. Reeds bij aanvang van de stageperiodes werd er een thema opgelegd of gekozen. Vervolgens werden delen van het eindwerk toegepast binnen dit thema. Dit heeft als gevolg dat u in deze praktische benadering, niet zal terugvinden hoe we de verschillende thema's hebben uitgewerkt! Hoe er het best gewerkt wordt rond een thema is immers materie om in een nieuw eindwerk te bespreken. Er wordt dus besproken hoe het werken met aspecten van het nieuwe concept verlopen is.

Tevens is het zeer belangrijk te vermelden dat wij nog niet over het materiaal beschikten zoals u dat nu bij het eindwerk terugvindt.

- Er werd tijdens de stages gebruik gemaakt van twee kaarten van Gent in diens ruwe vorm, eerder vermeld als de basiskaarten. Enkel de straten werden hier op aangeduid. Er konden op deze kaart nog geen gemarkeerde punten of een legende worden teruggevonden
- De infofiches voor leerlingen waren nog niet aanwezig, dit aspect kon niet verder worden uitgewerkt.
- Het aanbod van opdrachten was in het begin veel beperkter. De evolutie van de opdrachten kan u perfect volgen in het logboek.
- De tafelkaart werd nog niet gebruikt. De ruwe kaart die gebruikt werd had wel dezelfde afmetingen.

Dat we nog niet over dit uitgewerkte materiaal beschikten moet aanzien worden als een logisch gegeven. Er werd gedurende een heel jaar negentig procent van de beschikbare naschoolse tijd gewerkt aan dit concept en materiaal. Doch was deze tijd nog niet voldoende om alles voor de stages tijdig af te krijgen.

Het hele concept vormt één geheel. Om de kaart te maken, zones te verdelen, infofiches en opdrachtenfiches te maken moesten alle locaties eerst verwerkt en uitgeschreven zijn.

Vanuit de uitgeschreven infofiches kon pas worden gewerkt aan de infofiches voor de leerlingen.

Alle infofiches konden enkel gemaakt worden na het vergelijken van meerdere bronnen, etc. Reeds van in oktober leek dit hele eindwerk op een race tegen de tijd. Gelukkig was dit de meest interessantste en leerrijkste race waar we ooit aan deel hebben genomen. Het was onze persoonlijke race waar maar één regel uitermate belangrijk was: het is de kwaliteit die telt en niet de kwantiteit!

6.2 Gebruik en integratie van het geheel

Alvorens over te gaan naar de deelaspecten van het concept, is het belangrijk toe te lichten dat het systeem, dat nog niet af was, ons wel heeft kunnen helpen bij het opstellen van activiteiten en leerwandelingen.

Daar het volledig uitgewerkte concept nog niet voor handen was, bleek het geheugen de grootste hulp. Heel wat locaties waren reeds uitgeschreven en voorzien van de opdrachten. De kaart en de symbolen, die normaal de verschillende opdrachten structuur geven, waren niet voor handen. Dit kon echter gecompenseerd worden door het geheugen. Het uitwerken van enkele plaatsen en opdrachten voor de stage, had zijn vruchten afgeworpen. Het zorgde ervoor dat we perfect wisten welke opdrachten er waren en welk domein of leergebied zij aandeden. Op die manier konden we gebruik maken van het nieuwe systeem.

Het zoeken van de juiste locaties en opdrachten in het thema voor onze stage verliep op deze manier zeer vlot. Per locatie moest er niet meer gezocht worden naar correcte informatie en ook de opdrachten konden overgenomen worden. Het goede aan de suggestieve opdrachten is dat deze de mogelijkheid bieden om de opdrachten te boetsen naar hetgeen de klas nodig heeft. Meer hierover wordt besproken in het deelaspect 'opdrachten'.

Het werken met de kaart zorgde voor een overzichtelijk geheel. Eigenlijk is dit een logische manier van werken. Alvorens op uitstap of activiteit in de stad te vertrekken, moet het een evidentie zijn dit te situeren op een kaart.

Kort gesteld, het werd heel eenvoudig om een wandeling met verschillende opdrachten en locaties samen te stellen. Je kon terugvallen op één systeem. Ook een activiteit kon gemakkelijk worden uitgewerkt in de stad. Aan de hand van 'Fan van Gent' konden er op een zeer vlotte en snelle manier vijf leerwandelingen en één activiteit in de stad worden uitgewerkt. Dit telkens met de zekerheid dat de informatie die beschikbaar was per locatie correct en te vertrouwen was.

6.3 Gebruik van de basiskaartkaart

De basiskaart die we op onze stage gebruikten was een ruwe kaart van Gent. Met ruw wordt bedoeld dat er enkel de straatnamen, kleuren (blauw voor water, wit voor straten, etc.), en de verkeersrichtingen (eenrichtingsstraat of verkeer in twee richtingen toegelaten) op stonden. De kaart die we dus in oorspronkelijke vorm bij Aquaterra gekocht hebben.

Wel had de kaart dezelfde afmetingen als de huidige tafelkaart. Symbolen, plaatsaanduidingen en de legende waren nog niet aanwezig.

Toch bleek het ontbreken van deze gegevens geen afbreuk te doen aan het nut van de kaart. Bij het gebruiken van de kaart vielen enkele zaken erg op:

- Iedereen kon rond de kaart staan, de kaart was mits een duidelijke afspraak zichtbaar en duidelijk voor iedere leerling.
- De leerlingen waren zeer enthousiast, zowel bij het zien van de kaart als bij het gebruiken ervan. Onmiddellijk en ongevraagd gingen zij over tot het aanduiden van belangrijke plaatsen zoals hun eigen huis.
- Oriëntatie-opdrachten boeiden bijna alle leerlingen.

Voordat er op uitstap of op activiteit in de stad werd gegaan, werd de tocht eerst gesitueerd in de klas aan de hand van de kaart. Hiervoor waren twee hulpmiddelen om handen. Een eerste hulpmiddel was het gebruik van speelgoedauto's. Als tweede kon er gebruik gemaakt worden van twee schoentjes die bewogen konden worden met de vingers.

Leerlingen waren erg geboeid door het gebruik van, en het situeren op de kaart. Het maakte een erg ingewikkeld geheel voor hen visueler. Er werd gediscussieerd over wat links, rechts, boven en onder was op de kaart. Dit was immers voor iedereen verschillend. Dit bleek vooral in het derde leerjaar niet altijd even eenvoudig te zijn.

Het uitstippelen van de te volgen route was een instap die de kinderen helemaal kon meekrijgen en boeien. Enerzijds droeg deze bij tot het ruimtelijk inzicht. Anderzijds was het een belangrijk deel van de uitstap. Op deze manier wisten de leerlingen waar ze naartoe moesten stappen en vooral, hoe ze die plek konden bereiken. Tijdens de uitstappen werd ook verwezen naar straatnamen of pleinen. Deze konden nadien opnieuw aan de hand van de kaart gesitueerd en besproken worden.

De mogelijkheid om de kaart te draaien en te kantelen kon nog niet worden uitgetest. Afgaand op de theorie en de nood om een kaart te kunnen bekijken hoe je zelf wil, lijkt ook dit een zeer bruikbare mogelijkheid om door te werken in het domein ruimte.

Los van het situeren op de kaart voor een uitstap of activiteit werd er tijdens de stage ook gewerkt met de kaart als instrument om kijklijnen, coördinaten, aanzichten en richtingen aan te brengen en in te oefenen.

6.4 Gebruik van de infofiches

Met de infofiches wordt de informatie rond een bepaalde plaats bedoeld. Bij aanvang van het maken van de lesvoorbereidingen waren dit nog documenten die bestonden uit alle gevonden informatie per plaats. De informatiedocumenten waren dus veel ruimer en onsamenhangender dan de huidige fiches. Toch kon het effect reeds gemaakt worden. Er moest niet meer gezocht worden naar de informatie en de informatie bevatte leuke details, weetjes, verhalen of legendes.

Het was de eerste keer dat het vele voorbereidende werk kon lonen en ons op een eenvoudige manier verder hielp in het samenstellen van een leerwandeling en activiteiten op stage.

Wetende dat de huidige infofiches enkel correcte informatie bevatten en duidelijk neergeschreven zijn, overtuigt ons dat deze echt nuttig zijn. Ze zijn ook uiterst noodzakelijk in het hele concept. Voor leerkrachten zijn ze werkbeparend en zeer toegankelijk.

De infofiches voor de leerlingen waren nog niet in omloop op het moment dat de stage liep. Daarom zou het niet stroken met de waarheid moesten hier reacties of reflecties over volgen. Wel is er de overtuiging dat deze fiches een ongelooflijke meerwaarde betekenen voor toekomstige leerkrachten en leerlingen.

6.5 Uitvoering van de opdrachten

De stages waren een uiterst dankbaar geschenk om ons eindwerk te toetsen aan de realiteit! Het maandenlange voorbereidende werk moest dringend onderworpen worden aan een testpubliek. Laat het duidelijk zijn dat het niet zomaar een testpubliek was. Onze stageplaatsen waren zo uitgekozen dat er gewerkt kon worden met een echte stadsschool en een Freinetschool. Op deze wijze kon het eindwerk uitgeprobeerd worden in twee verschillende onderwijssystemen.

Omdat al het materiaal nog niet af was, was dit de uitgelezen kans om toch al enkele opdrachten te testen. Alle opdrachten testen is een onmogelijke taak, dus moesten we enkele opdrachten selecteren. Deze opdrachten werden geselecteerd aan de hand van de opgelegde of gekozen thema's die op het moment van onze stage behandeld moesten worden. Dit was hoe het moest zijn! In het echte onderwijsleven is dit de werkelijke gang van zaken. Lukraak de leukste opdrachten selecteren om toe te passen zou afbreuk doen aan deze testperiode.

Zoals reeds vermeld konden vijf uitstappen en één activiteit in de stad, en verschillende opdrachten in de school uitgewerkt worden aan de hand van ons concept:

- Drie uitstappen in het vierde leerjaar (basisschool 'De Muze', regulier onderwijs)
- Twee uitstappen in het derde leerjaar (basisschool 'De Muze' regulier onderwijs)
- Eén uitstap in de tweede graad (graadsklas basisschool 'De Spiegel', Freinetonderwijs)

Naast deze activiteiten en uitstappen buiten de schoolmuren en dus 'ter plaatse', werden enkele opdrachten ook getest in de klas. De lesvoorbereidingen voor zowel de activiteiten binnen de school, als de activiteiten in de stad zijn terug te vinden op het einde van dit hoofdstuk.

Om een precieze weergave van de resultaten te geven leek het ons opportuun de verschillende uitstappen en activiteiten één voor één te bespreken. Op deze manier wordt een realistisch beeld geschepd van het resultaat van de opdrachten.

6.5.1 Activiteiten buiten de schoolomgeving

Er wordt in dit punt niet meer verder ingegaan op welke manier de punten geselecteerd zijn of hoe de uitstap precies verliep. Er worden enkel per uitstap of activiteit één of meerdere opdrachten verder toegelicht en geëvalueerd. De volledige beschrijving van de opdrachten is terug te vinden in de lesvoorbereidingen aansluitend bij dit hoofdstuk. Foto's van deze uitstappen zijn terug te vinden in het logboek.

- **Uitstap 1: Het Sint-Veerleplein en de Groentenmarkt : 12 maart 2009**

Verrassend was de zoekopdracht. Deze opdracht die hoort bij de categorie 'varia', sloeg meteen aan bij de leerlingen. Zij onderzochten het hele Sint-Veerleplein op zoek naar het beeldje van Sint-Veerle. Eenmaal ze dit zelf gevonden hadden waren ze razend benieuwd naar de legende rond dit kleine beeldje. Er kan gesteld worden dat deze, in eerste opzicht eenvoudige opdracht, meteen de aandacht van de leerlingen wist te trekken. Het verhaal over Sint-Veerle werd verteld en in het midden stopgezet. De leerlingen werd de opdracht gegeven hier zelf een vervolg voor te bedenken. De eindresultaten van deze opdracht waren verrassend aangenaam.

-Ondanks dat kinderen op een open en bijgevolg publieke plaats en in groep moesten werken, waren zij zo gemotiveerd dat zij dit bleken te vergeten. Ze werkten elk in hun eigen groepje op een zeer gedreven manier aan een vervolg van het verhaal. Ook het voorstellen van dit verhaal verliep zeer vlot. Deze open opdracht gaf iedereen de kans om op een eigen manier dit vervolg in handen te nemen.

Het klasgesprek rond de straffen die vroeger plaatsvonden op dit plein, bleek ook een schot in de roos te zijn. Verwacht werd dat kinderen in dit gesprek gingen overdrijven. Het resultaat bleek van een andere orde te zijn. De leerlingen hadden een sterke mening over dit onderwerp en bleken hier allen interesse voor te tonen. Sommige kinderen kwamen er ook voor uit dat ze dit best wel een griezelig onderwerp vonden om over te praten. Leuke argumenten en meningen werden aangebracht.

- **Uitstap 2: De Graslei en de Korenlei: 12 maart 2009**

Vanuit de voorkennis van de leerlingen werd er getracht meer te weten te komen over deze plaats. Enkele kleine argumenten werden aangebracht en al vlug werd overgegaan naar het spelen van het 'Korenspeel'. Dit is een spel dat ontworpen is als opdracht in 'Fan van Gent'. Het is een opdracht die meerdere keren terugkeert en het was voor ons een zeer spannende gebeurtenis dit spel daadwerkelijk te spelen en de impact ervan op te meten.

Het spel, dat eigenlijk meer een didactische situatie is die nagespeeld wordt, verliep ontzettend vlot. De leerlingen die de beschreven rollen mochten uitvoeren waren enthousiast, maar nog belangrijker was, dat ook het publiek enthousiast was.

Na dit spel gespeeld te hebben met echte materialen zoals graan, een weegschaal, verschillende notensoorten en naamkaartjes volgde een korte evaluatie. Met de leerlingen werden de gebouwen die een link hebben met het spel besproken.

Leuk aan dit alles was dat de leerlingen reeds na één keer het spel gespeeld te hebben, ontzettend veel wisten en konden onthouden over deze plaats. Eén week nadien werd er in de klas gepolst naar wat ze nog precies wisten over deze plaats. Verrassend snel kwam de hele theorie rond deze plaats naar boven. Leerlingen wisten dat ze graan hadden moeten wegen, dat er een deel moest achterblijven in Gent, dat ze net als vroeger mochten proeven van verschillende staaltjes. Door de doe-opdrachten bleef alles hangen.

- **Uitstap 3: Beeldles op het Sint-Veerleplein: 13 maart 2009**

Ons concept wil de klassen niet alleen de stad laten ingaan voor leerwandelingen. Ook een enkele activiteit in teken van één leergebied of domein moet een realistische optie zijn!

Voor het vak muzische vorming werd dan ook gekozen een opdracht uit het concept uit te werken. Met de leerlingen werd naar het Sint-Veerleplein gegaan. Daar mochten ze, na de theorie rond schetsen in de klas besproken te hebben, iets schetsen naar keuze op dit plein. Er moest wel aan één voorwaarde voldaan worden, er mochten geen mensen getekend worden.

Enkele minuten later waren, op uitzondering van één enkele leerling, alle leerlingen druk aan het tekenen. Het tekenen van zaken in de realiteit bleek erg motiverend te zijn. Klaservaring leert ons dat er doorgaans telkens enkele leerlingen zijn die onmiddellijk klaar zijn of geen zin hebben om te starten. Nu de leerlingen mochten gaan, staan, liggen en zitten waar ze wilden op het plein en mochten kiezen wat ze tekenden, werd dit probleem niet ervaren. De enkele leerling die niet onmiddellijk in actie schoot, was een leerling die niet wist wat juist te tekenen. Er was immers zo veel dat uitgewerkt kon worden. De afsluitende tentoonstelling, waar de leerlingen voorbijgangers, en in hun ogen 'echte mensen' mochten uitnodigen was een overweldigend succes. Eén leerling slaagde er zelfs in, met toestemming van de mentor, een tekening te verkopen.

- **Uitstap 4: De Vrijdagmarkt: 17 maart 2009**

Een belangrijk inzicht, dat reeds voordien opgemerkt was, werd bevestigd. Bij het samenstellen van de uitstappen was het nog zoeken naar de juiste hoeveelheid opdrachten per uitstap. Deze uitstap bewees dit nog maar eens. Met een lesvoorbereiding vol activiteiten werd de Vrijdagmarkt vrolijk begonnen. Er werd gestart met een activiteit bij het Toreken. Aan de leerlingen werd het verhaal van Melusine verteld, waarop zij in groepjes dit verhaal op verschillende manieren moesten herwerken. Het enthousiasme was er opnieuw.

Enkel duurde de uitwerking zeer lang. De leerlingen bleven maar aan het werk. Tijdens enkele didactische rondgangen werd vastgesteld dat zij daadwerkelijk bezig waren. Uiteindelijk waren de resultaten meer dan goed en origineel. Toch ging de leerkracht met een verslagen gezicht terug naar school.

Slechts één activiteit kon worden getest. Achteraf bekeken kon dit enkel worden toegejuicht! Het was niet erg dat de leerlingen zo lang bezig waren met deze opdracht, dit bewees dat leerlingen echt opgingen in deze activiteit.

- **Uitstap 5: De Graslei en Korenlei: 26 mei 2009**

Dit is de enige uitstap en activiteit die in teken van het eindwerk kon worden uitgewerkt in de tweede stage. Er werd gekozen om een opdracht, die reeds aan bod was gekomen in de vorige stage, opnieuw te herdoen met de stageklas uit de tweede stage. De reden was niet luiheid! We wilden te weten komen of kinderen, die veel mondiger bleken te zijn, en vertrouwd waren met groepswerken en projecten, ook diezelfde enthousiaste houding vertoonden als de leerlingen uit de reguliere school.

Eén belangrijke verandering werd aangebracht. De activiteit 'mensen interviewen om meer te weten te komen over Jacob van Artevelde' sloeg zo in, dat we wilden weten of we dit op meerder plaatsen als opdracht konden geven. De Graslei en Korenlei zijn net als de Vrijdagmarkt autovrije zones, dus er werd gestart met een interviewtijd van tien minuten. De resultaten waren gelijklopend met deze van de Vrijdagmarkt. De leerlingen waren op het eerste ogenblik erg verwonderd dat ze dit mochten doen, de reactie op deze werkvorm was erg dankbaar. Leerlingen zetten zich volledig in en kwamen terug met een schat aan informatie. Rond deze informatie kon de verdere uitleg opgebouwd worden.

Het 'Korenspel' kende dezelfde resultaten als bij de leerlingen uit het regulier onderwijs.

6.5.2 Activiteiten binnen de schoolomgeving

De opdrachten die in de klas werden uitgewerkt kenden eenzelfde resultaat als de geteste opdrachten in de stad. Drie opdrachten werden verder uitgewerkt in de klas:

- Muzische vorming vertrekkend vanuit standbeelden uit de stad.
- Muzische vorming vertrekkend vanuit verschillende legendes van plaatsen uit de stad.
- Muzische vorming vertrekkend vanuit de legende van het Toreken.

Deze drie lessen verliepen zeer vlot. Er wordt niet verder in gegaan op deze lessen zelf. Wel kon er iets bijzonders worden opgemerkt.

Zowel bij de les vertrekkende vanuit de standbeelden als bij de les vertrekkende vanuit de legende van het Sint-Veerleplein, werd onze aandacht gevestigd op het effect van de reeds eerder volbrachte uitstappen.

De leerlingen konden zich de, op uitstap verwerkte, standbeelden en legendes perfect voor de geest halen. Bij het vragen naar wat zij hier nog over wisten kwam het hele verhaal spontaan terug naar boven.

Er werd verteld over het standbeeld, het plein, etc. Dit was voor ons een hele opluchting. Het geleverde voorbereidingswerk had zijn vruchten afgeworpen.

6.6 Besluit van de praktijk

Deze stageperiodes hebben ons op een zeer bijzondere wijze geholpen. De grote motivatie, die er bij elke uitstap en opdracht bij de leerlingen was, heeft ons eveneens extra gemotiveerd. Het concept bleek te werken.

Vooraf de opdrachten bleken een succes. Waarschijnlijk heeft dit ook veel te maken met het open karakter dat steeds aanwezig was. Leerlingen kunnen vele opdrachten op eigen niveau afwerken. De drang om te presteren, de snelste te zijn, geen fouten te maken, maakt plaats voor het 'doen' op eigen niveau.

Zoals reeds vermoed werd, bleek ook de 'echte, reële' wereld een grote impact te hebben op de kinderen. Het naar buiten gaan had zoveel voordelen en de resultaten bleven niet uit. Wat moet dit wel niet geven wanneer we het hele concept, met het huidige materiaal, kunnen introduceren in het onderwijs! Wij kunnen alvast niet wachten!

6.7 Lesvoorbereidingen

6.7.1 Activiteiten buiten de schoolomgeving

6.7.1.1 Uitstap 1

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA

Naam stagiaire: Schacht Janne	Datum: donderdag 12 maart 2009
Stageschool: De Muze	Begin van de les: 13.30u
Aantal lln: 25 lln	Einde van de les: 15.30u
Klas: 4 ^e lj	Leergebied/domein: W.O
Mentor: Van Caneghem Leentje	Onderwerp: leerwandeling: Sint-Veerleplein en Groentenmarkt

Beginsituatie:

De W.O lessen behandelen het thema “pleinen” en meer specifiek Gentse pleinen. Er is reeds 1 inleidende les gegeven waar het werken met een kompas werd aangeleerd. Deze vaardigheid wordt af en toe toegepast tijdens de komende leerwandelingen. Vandaag gaat de eerste leerwandeling door. De lln gaan naar het Sint-Veerleplein en de Groentenmarkt. Er wordt zoveel mogelijk vakoverschrijdend gewerkt. Gedurende deze leerwandeling komt: Nederlands, Geschiedenis, Wiskunde, Beweging, Filosoferen,... aan bod. De leerwandeling zal ongeveer een anderhalf uur duren. Aangezien dit de eerste leerwandeling is met deze klas is het moeilijk om in te schatten hoe lang alle activiteiten zullen duren. De lk gaat soepel om met deze lesvoorbereiding en selecteert zelf de activiteiten die eventueel afgelast worden.

Situering in de eindtermen:

W.O: De leerlingen

3.1 drukken in een niet-conflictgeladen situatie, eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen spontaan uit.

5.7 kennen de grote periodes uit de geschiedenis en ze kunnen duidelijke historische elementen in hun omgeving en belangrijke historische figuren en gebeurtenissen waarmee ze kennis maken, situeren in de juiste tijdsperiode aan de hand van een tijdband.

5.9 tonen belangstelling voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders.

Nederlands: spreken

2.5 vragen van de leerkracht in verband met een behandeld onderwerp beantwoorden.

4.8 De leerlingen ontwikkelen bij het realiseren van de eindtermen voor spreken, luisteren, lezen en schrijven de volgende attitudes:

- spreek-, luister-, lees- en schrijfbereidheid
- plezier in luisteren, spreken, lezen en schrijven
- bereidheid tot nadenken over het eigen luister-, spreek-, lees en schrijfgedrag
- bereidheid tot het naleven van luister-, spreek-, lees- en schrijfconventies
- weerbaarheid
-

Situering in de leerplannen:

Tijd:

3.58 De leerlingen kunnen belangrijke historische figuren en gebeurtenissen waarmee ze kennismaken, situeren in de juiste tijdsperiode aan de hand van een tijdband:

3.63 De leerlingen betonen belangstelling voor het verleden, heden en toekomst, hier en elders.

Lezen

2.1.2_De leerlingen kunnen informatie aflezen van een afbeelding of een foto

Spreeken: De IIn kunnen:

3.3.2.3 een antwoord geven op een vraag;

3.3.2.5 een mening geven

Lesdoelen:

De IIn kunnen:

- actief deelnemen aan alle opdrachten
- een creatief vervolg op een verhaal schrijven
- verwoorden wat een legende is
- enkele foltertechnieken opnoemen die toegepast werden tijdens de Middeleeuwen
- argumenten aangeven die pro/contra terechtstellingen zijn
- hun eigen mening op een redelijke wijze aanbrengen
- filosoferen over gewetenskwesies
- een rijmend gedicht maken
- hun ogen goed gebruiken om op zoek te gaan naar details
- een jaartal op de tijdsband aanduiden
- foto's trekken van hele gebouwen en standbeelden en van details ervan
- een versje in oud Nederlandse taal om zetten naar hedendaags Nederlands

Bronnen:

Artikel laatste nieuws:

<http://www.hln.be/hln/nl/960/Buitenland/article/detail/357912/2008/07/24/Minder-landen-voeren-doodstraf-uit-maar-aantal-executies-stijgen.dhtml>

Onderwijs- en leermiddelen:

Fluitje, werkboekjes, wereldkaart, 2 bekertjes, een flesje water, een fototoestel

Voororganisatie:

Aangezien de tijd beperkt is werd er op woensdag 11/3 reeds een inleidend gesprek gevoerd en werd de kaart en de route besproken. De IIn weten dat ze niet meer naar de klas gaan na de middagpauze.

Inhoud**1.Oorsprong naam Sint- Veerleplein**

De Ik vertelt dat het Sint- Veerleplein genoemd is naar een vrouw genaamd Veerle en dat ze vanop dit plein een klein beeldje van haar kunnen zien.

Opdracht: de IIn gaan op zoek naar het beeldje. Wanneer iemand het beeldje gevonden heeft komt deze IIn tot bij de Ik om op een fluitje te blazen. De Ik geeft duidelijk aan dat ze de straat niet mogen oversteken.

Aangezien het moeilijk is om allemaal in 1 keer over te steken toont de Ik een foto (later zullen de IIn het beeldje van dichterbij bekijken). De Ik vraagt wat ze zien bij het beeldje. Er is een gans te zien naast Veerle.

Opdracht: de Ik start met de legende van Veerle te vertellen maar stopt halverwege.

In groepjes van 3 à 4 Iln mogen ze een vervolg breien aan het verhaal. In het werkboekje dat de Iln meekrijgen kunnen ze hun vervolg schrijven. Het is een kort verhaal waar de Iln zodoende ook een kort vervolg op verzinnen. Elk groepje kan zijn vervolg voorstellen. Nadien vertelt de Ik het ware vervolg.

Gesprek

De Ik polst naar hoe waarheidsgetrouw dit verhaal voor de Iln is. De Ik brengt op deze wijze het woord: "legende" aan en wijst de Iln erop dat er op veel plaatsen in Gent legendes te vertellen zijn. De Ik verduidelijkt dat een legende een verhaal is waarin wonderen gebeuren en waarin meestal een heilige in voorkomt, het heeft steeds iets met godsdienst te maken. Dit verhaal is dus de legende van Sint-Veerle.

2.Het standbeeld

De Ik vertelt dat er vroeger op deze plaats geen standbeeld stond maar een paal. Eigenlijk stonden er 4 palen op het plein. Tussen die 4 palen werden van de 15^e tot 18^e eeuw mensen terechtgesteld.

Gesprek

- wat betekent terechtstellen? *Het doden van mensen die gestraft zijn, misdadigers.*
- Wie kan de start van de 15^e eeuw en de start van de 18^e eeuw aanduiden op de tijdslijn?
- Wat gebeurt er vandaag de dag in ons land met misdadigers? *Ze krijgen een gevangenisstraf.*
- Geef eens enkele vbn. van misdadigers: *dieven, moordenaars, ...*
- Kennen jullie een valsmunter?

De Ik vertelt over de vroegere terechtstelling van valsmunters.

Vertelling

Voor de terechtstelling van valsmunters had men een zeer wrede manier ontworpen. Er stond vroeger een stenen bakoven op de plaats waar nu de stenen leeuw staat. Op de bakstenen oven werd een grote kookpot met water of olie geplaatst. Deze werd aan de kook gebracht en hierin werd de valsmunter, versierd met zijn eigenhandig gefabriceerde munten, zonder pardon in gegooid.

Gesprek/ filosoferen

- kennen jullie nog andere foltertechnieken? *Radbraken, vierendelen, op de brandstapel, aan de galg, ...*
- Wat vinden jullie van die folteringen? *Is dat hun verdiende loon of verdient niemand zo'n straf?*
- Vind je dat sommige mensen de doodstraf verdienen? Wie wel/wie niet?
- Zouden jullie willen dat dit terug ingevoerd wordt? Waarom wel/niet?
- Hoe bepaal je wat een erge misdaad is en wat een lichte misdaad is?
- Is stelen een misdaad?
- Gewetenskwesties: Stel dat je eten steelt om te overleven, mag je hiervoor gestraft worden? Stel dat je 's avonds in een apotheker binnenbreekt op een medicijn voor je zieke moeder te halen. Hoe zit het met iemand als Robin Hood die steelt van de rijken om dit aan de armen te geven? ...

3. De oude vismijn

Opdracht.

We hebben nu al een beeld van een gans en van een leeuw gezien op dit plein. Ik kan al verraden dat er nog dieren te vinden zijn, namelijk dolfinnen en paarden. Ga op zoek naar deze dieren, wanneer je de dieren gevonden hebt kom je terug bij mij om op het fluitje te blazen. De IIn gaan voor de ingangspoort van de vismijn staan, de II die de dieren het eerst had opgemerkt wijst deze aan.

Opdracht/gesprek

- kennen jullie de man die helemaal bovenaan staat? Het is Neptunus. In de Romeinse verhalen is hij de god van de zee.
- Wat is er speciaal aan de man? Hij heeft een vissenstaart.
- Wat heeft hij in zijn hand? Een drietand.
- Waarom zou de god van de zee hier op dit gebouw staan? Heeft dit gebouw iets met de zee te maken? Het gebouw was een vismijn.
- Wat is een vismijn? *Een vismijn is een haven waar de vissers hun vangst lossen. Op deze plek wordt de vis gekuist, gewogen, ... voor dat de verkoop plaatsvindt.*

Leesopdracht

Nu zijn ze dit gebouw aan het verbouwen en willen ze er iets anders van maken. Wat kan je afleiden uit de affiche?

De IIn komen te weten dat het gebouw tegen eind 2009 zal af zijn.

- hebben ze hier nog veel tijd voor?
- Hoeveel maanden hebben ze nog als ze dit tegen de laatste maand van 2009 willen afwerken?
- Wat vinden jullie van de foto? Zo zal het er later uitzien.
- We zullen eens kijken hoe ver ze staan met de verbouwingen.

Wanneer je de affiches tegen de deur een beetje wegtrekt kan je binnen kijken en zie je dat het achter de poort één grote puinhoop is en het absoluut niet mogelijk zal zijn om dit tegen eind 2009 af te werken.

Opdracht

We hebben gezien dat hierachter nog niks te beleven valt. Stel dat jullie nu de werken konden verder zetten en je kon kiezen wat er met het gebouw gebeurde, wat zou het dan zijn?

Per 2 maken de IIn een gedicht. In het gedicht schrijven ze wat ze willen dat er met de vismijn zal gebeuren en waarom. De voorwaarden zijn dat het rijmt en dat er minstens 10 zinnen zijn. De gedichten worden niet in het boekje geschreven. De gedichten komen op aparte bladen die in de klas kunnen opgehangen worden.

Ter (tempo) differentiatie mogen de IIn hier een tekening over maken in het werkboekje. De opdracht gaat meer om het gedicht dan om de tekening, dus wanneer de gedichten af zijn stoppen de IIn ook met tekenen. Dit kunnen ze later afwerken. Een drietal IIn lezen hun gedicht voor. Niet alle gedichten worden besproken omdat er te veel tijd zou verloren gaan.

Gesprek

- We hebben nu reeds het beeld van Neptunus gezien. Zien jullie nog beelden?
- De man stelt de Schelde voor en de vrouw de Leie. Wat zijn de Schelde en de Leie?
- Waarom staat dat hier afgebeeld? Gent is ontstaan op de plek waar de 2 rivieren samenkomen, samenvloeien.

Korte vertelling

De Ik vertelt het verhaal van Pruke Dossche.

Ook hier herhaalt de Ik dat dit een verhaal is en dat het moeilijk is om te onderzoeken of dit echt waar is. De Ik vertelt dat dit verhaal niets met wonderen of met heiligen te maken heeft en het dus geen legende wordt genoemd, maar een sage. Een sage heeft niets met godsdienst te maken. Op deze manier wordt er duidelijk een onderscheid gemaakt tussen wat vroeger echt gebeurde, zoals bijvoorbeeld de foltering en de verhalen die in twijfel kunnen getrokken worden.

Bewegingstussendoortje

De IIn spelen ook modellen die poseren voor een beeldhouwwerk. Dit doen ze a.d.h.v het spel: 1-2-3 model. Dit is een variante op 1-2-3 piano. De IIn trachten niet enkel zo stil mogelijk te staan, maar trachten stil te staan terwijl ze poseren voor de beeldhouwer. De beeldhouwer is de IIn die vooraan staat.

Opdracht: ter afronding mogen 2 IIn elk een foto trekken van wat ze zelf belangrijk vinden.

4. Oorsprong naam Groentenmarkt/oude vismarkt

De IIn stappen naar de Groentenmarkt.

Gesprek

- Waarom zou deze markt de Groentenmarkt heten?
- Vroeger was het niet de markt waar Groenten verkocht werden maar iets anders. Wat zou dat kunnen geweest zijn?
- De IIn gaan op de Vleeshuisbrug staan en de Ik toont de dichtgemetselde rondbogen. (Eventueel gaan de IIn de trappen af). Vroeger waren die bogen een doorgang. Wat zou hierdoor gegaan zijn?

De IIn geven vrijuit hun ideeën. De Ik gaat met de IIn terug naar de Groentenmarkt maar vertelt de IIn dat ze goed naar de straatnaambordjes moeten kijken. Op deze manier komen ze te weten dat de Groentenmarkt vroeger de vismarkt was.

De IIn staan nu terug op de Groentenmarkt. De Ik toont waar de bogen hier uit komen en vertelt dus dat er platte sloepen door deze bogen vaarden om hier de vis uit te laden en op de markt te verkopen. De Ik vertelt dat er zelfs walvis verkocht werd op de vismarkt.

- welke vissen kennen jullie zoal?

Indien het mogelijk is (want er zijn werken aan de gang) kunnen de IIn eens kijken hoe ze op dit moment één van deze doorgangen aan het herwerken zijn tot een extra ruimte voor het café op de hoek.

- dit was de Vismarkt tot 1690, wie kan dit op de tijdslijn aanduiden.
- Vanaf de 18e eeuw was dit de Groentenmarkt. Wie kan de start van de 18e eeuw op de tijdslijn aanduiden?

5. Het Galgenhuisje

Zoekopdracht

- Dit is het kleinste café van Gent. Kijk goed en je zal de naam vinden.
- Wat is een galg?
- Dit wijst er terug op dat er hier vroeger mensen terecht gesteld werden
- Kijk eens goed naar het Galgenhuisje en je zal nog sporen vinden van de plek waar mensen terechtgesteld werden.

De IIn zullen restanten van de schandbank zien.

Vertelling

De Ik vertelt dat er op de schandbank geen mensen gedood werden maar wel op een andere manier gestraft werden.

De Ik vertelt dat dit het enige is wat er nog te zien is van terechtstellingen maar dat er nog veel meer gebeurde.

De Ik vertelt dat er in het jaar 1480 een beul was die in 1 jaar tijd 17 personen met hun oor vastgenageld heeft aan de 4 palen van de Groentenmarkt.

- Hoeveel jaar is dat geleden? 529 jaar geleden
- Over welk eeuw spreken we dan? De 15^e eeuw
- In welke eeuw leven wij nu? De 21^e eeuw
- Duidt het jaar 1480 eens aan op de tijdsband
- Vind je het een betere straf om op de schandbank tentoongesteld te worden dan om gedood te worden?
- Vind je dit een goede manier om mensen te straffen? Waarom wel/waarom niet?
- Welke gevoelens zou je krijgen als je zelf enkele dagen gestraft werd en op de schandbank zat?

De IIn maken een woordspin in hun boekje met deze gevoelens.

- de Ik vraagt aan elke II om 1 gevoel luidop te zeggen. Vbn: pijn, eenzaamheid, schuld, angst, verdriet,...
- Nu je dit zelf gezegd hebt, vind je dat dit een goede straf is?
- Denk je dat dit nu nog steeds kan gebeuren?

Lk vertelt dat deze terechtstellingen nog lang de wereld niet uit zijn. De Ik vertelt dat er bijvoorbeeld vrouwen gestenigd worden wanneer ze hun man bedriegen. De vrouw wordt dan bekogeld met stenen tot de dood er op volgt. In andere landen worden de handen van dieven afgehakt,... Er zijn momenteel nog 49 landen die de doodstraf uitvoeren.

6. De pomp

Lk vertelt dat er nu geen kooi meer te zien is maar wel een pomp.

Opdracht: Tracht water uit de pomp te krijgen.

Opdracht: De Ik geeft het versje aan de IIn. De leerlingen ontleden het en trachten volgende vragen te beantwoorden.

- 1) Waarvoor diende deze pomp?

2) Wat wordt er over het water gezegd?

Opdracht (kan ook in de klas): maak van je “letterlijke vertaling” nu terug een mooi versje.

Opdracht: (Indien het gelukt is om er water uit te krijgen vult de Ik het bekertje met water. Een ander bekertje wordt gevuld met flesjeswater. De IIn kijken of dit water even helder is.

Opdracht: ter afronding mogen 2 IIn elk een foto trekken van wat ze zelf belangrijk vinden. Dit was de laatste opdracht. De IIn stappen terug naar de school. Wanneer de IIn over de Hoofdbrug stappen vertelt de Ik nog kort dat dit de Hoofdbrug heet omdat hier vroeger mensen onthoofd werden.

6.7.1.2 Uitstap 2

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA		
Naam stagiair: Dirix Pieter.. Stageschool: De Muze Naam mentor: Sofie Callant Stageklas: 3de leerjaar Aantal lln.: 27	Datum: 13/03 Begin van de les: 13u25 Einde van de les: 15u25	Leergebied/Domein: WO: Tijd + Mens en maatschappij Onderwerp: De Graslei en de Vismijn.

Beginsituatie:

Dit is de tweede uitstap die de lk maakt met de lln, lln kennen de gemaakte afspraken.

Situering in de eindtermen:

Ruimte

-6.1 kunnen aan elkaar een te volgen weg tussen twee plaatsen in de eigen gemeente of stad beschrijven. Ze kunnen deze reisweg ook aanduiden op een plattegrond.

Tijd

-5.9 tonen belangstelling voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders.

-5.8 kunnen aan de hand van een voorbeeld illustreren dat een actuele toestand, die voor kinderen herkenbaar is, en die door de geschiedenis beïnvloed werd, vroeger anders was en in de loop der tijden evolueert.

Techniek

-2.8 kunnen eigen werkwijzen vergelijken met andere werkwijzen en een oordeel geven daarover.

Sociale vaardigheden

-2 De leerlingen kunnen in functionele situaties een aantal verbale en niet-verbale gespreksconventies naleven.

Situering in de leerplannen:

Tijd

-37 De leerlingen kunnen de datum lezen en schrijven.

-52 De leerlingen kunnen aan de hand van een voorbeeld illustreren dat een actuele toestand, die voor kinderen herkenbaar is, en die door de geschiedenis beïnvloed werd, vroeger anders was en in de loop der tijden evolueerde.

-63 De leerlingen betonen belangstelling voor het verleden, heden en toekomst, hier en elders.

Ruimte

-45 De leerlingen kunnen op een plan van de buurt/stad de kortste weg aanwijzen/tekenen tussen twee punten.

Verkeer

-3 De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door: 3.1 tot 3.10 (gedragsregels voetganger-groep)

Lesdoelen: De leerlingen kunnen:

-Een weg uitstippelen aan de hand van een kaart.

-Verschillende technieken bedenken en verwoorden om aan te geven hoe men een rivier kan oversteken.

-Zich inleven in een opgegeven historische tijd en in bepaalde rollen.

-Elkaar tips geven en naar elkaar luisteren.

-Verwoorden hoe een haven er vroeger moet hebben uitgezien.

Bronnen:

- 'Zomaar een haven door de eeuwen heen': Anne Miljard en Steve Noon, eindwerk.

Onderwijs- en leermiddelen:

- Werkbundel 'water', kaart van Gent (klein en groot), verschillende soorten graan, een maatbeker, naamkaartjes (tolmeester, schipper, verkoper, klant).

Lesfase 1: Instap***Inhoud:***

- Een kaart kan je in verschillende vakjes verdelen. Elke rij en kolom kan je benoemen met letters en cijfers, op deze manier kan je gemakkelijk iets terugvinden.

- **Klasgesprek**

- Wat hebben we deze ochtend geleerd over onze kaart van Gent?

- Vandaag gaan we op stap, ik zeg zo meteen naar welk vakje we gaan, jullie moeten het dan terugvinden op de kaart. We gaan ook onze weg bepalen.

* Lk bepaalt samen met de leerlingen de weg naar de Graslei! Nadien duiden ze dit ook op het kleine kaartje in de werkbundel aan!

Lesfase 2: De Graslei***Inhoud:***

- De Graslei en de Korenlei waren vroeger heel belangrijke aanlegplaatsen. Het vormde samen dus ook een belangrijke haven.

- Iedereen die door Gent voer met graan moest $\frac{1}{4}$ van zijn graan in Gent laten om te verkopen.

- Het Korenstapelhuis of Het Spijker was vroeger een opslagplaats voor graan en koren.

- Op de Korenmarkt verkocht men graan aan de hand van staaltjes.

- Het Kosterhuis is de plaats van de mensen die vroeger het graan moesten meten en wegen. Op die manier wisten zij hoeveel er in Gent moest blijven.

- Año is het Spaans voor 'jaar', net als anno het Latijn is voor 'in het jaar'.

- **Groepswerk**

Lk stopt met de leerlingen aan het Grasparkje, hij vertelt het verhaal van de Grasbrug die er vroeger stond en geeft de leerlingen de opdracht zo veel mogelijk verschillende manieren te bedenken om aan de overkant te geraken. Dit mogen ze noteren in hun werkbundel. Men werkt hiervoor samen per 3.

- **Bespreking groepswerk**

- Lk bespreekt samen met de leerlingen de gevonden oplossingen.

- **Onderwijsgesprek**

Lk vertelt de functie van de Graslei en de Korenlei vroeger. Hij laat hen ook in een boek kijken die een haven in die tijd voorstelt en laat hen naar herkenningpunten zoeken.

- **Individueel werk**

- Op de Korenlei en de Graslei zien jullie enkele woorden staan, deze zijn van een gedicht van Paul van Ostayen. Ik wil dat jullie in de bundel 7 woorden opschrijven die jullie leuk vinden. Nadien hoeft je hier niets meer mee te doen.

- **Leergesprek + onderwijsgesprek**

(Aan het Korenstapelhuis)

-Om welke redenen zou deze gevel zo scheef staan?

-Wat zou de functie van dit gebouw geweest zijn?

-Wat is de functie nu?

*Lk doet het verhaal van de functie van het gebouw en hoe het zat met het graanstapelrecht dat Gent vroeger had.

(Aan het Korenetershuis)

-Hoe heet dit huis?

-Wat zou men hier vroeger hebben gedaan? Wie werkte hier?

*Lk doet het hele verhaal van de schipper die een deel moest achterlaten, de taak van de meters en de tolmeesters + hoe het graan verhandeld werd.

- **Inlevingsopdracht: 'Het Korenspel'**

Korte uitleg spelverloop:

-Je hebt 4 functies die vervuld moeten worden. Bij elke functie/taak hoort een naambordje. Je hebt respectievelijk volgende 4 taken: SCHIPPER – TOLMEESTER – VERKOPER – KLANT.

Ook heb je het publiek. Dit publiek mag steeds om raad gevraagd worden! Probeer dus voor interactie tussen de verschillende partijen te zorgen.

-De SCHIPPER zal ¼ moeten afgeven aan de TOLMEESTER.

-De SCHIPPER zal van zijn waar monsters meegeven aan zijn VERKOPER.

-De VERKOPER zal zijn waar moeten verkopen aan de KLANT.

-De KLANT zal zijn keuze moeten maken aan de hand van monsters (staaltjes) van het graan. Hij zal deze monsters (staaltjes) dus moeten testen en proeven. Dit doet hij best met hulp van het publiek.

- **Leergesprek**

Lk vraagt de leerlingen te kijken naar het bouwjaar van het huis en dit te vergelijken met het bouwjaar van het huis ernaast. Wat valt op? (año en anno)

Hij legt hen uit dat dit 2 x hetzelfde betekent maar dan wel in een andere taal. (Spaans en Latijn).

-Welke talen kennen wij samen?

-Welk woord wil je graag eens in een andere taal horen?

-Hoe spreek je dat uit?

Lin mogen woorden vertalen in andere talen.

Lesfase 3: Slot: Nabespreking klas

Klasgesprek

-Wat hebben jullie onthouden van de wandeling?

-Wat weet je nu meer?

-Wat vond je het leukste aan de wandeling?

-Wat vond je minder leuk?

-Hoe vond je de opdrachten?

6.7.1.3 Uitstap 3

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA		
Naam stagiair: Dirix Pieter.. Stageschool: De Muze Naam mentor: Sofie Callant Stageklas: 3de leerjaar Aantal lln.: 27	Datum: 12/09 Begin van de les: 13u25 Einde van de les: 15u25	Leergebied/Domein: Beeld Onderwerp: 'Schetsen in de stad'

Beginsituatie:

Deze les staat in het thema van mijn eindwerk, doch is ze ook gerelateerd met het weekthema. Deze les gaat buiten de school door.

Situering in de eindtermen:

Sociale vaardigheden

- 1.1 De leerlingen kunnen zich op een assertieve wijze voorstellen.
- 1.2 De leerlingen kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen.

Beeld

- 1.2 door betasten en voelen (tactiel), door kijken en zien (visueel) impressies opdoen, verwerken en erover praten.
- 1.4* plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven.

Situering in de leerplannen:

Beeld

- 1.2 Kinderen durven zich uitleven met een rijk aanbod aan materialen.
- 3.6 Kinderen vinden plezier en voldoening in het beeldend vormgeven.
- 1 Kinderen praten over eigen werk en hoe het to standkwam (zowel inhoud als vorm).
Praten over een werk intensiveert het kijken.
- 3 Kinderen praten over het werk van anderen.

Lesdoelen:

De leerlingen kunnen:

- verwoorden wat een schets is.
- verwoorden wat contrastkleuren zijn en voorbeelden geven van kleuren die met elkaar contrasteren.
- aan de hand van een omgeving buiten de school schetsen maken van een zelf gekozen onderwerp.
- verwoorden hoe ze te werk gaan, verwoorden om welke redenen ze de ene schets beter vinden dan de andere.
- een eenvoudige rondleiding geven aan omstanders.

Bronnen:

www.vandale.be

Onderwijs- en leermiddelen:

-wasco's, kleurpotloden, verf, tekenbladen, potloden, fototoestel voor sfeerfoto's, tekenpopje, 2 identieke beeldjes (ene zwart, andere wit).

Lesfase 1: Instap

Voororganisatie: Leerkracht heeft een bak met materiaal klaargezet.

In het midden van de klas staat een klein schetspopje. Ook liggen er schetspapieren klaar.

- **Individuele oefening**

Lk nodigt de lln uit in de klas(eventueel bib). Hij vraagt hen plaats te nemen rond het popje. Vervolgens legt hij hen uit dat ze zichzelf deze middag tot kunstenaar mogen benoemen en dat ze zelfs een eigen kunstige naam mogen kiezen. Hij vertelt hen ook dat ze op pad gaan, als echte kunstenaars.

-Ik deel zo meteen een naamkaartje uit, schrijf daar jullie kunstige naam maar op.

-Nu wil ik dat jullie het popje in het midden gaan schetsen, je mag kiezen van welke kant je het schetst, maar je krijgt er slechts 2 minuten voor.

Lesfase 2: Aanbreng termen schets + contrast

Inhoud:

-Een schets is een vluchtige tekening met enkel de hoofdlijnen.

-Aan de hand van een schets kan je snel een aantal posities weergeven. Je kan aan de hand van deze schetsen ook bepalen wat je zelf de mooiste positie vindt.

-De term contrast wil zeggen: tegengestelde kleuren, kleuren die afsteken van elkaar.

- **Leergesprek**

Lk laat alle schetsen bij elkaar leggen en bekijkt deze samen met de kinderen.

-Wie was nog niet klaar?

-Hoe komt het dat je nog niet klaar was.

-Als we kijken naar het tekenpopje en dan naar de schetsen wat valt er dan op?

-Wie kan nu eigenlijk vertellen wat het woord schets betekent?

-Wat is het doel van een schets?

-Hoe begin je best aan een schets?

Ik heb ook nog twee kleine beeldjes meegenomen. Ik vraag me af wat jullie er allemaal aan zien.

-Wie kan me uitleggen wat het woord contrast betekent?

-Geef eens enkele voorbeelden van kleuren die een contrast vormen?

Lesfase 3: Inoefenen van het leren schetsen

Voororganisatie: Leerkracht gaat met de leerlingen naar het Marktpleintje. Hij neemt een bak met het nodige materiaal {verf, wasco's, kleurpotloden, stiften, papier} mee.

- **Individuele oefening**

Eerste fase

Lk bespreekt met de leerlingen wat er op het Veerlepleintje te zien is, eventueel geeft hij extra uitleg over enkele zaken, dit is normaal enkel voorzien als er teveel tijd over is.

Lk geeft de leerlingen de opdracht iets uit te kiezen dat ze kunnen schetsen van op het pleintje. Ze moeten 2 schetsen maken en deze vervolgens aan de lk tonen.

-Leg je twee schetsen eens uit.

-Welke vind je de beste schets + om welke redenen?

Tweede fase

Nadat een II zijn schetsen is komen voorstellen verwoordt hij aan de Ik welke hij verder wil uitwerken. De Ik geeft hem de opdracht deze schets verder uit te werken, nadien moet de leerling terugkomen en de tekening terug aan de leerkracht laten zien.

*Ik oordeelt niet over het werk, hij legt enkel de nadruk op 'het horen verwoorden' van de leerling.

Derde fase

Eénmaal de IIn klaar zijn met het uitwerken tonen zij dit opnieuw aan de leerkracht. Leerkracht geeft de opdracht de tekening ook kleur te geven. De kleuren die gebruikt worden moeten echter een contrast met elkaar vormen.

Lesfase 4: Voorstellen aan het publiek

- **Groepswerk**

Na een bepaalde periode fluit de Ik de leerlingen samen en geeft hen volgende instructie:
-Jullie hebben nu allemaal een eigen werk gemaakt. Je weet het misschien niet maar ik wil dat we ons eigen klas-openluchtmuseum inrichten. Jullie zullen op mijn teken de tekeningen in het museum mogen plaatsen. Let wel op, ik wil dat de tekening en de schets bij elkaar komen te liggen. Diegene die nog niet klaar zijn mogen rustig verder werken. Zij zullen artiesten zijn die onze toeschouwers in levende lijve aan het werk kunnen zien in ons museum. Denk er wel aan dat je je tekening mag ondertekenen met je eigen naam of je artiestennaam.

Vervolgens mogen jullie mensen op het plein uitnodigen om te komen kijken naar jullie museum. Zij zullen zeker blij zijn met een woordje uitleg! Maar let er goed op dat je de mensen niet lastig valt. Als ze hier geen zin in hebben zeg je ze vriendelijk dag.

*Indien dit niet lukt, of er geen mensen aanwezig zijn houden we een museum enkel voor de klas. De leerkracht trekt ook foto's van de onderwerpen die de leerlingen schetsen.

-Welke onderwerpen zie je?

-Kan je ze herkennen op de tekeningen?

-Wat vind je van de kleuren?

-Welk ander werk vind je echt leuk + redenen?

Lesfase 5: Slot

- **Klasgesprek**

Lk verzamelt met de leerlingen het materiaal en keert met de leerlingen terug. In de klas volgt een klasgesprek.

-Hoe vonden jullie het om in de stad te werken?

-Wat vonden jullie moeilijk aan het schetsen?

-Hoe reageerden de mensen?

6.7.1.4 Uitstap 4

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA

<u>Naam stagiaire:</u> Schacht Janne	<u>Datum:</u> dinsdag 17 maart 2009
<u>Stageschool:</u> De Muze	<u>Begin van de les:</u> 13.30u
<u>Aantal lln:</u> 25 lln	<u>Einde van de les:</u> 15.20u
<u>Klas:</u> 4 ^e lj	<u>Leergebied/domein:</u> W.O
<u>Mentor:</u> Van Caneghem Leentje	<u>Onderwerp:</u> De Vrijdagmarkt

Beginsituatie:

De W.O lessen behandelen het thema “pleinen” en meer specifiek Gentse pleinen. Er is reeds een inleidende les gegeven waar het werken met een kompas werd aangeleerd en de lln hebben reeds het Sint-veerleplein bezocht. Er wordt zoveel mogelijk vakoverschrijdend gewerkt. Gedurende deze leerwandeling komt: Nederlands, Geschiedenis, Wiskunde, Beweging, Beeld, Aardrijkskunde, ... aan bod. De leerwandeling zal ongeveer een anderhalf uur duren. De lk gaat soepel om met deze lesvoorbereiding en selecteert zelf de activiteiten die eventueel afgelast worden wegens tijdsgebrek.

Situering in de eindtermen:

W.O

3.1 de lln drukken in een niet-conflictgeladen situatie, eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen spontaan uit.

5.7 de lln kennen de grote periodes uit de geschiedenis en ze kunnen duidelijke historische elementen in hun omgeving en belangrijke historische figuren en gebeurtenissen waarmee ze kennis maken, situeren in de juiste tijdsperiode aan de hand van een tijdsband.

5.9 tonen belangstelling voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders.

Ruimte: 6.3 De lln kunnen bij een oriëntatie in de werkelijkheid de windstreken (hoofd- en tussenrichtingen) bepalen aan de hand van de zonnestand of een kompas.

Nederlands: spreken

2.5 vragen van de leerkracht in verband met een behandeld onderwerp beantwoorden.

4.8 De leerlingen ontwikkelen bij het realiseren van de eindtermen voor spreken, luisteren, lezen en schrijven de volgende attitudes:

- 3) spreek-, luister-, lees- en schrijfbereidheid
- 4) plezier in luisteren, spreken, lezen en schrijven
- 5) bereidheid tot nadenken over het eigen luister-, spreek-, lees en schrijfgedrag

Situering in de leerplannen:

Tijd:

3.58 De leerlingen kunnen belangrijke historische figuren en gebeurtenissen waarmee ze kennismaken, situeren in de juiste tijdsperiode aan de hand van een tijdsband:

3.63 De leerlingen betonen belangstelling voor het verleden, heden en toekomst, hier en elders.

Lezen

2.1.2_De leerlingen kunnen informatie aflezen van een afbeelding of een foto

Spreken: De IIn kunnen:

3.3.2.3 een antwoord geven op een vraag;

3.3.2.5 een mening geven

Ruimte:

3.54 De leerlingen kunnen de windstreken op een kompas aflezen.

3.55 De leerlingen kunnen een kompas hanteren om de windstreken te bepalen.

Lesdoelen:

De IIn kunnen:

- actief deelnemen aan alle opdrachten
- een verhaal op creatieve wijze herwerken
- enkele foltertechnieken opnoemen die toegepast werden tijdens de Middeleeuwen
- hun eigen mening op een redelijke wijze aanbrengen
- tekens op wapenschilden linken met een beroep
- hun ogen goed gebruiken om op zoek te gaan naar details
- een jaartal op de tijdsband aanduiden
- foto's trekken van hele gebouwen en standbeelden en van details ervan
- een wereldkaart richten naar het noorden
- een kompas hanteren

Bronnen:

Bron: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Volder>

Bron: Het Toreken op de Vrijdagmarkt te Gent: Johan Decavele

Bron: Gent en zijn pracht: uitgeverij THILL n.v Brussel

Bron: Gentse Toeren, crimineel wijze wandelingen, uitgeverij Iannoo.

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Gilde_\(beroepsgroep\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Gilde_(beroepsgroep))

Onderwijs- en leermiddelen:

Werkboekjes, letterpuzzels, papier, stiften, fototoestel, stroken met beroepen, stroken met wapenschilden, lintmeter, fluitje, tijdsband

Voororganisatie:

De IIn werden op voorhand ingelicht over de uitstap en weten dat ze niet meer naar de klas gaan. De IIn hebben een regenjas en een rugzakje mee. De Ik heeft op voorhand de werkboekjes uitgedeeld aan de IIn. Deze zitten in hun rugzakje.

1. Gebeurtenissen op de vrijdagmarkt door de eeuwen heen

Inhoud

Evenementen die vroeger plaatsvonden op de Vrijdagmarkt

De IIn vertellen waarom ze denken dat dit plein de Vrijdagmarkt heet.

De Ik wijst naar de klok in de toren en zegt dat deze klok "Maria" heet. Deze klok lieten ze luiden om de markt te openen.

De Ik vertelt dat dit plein vroeger veel meer dan een markt was. Dit plein heeft al enorm veel meegemaakt. De IIn ontdekken a.d.h.v een woordpuzzel wat er zich vroeger zoal afspeelde op de Vrijdagmarkt.

Woordpuzzel

De volgende woorden zijn door mekaar geschud.
terechtstellingen (testchellnigenrt)

- oorlogen
- feesten
- spelen

De IIn zijn verdeeld in groepen van 4 en trachten al deze letters in de juiste volgorde te leggen. Wie klaar is roept de Ik.

Bespreken van de evenementen

1. Terechtstellingen: hierover hebben ze reeds geleerd op het Veerleplein en de Groentenmarkt. De Ik polst bij de IIn welke soorten terechtstellingen ze nog kennen. De Ik zorgt ervoor dat de brandstapel, vierendelen en verschroeiing zeker aan bod komen.
 2. Oorlogen : de Ik vertelt dat tijdens de 14e-15e eeuw alle mannen tussen de 16 en 60 jaar verzamelden op de Vrijdagmarkt om ten strijde te trekken. (Later wordt er nog verder op oorlog ingegaan). Tijdsband: de IIn duiden de 14e en 15e eeuw aan op de tijdsband
 3. Feesten: de Ik vertelt dat de Vrijdagmarkt dé plaats bij uitstek was voor grote feesten. Belangrijke mensen konden kijken vanuit “het Toreken”. Een voorbeeld van een feest is de inhuldiging van een nieuwe vorst.

2.Het Toreken

Zoekopdracht

De IIn weten reeds dat de Vrijdagmarkt een plaats was van terechtstellingen, maar mensen konden nog een andere wijze ten schande gebracht worden. Restanten hiervan zie je aan “het Toreken”. Wie kan deze vinden? Indien het te moeilijk is kan de Ik als tip geven: het is onder een afdak.

Onder een afdakje kunnen de IIn de schandring zien.

Vertellen

De Ik vertelt waarvoor de schandring diende. Vroeger werd er veel linnen verkocht. Indien er een verkoper was die slecht linnen durfde te verkopen dan werd deze ten schande gemaakt. Dit deden ze door zijn linnen aan de schandring te hangen met zijn naam en adres erop zodat iedereen dit kon zien en niemand nog van hem wilde kopen.

De legende van Melusine

De Ik vraagt aan de IIn wat ze bovenop het Toreken zien en waarvoor dit zou dienen. Het is een windwijzer in de vorm van een zeemeermin.

De Ik zegt dat er bij deze zeemeermin en verhaal hoort. De IIn moeten goed opletten want ze gaan er zo meteen iets mee moeten doen. De Ik vertelt het verhaal.

Groepswerk:

De IIn worden verdeeld in 7 groepen. Elke groep krijgt 1 fiche waarop een opdracht over het verhaal staat.

Opdrachten:

1. Aantrekkelijke poster maken om Melusine terug te vinden. De IIn beelden zich in dat Raymon een opsporingsbericht verspreidt om haar terug te vinden. Dus: hoe ziet ze eruit, beloning voor vinder,... (2 IIn)

2. 5 fragmenten uit het verhaal kiezen en dit in 5 tekeningen omzetten. (5 IIn)

3. Vervolg schrijven, stel dat ze terugkwam...zou hij haar terugnemen? Hoe zou het verder met hen gaan? (4 IIn)

4. een vernieuwde versie maken: stel dat hij het niet had ontdekt, stel dat Melusine niet was weggevlucht, ...wat zou er kunnen gebeuren? (4 lln)

5. Een gedicht/elfje/limerick over het bestaande verhaal maken (3 lln)

6. "Waar is Melusine" (zoals Waar is Wally). Een blad wordt vol getekend. Enkele elementen moeten er in terug te vinden zijn: Melusine, een raam, de jager Raymon, het woord zaterdag. (2 lln)

7. Foto's trekken: de lln beelden het verhaal uit in 10 foto's (3 lln)

3. Standbeeld van Jacob Van Artevelde

Interviews

De lln verdelen zich in groepjes van 3. Per groepje mogen ze aan voorbijgangers vragen wat zij weten over het standbeeld van Jacob Van Artevelde. Ze noteren dit in hun boekje. Enkele beleefdheidsregels en afspraken worden op voorhand overlopen.

Na het signaal van de lk komen de lln terug. Elk groepje sluit aan bij een ander groepje zodat er nu 4 groepjes van 6 lln zijn. Ze leggen hun gegevens samen. 1 iemand per groep vertelt aan de rest van de klas wat ze te weten gekomen zijn. De volgende lln die aan bod komen vullen met hun gegevens aan.

De lk vertelt wat correct is en vult eventueel nog aan met extra informatie. Indien er zaken vermeldt worden waarover de lk twijfelt worden deze opgeschreven om later op te zoeken.

De wereldkaart

De lln weten dat Jacob Van Artevelde naar Engeland wijst, maar is dat ook echt zo?

De lln krijgen per 4 een kompas. Ze zoeken het noorden. Nu ze dit weten liggen kunnen ze hun kaart juist leggen. Zo kunnen ze controleren of hij effectief naar Engeland wijst.

De gilden

Lk en lln kijken wat er verder te zien is op het standbeeld. De lk richt de aandacht op de wapenschilden.

De lk vraagt aan de lln om deze te tellen.

Waarschijnlijk zullen ze er 52 tellen. De 53^e wordt namelijk vastgehouden door Jacob Van Artevelde.

Lk vraagt om op zoek te gaan naar de 53^e.

Lk vraagt of iemand weet waarvoor deze wapenschilden staan? Zo niet geeft de lk uitleg: elk wapenschild staat voor een gilde. Een gilde is een organisatie van mensen die hetzelfde beroep uitoefenden. Zo was er bijvoorbeeld 'de beenhouwersgilde'. Alle beenhouwers zaten in deze gilde. Elk beroep paste in een gilde. Het schild dat Jacob Van Artevelde vastheeft is van de brouwersgilde.

- Wie weet wat brouwers zijn?

Hij heeft dit wapenschild vast omdat hij lid was van de brouwersgilde.

Opdracht

De helft van de klas krijgt een prent van een wapenschild. De andere helft krijgt een naam van een gilde. De lln trachten de juiste naam bij het juiste wapenschild te krijgen. Denken ze dat ze dit gelukt is, dan komen ze met twee naar de lk om de combinatie te tonen. Is dit fout dan gaan ze verder zoeken. Is het juist dan zoeken ze het wapenschild op het standbeeld en gaan ze erbij zitten.

Zoekopdracht

De Ik vertelt dat het tussen 2 gilden heel lang ruzie was, namelijk tussen de wevers en de vollers. Hier op de Vrijdagmarkt hebben zij een grote oorlog uitgevochten waarbij veel mensen gestorven zijn.

In de buurt kan je iets zien dat verwijst naar oorlogvoering. De Ik geeft als tip dat het niet op de Vrijdagmarkt zelf is. *De IIn gaan op zoek naar het kanon.*

De Ik en IIn gaan naar de Dulle Griet.

Vooraleer er over dit kanon gepraat wordt vertelt de Ik over de vele mensen die tijdens de oorlogvoering tussen de wevers en de vollers wilden vluchten en hier in het water sprongen. Helaas zijn hier zeer veel mensen verdronken.

Opdracht

Stel dat jullie hier het water over willen maar je mag op geen manier verdrinken. Hoe zou je dat zoal kunnen doen? Schrijf in je boekje zoveel mogelijk manieren die je kan bedenken om dit te doen.

De IIn gaan op zoek naar de naam van dit plein. *Het Groot Kanonplein.*

De Ik vraagt wie de naam kent van dit kanon. *De Dulle Griet.*

Lk vertelt dat het de bedoeling was om dit kanon naar het Sint-Pietersplein te brengen, maar dat ze hun krachten overschat hadden. Ze hebben het kanon uit het water gehaald en aan land gebracht. Verder dan dit is het nooit gekomen.

Hoe zwaar denken jullie dat dit kanon is? *12 500 kg.*

We weten dat dit kanon een wapen is, maar toch is dit het symbool van de vrede. Waarom zou dit zo zijn?

De Ik vertelt dat er met dit kanon maar 1 kogel werd afgeschoten en dat deze maar 2 cm ver vloog, namelijk waar je nu de bal ziet liggen.

Schatten en meten.

Hoe lang denk je dat het kanon is? *5 meter.*

De Het kanon wordt met de lintmeter gemeten.

Stellingen

Het kanon werd dicht gemaakt. Waarom denk je dat dit is?

A. Er heeft enkele jaren geleden een kind 2 dagen in vastgezeten

B. Er gingen dronken mensen en daklozen in slapen.

C. Mensen gebruikten het om hun hond hun behoefte in te laten doen.

De Ik geeft aan waar de IIn moeten staan indien ze denken dat A, B of C het juiste antwoord is.

6.7.1.5 Uitstap 5

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA		
Naam stagiair: Dirix Pieter.. Stageschool: De Muze Naam mentor: Sophie van Hove Stageklas: 3-4de leerjaar Aantal lln.: 21	Datum: 13/05 Begin van de les: 08u20 Einde van de les: 11u55	Leergebied/Domein: WO: Tijd + Mens en maatschappij Onderwerp: De Graslei

Beginsituatie:

- Dit is de eerste uitstap die de Ik maakt met de leerlingen.
- De Ik moet rekening houden met de geldende busuren.

Situering in de eindtermen:

Ruimte

-6.1 kunnen aan elkaar een te volgen weg tussen twee plaatsen in de eigen gemeente of stad beschrijven. Ze kunnen deze reisweg ook aanduiden op een plattegrond.

Tijd

-5.9 tonen belangstelling voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders.

-5.8 kunnen aan de hand van een voorbeeld illustreren dat een actuele toestand, die voor kinderen herkenbaar is, en die door de geschiedenis beïnvloed werd, vroeger anders was en in de loop der tijden evolueert.

Techniek

-2.8 kunnen eigen werkwijzen vergelijken met andere werkwijzen en een oordeel geven daarover.

Sociale vaardigheden

-2 De leerlingen kunnen in functionele situaties een aantal verbale en niet-verbale gespreksconventies naleven.

Situering in de leerplannen:

Tijd

-37 De leerlingen kunnen de datum lezen en schrijven.

-52 De leerlingen kunnen aan de hand van een voorbeeld illustreren dat een actuele toestand, die voor kinderen herkenbaar is, en die door de geschiedenis beïnvloed werd, vroeger anders was en in de loop der tijden evolueerde.

-63 De leerlingen betonen belangstelling voor het verleden, heden en toekomst, hier en elders.

Ruimte

-45 De leerlingen kunnen op een plan van de buurt/stad de kortste weg aanwijzen/tekenen tussen twee punten.

Verkeer

-3 De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door: 3.1 tot 3.10 (gedragsregels voetganger-groep)

Lesdoelen: De leerlingen kunnen:

- Een weg uitstippelen aan de hand van een kaart.
- Verschillende technieken bedenken en verwoorden om aan te geven hoe men een rivier kan oversteken.
- Zich inleven in een opgegeven historische tijd en in bepaalde rollen.
- Elkaar tips geven en naar elkaar luisteren.
- Verwoorden hoe een haven er vroeger moet hebben uitgezien.

Bronnen:

-'Zomaar een haven door de eeuwen heen': Anne Miljard en Steve Noon, eindwerk.

Onderwijs- en leermiddelen:

-Kaart van Gent (klein en groot), verschillende soorten graan, een maatbeker, naamkaartjes (tolmeester, schipper, verkoper, klant).

Lesfase 1: Instap***Inhoud:***

-Een kaart kan je in verschillende vakjes verdelen. Elke rij en kolom kan je benoemen met letters en cijfers, op deze manier kan je gemakkelijk iets terugvinden.

- **Klasgesprek**

-Ik kijkt samen met de leerlingen op de kaart van Gent. Hij vertelt hen waar ze zullen afstappen en vraagt hen hoe ze moeten lopen om aan de Graslei te komen. Vervolgens vraagt hij hen naar een manier die eenvoudiger zou zijn om een plaats aan te duiden op een kaart.

Lesfase 2: De Graslei (ter plaatse)***Inhoud:***

-De Graslei en de Korenlei waren vroeger heel belangrijke aanlegplaatsen. Het vormde samen dus ook een belangrijke haven.

-Iedereen die door Gent voer met graan moest $\frac{1}{4}$ van zijn graan in Gent laten om te verkopen.

-Het Korenstapelhuis of Het Spijker was vroeger een opslagplaats voor graan en koren.

-Op de Korenmarkt verkocht men graan aan de hand van staaltjes.

-Het Kosterhuis is de plaats van de mensen die vroeger het graan moesten meten en wegen. Op die manier wisten zij hoeveel er in Gent moest blijven.

-Año is het Spaans voor 'jaar', net als anno het Latijn is voor 'in het jaar'.

- **Leergesprek**

Lk kijkt met de leerlingen in het boek: 'havens door de eeuwen heen'. Hij vraagt hen wat ze kunnen koppelen aan de Graslei, dus ongeveer hetzelfde kan zijn.

- **Groepswerk**

LIn krijgen de kans om in 10 min tijd zoveel mogelijk informatie over de Graslei en de Korenlei te verzamelen.

*LET OP: LIn worden gewezen op de afspraken die er gelden!

- **Leergesprek + onderwijsgesprek**

-Leerlingen vertellen om beurten wat ze hebben geleerd/te weten zijn gekomen over de Graslei.

*Lk noteert dit aan bord en vult aan met informatie.

Eventueel extra info/vragen Ik.

(Aan het Korenstapelhuis)

-Om welke redenen zou deze gevel zo scheef staan?

-Wat zou de functie van dit gebouw geweest zijn?

-Wat is de functie nu?

*Lk doet het verhaal van de functie van het gebouw en hoe het zat met het graanstapelrecht dat Gent vroeger had.

(Aan het Korenmetershuis)

-Hoe heet dit huis?

-Wat zou men hier vroeger hebben gedaan? Wie werkte hier?

*Lk doet het hele verhaal van de schipper die een deel moest achterlaten, de taak van de meters en de tolmeesters + hoe het graan verhandeld werd.

- **Inlevingsopdracht: 'Het Korenspel'**

Korte uitleg spelverloop:

-Je hebt 4 functies die vervuld moeten worden. Bij elke functie/taak hoort een naambordje. Je hebt respectievelijk volgende 4 taken: SCHIPPER – TOLMEESTER – VERKOPER – KLANT.

Ook heb je het publiek. Dit publiek mag steeds om raad gevraagd worden! Probeer dus voor interactie tussen de verschillende partijen te zorgen.

-De SCHIPPER zal ¼ moeten afgeven aan de TOLMEESTER.

-De SCHIPPER zal van zijn waar monsters meegeven aan zijn VERKOPER.

-De VERKOPER zal zijn waar moeten verkopen aan de KLANT.

-De KLANT zal zijn keuze moeten maken aan de hand van monsters (staaltjes) van het graan. Hij zal deze monsters (staaltjes) dus moeten testen en proeven. Dit doet hij best met hulp van het publiek.

- **Leergesprek**

Lk vraagt de leerlingen te kijken naar het bouwjaar van het huis en dit te vergelijken met het bouwjaar van het huis ernaast. Wat valt op? (año en anno)

Hij legt hen uit dat dit 2 x hetzelfde betekent maar dan wel in een andere taal. (Spaans en Latijn).

-Welke talen kennen wij samen?

-Welk woord wil je graag eens in een andere taal horen?

-Hoe spreek je dat uit?

Lesfase 3: extra taalopdracht

Lk gaat met de lln naar de Korenlei, daar geeft hij hen de opdracht om met de woorden die neergeschreven zijn een nieuw gedicht te schrijven. Dit moeten ze dan opnieuw voordragen op een originele manier.

Lesfase 4: Slot: Nabespreking klas

- **Klasgesprek**

-Wat hebben jullie onthouden van de wandeling?

-Wat weet je nu meer?

-Wat vond je het leukste aan de wandeling?

-Wat vond je minder leuk?

-Hoe vond je de opdrachten?

6.7.2 Activiteiten binnen de schoolomgeving

6.7.2.1 M.V rond Gentse standbeelden

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA	
Naam stagiaire: Schacht Janne	Datum: maandag 23 maart 2009
Stageschool: De Muze	Begin van de les: 14.35u
Aantal lln: ongeveer 12 lln (1/2 klas)	Einde van de les: 15.30u
Klas: 4 ^e lj	Leergebied/domein: Drama
Mentor: Van Caneghem Leentje	Onderwerp: Gentse standbeelden

Beginsituatie:

Dit is een les sociale vaardigheden/drama. De W.O lessen behandelen het thema "Gentse pleinen". Om min of meer in het thema te blijven wordt er deze les gewerkt rond Gentse beelden. De klas is in 2 gesplitst. Groep 1 heeft deze les reeds gehad op maandag 9 maart.

Situering in de eindtermen:

- 4.1 De lln kunnen genieten van lichaamstaal, beweging en dans.
- 6.3 De lln kunnen genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen
- 6.4 De lln kunnen vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen

Situering in de leerplannen:

- 1.3 De kinderen overwinnen hun drempelvrees en schuchterheid door regelmatig iets in de kring naar voren te brengen. (durf en concentratie)
 - o De kinderen kunnen zich in allerlei personen, dieren, planten en zaken uit de omgeving inleven en beelden deze uit.
 - f. De kinderen kunnen de vele expressiemogelijkheden van het eigen lichaam hanteren in functie van de te spelen rol

Lesdoelen: De lln kunnen:

- de sfeer die een beeld uitstraalt bespreken
- bij stilstaande beelden passende bewegingen bedenken
- zich laten meeslepen in verschillende drama-activiteiten
- respect tonen t.o.v hun medeleerlingen
- samenwerken

Bronnen:

Dramastage in Dworp (2008): Drama activiteiten rond schoenen van Koning Kevin.

Onderwijs- en leermiddelen:

6 verschillende prenten (4 exemplaren per prent), tafels, muziek, voorwerpen om te verspreiden in de klas

Voororganisatie:

Er werd op voorhand gevraagd of de turnzaal ter beschikking kon gesteld worden. Zo niet werden de banken in de klas langs de kant gezet.

Lesfase 1: Bespreken van de prenten**Inhoud**

Woordassociaties bij beelden maken, een beeld omzetten naar een beweging

Onderwijsgesprek

De Ik en de IIn gaan rond een tafel staan. De Ik toont prent voor prent en bespreekt deze.

Bijvoorbeeld

- wat zie je op de prent? *Een beeld van een man (Jacob Van Artevelde)*
- Wat straalt deze man uit/wat voor een persoon zou hij zijn? *Een heldhaftig man, een stoere man, ...*
- Nu staat hij natuurlijk stil maar hoe zou hij zich bewegen als hij kon stappen?

Enkele IIn tonen om beurt een beweging.

Andere woorden die bij de volgende beelden aan bod kunnen komen:

Verlegen, klein, soepel, houden van zichzelf, stijf, houterig, snel, beschermend,...

Lesfase 2:**Inhoud**

De IIn bewegen volgens woordassociaties bij een beeld (individueel en met de groep)

Drama-activiteit 1

De IIn kiezen hun favoriete prent uit en gaan erbij staan. Wanneer de muziek start bewegen ze door de ruimte. Ze bewegen volgens de wijze van hun gekozen beeld. Dit kan dus: houterig, soepel, heldhaftig,... zijn.

De gekozen muziek zorgt dat alle bewegingen mogelijk zijn.

Korte bespreking

- verliep alles vlot?
- Heb je naar de anderen gekeken of was je geconcentreerd op je eigen bewegingen?

Drama-activiteit 2

De IIn kiezen terug een beeld en gaan aan deze tafel staan. De IIn bewegen nogmaals rond door de zaal op de muziek maar groeten de personen die ze tegenkomen. Ze groeten in de stijl van hun beeld maar kiezen hoe ze begroeten: zwaaien, een hand geven, knipogen,...De Ik wijst erop dat de IIn het materiaal dat ze tegenkomen mogen gebruiken: onder een tafel kruipen, een stoel opheffen en verplaatsen,...

Drama-activiteit 2

De IIn bewegen in de zaal volgens de stijl van een beeld. De Ik zet de muziek aan. Hoe stiller de muziek hoe trager ze bewegen, hoe luider de muziek hoe sneller ze bewegen.

Drama-activiteit 3

De IIn bewegen in de zaal volgens de stijl van een beeld. Ze zoeken iemand in de zaal, maken oogcontact en stappen naar elkaar. Wanneer ze voor elkaar staan geven ze een hand. Dit contact zorgt ervoor dat ze veranderen van stijl. Ze nemen de stijl van de andere over. Dit hoeven niet exact dezelfde bewegingen te zijn. Het is belangrijk dat de IIn goed kijken naar de stijl van de andere vooraleer ze elkaar groeten, want praten is niet toegelaten tijdens deze activiteit.

Drama-activiteit 4

De IIn starten bij een beeld en bewegen in deze stijl naar een ander beeld. Wanneer ze aankomen bij een ander beeld veranderen ze hun stijl. Ze bezoeken zo veel tafels als ze zelf wensen.

Drama-activiteit 5

De IIn staan op een lijn en hebben een stijl van een beeld in gedachten. Ze stappen naar de overkant. De bedoeling is dat ze met kleine bewegingen starten en steeds grotere bewegingen maken. Bij het bereiken van de overkant zijn de bewegingen op hun grootst. (opgelet: groot is niet hetzelfde als snel)

Drama-activiteit 6

De IIn worden verdeeld in 2 groepen die elk afzonderlijk een memory-spel zullen spelen. Ze zitten neer op een rijtje. De memory kaarten liggen op ongeveer een meter afstand omgekeerd op de grond. De eerste IIn start en gaat een kaart omdraaien. Bij het omdraaien van de kaart beweegt hij in deze stijl naar een volgende kaart. Hij neemt de stijl van de 2^e kaart over. Waren het 2 dezelfde kaarten dan mag hij deze meenemen. Waren het 2 verschillende dan draait hij deze terug om (in de stijl van de 2^e kaart).

Drama-activiteit 7

De IIn worden verdeeld in groepjes van ongeveer 4 IIn. Elke groep krijgt hetzelfde onderwerp namelijk: je loopt op een druk plein en er gebeurt iets.

De IIn bedenken per groepje een mogelijke situatie. Ze beelden dit zonder woorden uit. Bij het uitbeelden mogen ze enkel bewegen volgens de beelden die aan bod kwamen tijdens de les.

Bekijken van de toneelstukjes

De IIn stellen hun stukje voor aan de andere IIn. Elk stukje wordt gevolgd door een bespreking. De IIn vraagt aan de IIn of ze alles begrepen hebben. Dit zal niet zo'n gemakkelijke opdracht zijn.

Lesfase 3: Nabespreking

wat vond je ervan?

- Was je op je gemak?
- Wat zou je in het vervolg niet meer willen doen?
- Wat zou je zeker nog eens willen doen

6.7.2.2 M.V rond Gentse legendes in het 4e leerjaar

Deel 1

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA

Naam stagiaire: Schacht Janne	Datum: dinsdag 24 maart 2009
Stageschool: De Muze	Begin van de les: 13.30u
Aantal lln: 25 lln	Einde van de les: 14.20u
Klas: 4 ^e lj	Leergebied/domein: Taal/ W.O
Mentor: Van Caneghem Leentje	Onderwerp: Legendes adhv Kamishibai

Beginsituatie:

Van maandag 9 maart tot vrijdag 20 maart behandelden de W.O lessen het thema Gentse pleinen. Hiervoor werden 3 uitstappen georganiseerd. Tijdens deze uitstappen hebben de lln 2 legendes gehoord. Deze week wordt er rond de boekenweek gewerkt. Ik heb gekozen om het vorige thema verder te trekken en niet te werken rond boeken maar wel rond verhalen, en specifiek: legendes. Deze les wordt de Kamishibai voorgesteld. De lln starten deze les nog aan hun ontwerp en hebben op donderdag nog 2 uur vrij om hier verder aan te werken.

Situering in de eindtermen:

4.7 De leerlingen kunnen voor het realiseren van bovenstaande eindtermen bovendien:

- hun teksten verzorgen rekening houdende met handschrift en lay-out
- spellingsafspraken en -regels toepassen in verband met het schrijven van
 - woorden met vast woordbeeld:
 - klankzuivere woorden
 - hoogfrequente niet klankzuivere woorden
 - woorden met veranderlijk woordbeeld (regelwoorden):
 - werkwoorden
 - klinker in open/gesloten lettergreep
 - verdubbeling medeklinker
 - niet-klankzuivere eindletter
 - hoofdletters

Situering in de leerplannen:

1.2.5.2 De leerlingen kunnen een teksttype kiezen in functie van het gestelde schrijfdoel.

4.1.1 De leerlingen kunnen woorden kiezen die geschikt zijn om het gestelde **schrijfdoel** te bereiken.

Lesdoelen:

De lln kunnen:

- genieten van een verhaal dat verteld wordt
- in groep een legende bedenken a.d.h.v een foto

Onderwijs- en leermiddelen:

Kamishibai, kladpapier, groepsindeling, tapijt, lamp

Voororganisatie:

De klas is verduisterd, er is 1 lichtje voorzien. De banken zijn langs de kant geschoven en er is ruimte voor de lln om op een tapijtje te zitten. De kamishibai staat klaar.

Lesfase 1: Vertellen**Inhoud**

De legende van Melusine

Verhaal

De IIn gaan rustig zitten. De Ik gaat bij de kamishibai staan en vertelt dat ze een verhaal gaat vertellen. De IIn kennen dit verhaal reeds.

De Ik vertelt de legende van Melusine a.d.h.v de kamishibai

Klasgesprek

De Ik polst bij de IIn wat zij ervan vonden

Lesfase 2:**Instructie**

Jullie kenden dit verhaal reeds. Wie kent nog de naam van een verhaal met dergelijke wonderen? *Een legende*

We weten dat een legende een verhaal is dat al heel lang meegaat en waarvan we moeilijk kunnen achterhalen of dit echt gebeurd is.

Welke legende hebben jullie vorige week nog gezien? *De legende van Sint-Veerle*. Hoe ging dat verhaal ook weer?

Het is dus moeilijk te achterhalen of dit echt gebeurd is. Wie weet is iemand er ooit mee begonnen. Toch moet het verhaal zo straf zijn dat het jarenlang overleefde.

Vandaag mogen jullie zelf in groepjes een straffe legende verzinnen. Jullie krijgen een foto van een beeld. Bij dat beeld verzinnen jullie een legende. Je weet dat er dus zeker een wonder moet gebeuren in het verhaal. Jullie mogen hier vandaag aan beginnen. Verklap jullie legende nog niet aan de andere IIn. Vrijdag mogen jullie de legende voorstellen met de kamishibai. Dat wil dus zeggen dat jullie hier ook tekeningen bij moeten maken. Je bent in een groepje van 5 IIn. Je moet

minstens elk 1 prent hebben. De prenten moeten bij elkaar passen, dus je tekent ze in dezelfde stijl. Donderdag mogen jullie die tekeningen maken en dan geef ik er nog meer uitleg over.

Vandaag begin je nog niet te tekenen. Vandaag bedenk je een legende in groep en schrijf dit op. Ik zal rondgaan om te helpen waar het nodig is.

De Ik heeft op voorhand groepen samengesteld zodat de niveauverschillen tussen de groepen zo klein mogelijk zijn.

Lesfase 3: Verhalen bedenken**Inhoud**

In groep een verhaal bedenken a.d.h.v een foto

Legende schrijven

De IIn bedenken in groep a.d.h.v een foto een leuke legende. De Ik houdt een didactische rondgang en geeft tips.

Deel 2

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA

Naam stagiaire: Schacht Janne	Datum: donderdag 26 maart 2009
Stageschool: De Muze	Begin van de les: 13.30u
Aantal lln: 25 lln	Einde van de les: 14.20u
Klas: 4 ^e lj	Leergebied/domein: Taal/ W.O
Mentor: Van Caneghem Leentje Kamishibai	Onderwerp: Legendes adhv

Beginsituatie:

Van maandag 9 maart tot vrijdag 20 maart behandelden de W.O lessen het thema Gentse pleinen. Hiervoor werden 3 uitstappen georganiseerd. Tijdens deze uitstappen hebben de lln 2 legendes gehoord. Deze week wordt er rond de boekenweek gewerkt. Ik heb gekozen om het vorige thema verder te trekken en niet te werken rond boeken maar wel rond verhalen, en specifiek: legendes. Deze les wordt de Kamishibai voorgesteld. De lln hebben op dinsdag 24 maart een half uur de tijd gehad om een verhaal te bedenken. Vandaag kunnen ze verder aan dit verhaal werken en passende illustraties bij het verhaal bedenken.

Situering in de eindtermen:

Taal

4.7 De leerlingen kunnen voor het realiseren van bovenstaande eindtermen bovendien:

- hun teksten verzorgen rekening houdende met handschrift en lay-out
- spellingsafspraken en -regels toepassen in verband met het schrijven van
 - woorden met vast woordbeeld:
 - klankzuivere woorden
 - hoogfrequente niet klankzuivere woorden
 - woorden met veranderlijk woordbeeld (regelwoorden):
 - werkwoorden
 - klinker in open/gesloten lettergreep
 - verdubbeling medeklinker
 - niet-klankzuivere eindletter
 - hoofdletters

Beeld

De lln kunnen:

1.4 plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven

1.5 beeldende problemen oplossen, technieken toepassen en gereedschappen en materialen hanteren om beeldend vorm te geven op een manier die hen voldoet.

1.6 tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven

Situering in de leerplannen:

Taal

1.2.5.2 De leerlingen kunnen een teksttype kiezen in functie van het gestelde schrijfdoel.

4.1.1 De leerlingen kunnen woorden kiezen die geschikt zijn om het gestelde schrijfdoel te bereiken.

Beeld

1.1.1. De kinderen staan open voor nieuwe materialen.

1.1.2 Kinderen durven zich uitleven met een rijk aanbod aan materialen.

1.1.13 Kinderen genieten ervan met de materialen te exploreren.

3.3.2 Kinderen kunnen uit een assortiment aan materialen en hulpmiddelen een bewuste keuze maken om een constructie op te zetten of een creatie te ontwerpen.

3.3.3 Kinderen kunnen de hulpmiddelen in functie van de gewenste vormgeving kiezen en hanteren: dragers, hechtingsmaterialen, gereedschappen.

3.3.6 Kinderen vinden plezier en voldoening in het beeldend vormgeven.

3.3.7 Kinderen kunnen de materialen en hulpmiddelen zuinig gebruiken, zorgzaam onderhouden en netjes opbergen na gebruik.

5.2.8 Kinderen genieten ervan naar beeldend werk van zichzelf en anderen te kijken en erover te praten.

Lesdoelen:

De IIn kunnen:

- in groep een legende bedenken a.d.h.v een foto
- in groep beslissingen maken omtrent illustraties
- een techniek kiezen voor het uitwerken van tekeningen
- afspraken maken waaraan de tekeningen moeten voldoen
- geschikte tekeningen maken bij het verhaal

Onderwijs- en leermiddelen:

Kamishibai, kladpapier, groepsindeling, A3-bladen: wasco's, verf, kleurpotloden, stiften

Lesfase 1:bedenken van een legende

Inhoud

Bedenken van een legende a.d.h.v een foto

Groepswerk/ Schrijven

De IIn werken verder aan hun legende. De legende moet ten laatste tegen 14.20u bedacht zijn. Ze hebben hier reeds een half uur over kunnen overleggen.

Lesfase 2:illustreren

Inhoud:

Zelf een techniek kiezen, in groep afspraken kunnen maken over tekeningen, in groep kunnen tekenen

Illustreren

Als de eerste groep klaar is met zijn verhaal vraagt de Ik de volledige aandacht van alle IIn. De Ik legt uit hoe ze hun verhaal moeten illustreren:

- minstens 1 tekening per persoon (meer mag ook)
- let erop dat je tijdens het vertellen de tekeningen niet meteen moet omdraaien. Zorg dus dat er genoeg te vertellen is over elke tekening
- bespreek in groep hoe je de tekeningen zal maken
 - welke stijl?
 - welke kleuren?
 - hoe zien de hoofdpersonages eruit?

Deel 3

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA	
Naam stagiaire: Schacht Janne	Datum: vrijdag 27 maart 2009
Stageschool: De Muze	Begin van de les: 13.30u
Aantal lln: 25 lln	Einde van de les: 14.20u
Klas: 4 ^e lj	Leergebied/domein: Taal/ W.O
Mentor: Van Caneghem Leentje Kamishibai	Onderwerp: Legendes adhv

Beginsituatie:

Van maandag 9 maart tot vrijdag 20 maart behandelden de W.O lessen het thema Gentse pleinen. Hiervoor werden 3 uitstappen georganiseerd. Tijdens deze uitstappen hebben de lln 2 legendes gehoord. Deze week wordt er rond de boekenweek gewerkt. Ik heb gekozen om het vorige thema verder door te trekken en niet te werken rond boeken maar wel rond verhalen, en specifieker: legendes. Op dinsdag 24 maart vertelde ik de legende van Melusine met de Kamishibai. De lln konden op donderdag 26 maart zelf een legende bedenken en illustreren. Ik had gehoopt dat de lln gedurende deze les hun legende met de Kamishibai konden presenteren. Helaas hadden ze hier meer tijd voor nodig dan verwacht en zal er deze les verder gewerkt worden aan het illustreren van hun legende. Indien er toch een groep klaar zou zijn kunnen zij op het einde van de les hun legende voorstellen.

Situering in de eindtermen:

Taal

4.7 De leerlingen kunnen voor het realiseren van bovenstaande eindtermen bovendien:

- hun teksten verzorgen rekening houdende met handschrift en lay-out
- spellingsafspraken en -regels toepassen in verband met het schrijven van
 - woorden met vast woordbeeld:
 - klankzuivere woorden
 - hoogfrequente niet klankzuivere woorden
 - woorden met veranderlijk woordbeeld (regelwoorden):
 - werkwoorden
 - klinker in open/gesloten lettergreep
 - verdubbeling medeklinker
 - niet-klankzuivere eindletter
 - hoofdletters

Beeld

De lln kunnen:

1.4 plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven

1.5 beeldende problemen oplossen, technieken toepassen en gereedschappen en materialen hanteren om beeldend vorm te geven op een manier die hen voldoet.

1.6 tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven

Situering in de leerplannen:

Taal

1.2.5.2 De leerlingen kunnen een teksttype kiezen in functie van het gestelde schrijfdoel.

4.1.1 De leerlingen kunnen woorden kiezen die geschikt zijn om het gestelde schrijfdoel te bereiken.

Beeld

1.1.1. De kinderen staan open voor nieuwe materialen.

1.1.2 Kinderen durven zich uitleven met een rijk aanbod aan materialen.

1.1.13 Kinderen genieten ervan met de materialen te exploreren.

3.3.2 Kinderen kunnen uit een assortiment aan materialen en hulpmiddelen een bewuste keuze maken om een constructie op te zetten of een creatie te ontwerpen.

3.3.3 Kinderen kunnen de hulpmiddelen in functie van de gewenste vormgeving kiezen en hanteren: dragers, hechtingsmaterialen, gereedschappen.

3.3.6 Kinderen vinden plezier en voldoening in het beeldend vormgeven.

3.3.7 Kinderen kunnen de materialen en hulpmiddelen zuinig gebruiken, zorgzaam onderhouden en netjes opbergen na gebruik.

5.2.8 Kinderen genieten ervan naar beeldend werk van zichzelf en anderen te kijken en erover te praten.

Lesdoelen:

De IIn kunnen:

- in groep een legende bedenken a.d.h.v een foto
- in groep beslissingen maken omtrent illustraties
- een techniek kiezen voor het uitwerken van tekeningen
- afspraken maken waaraan de tekeningen moeten voldoen
- geschikte tekeningen maken bij het verhaal

Onderwijs- en leermiddelen:

Kamishibai, kladpapier, groepsindeling, A3-bladen: wasco's, verf, kleurpotloden, stiften

Lesfase 1: Legendes bedenken

Inhoud

Bedenken van een legende a.d.h.v een foto

Groepswerk/ Schrijven

De IIn werken verder aan hun legende.

Lesfase 2: illustreren**Inhoud:**

Zelf een techniek kiezen, in groep afspraken kunnen maken over tekeningen, in groep kunnen tekenen

Illustreren

De Ik heeft op donderdag 24 maart reeds verteld waaraan de illustraties moeten voldoen.

De Ik herhaalt dit kort:

- minstens 1 tekening per persoon (meer mag ook)
- let erop dat je tijdens het vertellen de tekeningen niet meteen moet omdraaien. Zorg dus dat er genoeg te vertellen is over elke tekening
- bespreek in groep hoe je de tekeningen zal maken
 - welke stijl?
 - welke kleuren?
 - hoe zien de hoofdpersonages eruit?
 - Tekenen we elk een tekening, of tekenet iedereen 1 persoon op elke tekening,...?
- vooraleer ze starten aan de illustraties moeten de IIn de Ik inlichten over hun plannen

Lesfase 3: Presentatie**Inhoud**

Een verhaal vertellen a.d.h.v een Kamishibai

Voorstelling

De groepen stellen hun legende voor a.d.h.v de Kamishibai. Hiervoor verduistert de Ik de klas en plaats de sfeerlichtjes.

6.7.2.3 M.V rond Gentse legendes in het 3e leerjaar

Deel 1

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA		
Naam stagiair: Dirix Pieter.. Stageschool: De Muze Naam mentor: Sofie Callant Stageklas: 3de leerjaar Aantal lln.: 27	Datum: 23/03 Begin van de les: 13u25 Einde van de les: 15u25	Leergebied/Domein: Muzische vorming: Drama/vertellen Onderwerp: Gent en de stadsverhalen

Beginsituatie:

- De leerlingen zitten in de toetsenweek.
- De leerlingen kennen het gebruik van de groepstaken.
- Deze week staat in teken van de voorbereiding van de jeugdboekenweek.

Situering in de eindtermen:

Drama

- 3.5 ervaringen, gevoelens, ideeën, fantasieën uiten in spel.
- 4.1 genieten van een lichaamstaal, beweging, dans.
- 4.3 Samenwerken met anderen: om al improviserend te reageren op elkaars beweging.
- 6.3 genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.

Sociale vaardigheden

- 1.3 Zorg opbrengen voor iets of iemand anders
- 3 Samenwerken met anderen, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine.

Situering in de leerplannen:

Drama

- 1.4 De kinderen staan open voor impressies uit hun omgeving en ze reageren er spontaan op.
- 1.7 De kinderen kunnen zich in allerlei personen, dieren, planten en zaken uit de omgeving inleven en beelden deze uit. (creativiteit)
- 1.9 De kinderen houden de aandacht gericht op het spel en kunnen hun betrokkenheid voldoende lang volhouden. (concentratie)
- 1.8 De kinderen kunnen allerlei concrete en abstracte begrippen uitbeelden. (expressievermogen)
- 1.15 De kinderen creëren een eigen wereld en kunnen daarbinnen spelen. (creativiteit)
- 2.4 De kinderen kunnen eenvoudige dialogjes improviseren. (taal)

Lesdoelen: De leerlingen kunnen:

- Zich inleven in de aangereikte verhalen en dit ook uitwerken.
- Gevoelens vertalen in de gepaste mimiek en houdingen.
- Samenwerken en respect betonen voor de houdingen van andere leerlingen.
- Verder improviseren op prikkels die gegeven worden door Ik of lln.
- Genieten van een verhaal en daar de eigen mening over geven.

Onderwijs- en leermiddelen:

- 5 verhalen, materiaal, doek

Lesfase 1: Instap

Voororganisatie:

- Alle materiaal is van de lessenaars van de leerlingen.
- De leerkracht heeft aan bord een doek gehangen, dit vormt het podium.
- De leerkracht heeft 4 leerlingen van het 4de leerjaar gevraagd te helpen.
- De leerkracht heeft diens benodigde materiaal reeds klaar gelegd.

- **Inleiding: Klasgesprek**

-Lk vertelt aan de leerlingen dat deze week in het thema staat van de jeugdboekenweek die nog moet komen. Hij vraagt hen naar volgende zaken:

- Wie leest graag verhalen?
 - Hoe kan je een verhaal beleven?
 - Hoe kan je allemaal een verhaal vertellen/voorlezen?
- *Ik noteert dit aan het bord

Lesfase 2: Inleving

- **Vertelmoment.**

Lk geeft de leerlingen volgende instructie:

- Iedereen moet met gesloten ogen op de rug gaan liggen.
- Niemand mag de ogen openen.

Lk vertelt het verhaal, ondertussen begeleiden de leerlingen van het 4de het verhaal met de benodigde geluiden.

- **Klasgesprek**

Lk bespreekt met de leerlingen hoe ze dit ervaren hebben. Nadien bespreekt hij verschillende methodes om te vertellen of voor te lezen. Opnieuw vult hij verder de woordspin aan.

- Hoe kan nog je een verhaal beleven?
- Hoe kan je nog allemaal een verhaal vertellen/voorlezen?

Lesfase 3: Verkenning binnen vertel/voorleesmogelijkheden

- **Opdrachten rond verschillende vertel/voorleesmomenten.**

1. Groepsverdeling

Lk verdeelt samen met de leerlingen de verschillende groepjes. In het totaal hebben we 8 groepjes. Deze groepjes worden vaste groepjes voor de verdere opdrachten.

*Lk bespreekt heel duidelijk de groepstaken!

2. Geluiden

Lk geeft de leerlingen een korte situatie. Deze situatie werken de leerlingen in een 2tal minuten uit tot een verhaal met geluidsmomenten.

*Nadien volgt een minivoorstelling en bespreking.

3. Toneel/drama

LI moeten dezelfde situatie uitwerken. Deze keer zullen zij echter gebruik moeten maken van drama/toneelmomenten

*Nadien volgt een minivoorstelling en bespreking.

4. Stem

Lk vormt met de kinderen een kring. Hij laat 6 kinderen in het midden zitten, nadien volgt een klankbad met stemgeluiden. Dit gaat als volgt:

Lk vertelt langzaam de situatie. Leerlingen mogen de zinnen herhalen of er geluiden bij maken die onbestaand zijn.

Nadien volgt een bespreking.

5. Decor

LIn krijgen 2 minuten om met materiaal uit de klas een opstelling te maken rond de situatie.

Nadien vertellen ze de situatie aan de hand van hun voorstelling.

Nadien volgt een korte bespreking.

- **Leergesprek**

-Welke vormen vond je het leukste om naar het verhaal/situatie te luisteren?

-Wat kan je nog doen (combineren, ...)

Lesfase 4: Verdieping binnen groepswork en 1 verhaal

- **Groepswork**

Lk geeft een duidelijke instructie:

-Zo dadelijk krijgt elk groepje een verhaal. Donderdag gaan jullie dit verhaal in Gent aan elkaar voorstellen. Het is echter nu de bedoeling dat jullie dit uitwerken tot een leuk en aangenaam verhaal om naar te luisteren. Hoe je dit doet, dat kies je helemaal zelf. Je krijgt hiervoor vandaag 1 uur tijd en morgen 1 uur de tijd. In die tijd wil ik niemand zien die zegt dat hij volledig klaar is. Aan een voorstelling kan je blijven werken! Probeer door te werken en zorg dat je samenwerkt.

-Iedereen moet aan bod komen.

-Alle mogelijke voorstellingsvormen mogen, maar hou de tijd in de gaten.

LIn gaan aan de slag, Ik begeleidt waar nodig.

Lesfase 5: Slot

- **Klasgesprek**

-Ik wil van elk groepje 1 iemand horen die verslag uitbrengt over hoever jullie al staan.

-Hoe verloopt het werken in groep?-Wat vind je moeilijk, gemakkelijk?

Deel 2

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA		
Naam stagiair: Dirix Pieter.. Stageschool: De Muze Naam mentor: Sofie Callant Stageklas: 3de leerjaar Aantal lln.: 27	Datum: 24/03 Begin van de les: 14u15 Einde van de les: 15u25	Leergebied/Domein: Muzische vorming: Drama/vertellen Onderwerp: Gent en de stadsverhalen

Beginsituatie:

- De leerlingen zitten in de toetsenweek.
- De leerlingen kennen het gebruik van de groepstaken.
- Deze week staat in teken van de voorbereiding van de jeugdboekenweek.
- De leerlingen zijn reeds gestart met het uitwerken van hun verhaal.
- De leerlingen weten reeds in welke groep ze zich bevinden.

Situering in de eindtermen:

Drama

- 3.5 ervaringen, gevoelens, ideeën, fantasieën uiten in spel.
- 4.1 genieten van een lichaamstaal, beweging, dans.
- 4.3 Samenwerken met anderen: om al improviserend te reageren op elkaars beweging.
- 6.3 genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.

Sociale vaardigheden

- 1.3 Zorg opbrengen voor iets of iemand anders
- 3 Samenwerken met anderen, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine.

Situering in de leerplannen:

Drama

- 1.4 De kinderen staan open voor impressies uit hun omgeving en ze reageren er spontaan op.
- 1.7 De kinderen kunnen zich in allerlei personen, dieren, planten en zaken uit de omgeving inleven en beelden deze uit. (creativiteit)
- 1.9 De kinderen houden de aandacht gericht op het spel en kunnen hun betrokkenheid voldoende lang volhouden. (concentratie)
- 1.8 De kinderen kunnen allerlei concrete en abstracte begrippen uitbeelden. (expressievermogen)
- 1.15 De kinderen creëren een eigen wereld en kunnen daarbinnen spelen. (creativiteit)
- 2.4 De kinderen kunnen eenvoudige dialogjes improviseren. (taal)

Lesdoelen: De leerlingen kunnen:

- Zich inleven in de aangereikte verhalen en dit ook uitwerken.
- Gevoelens vertalen in de gepaste mimiek en houdingen.
- Samenwerken en respect betonen voor de houdingen van andere leerlingen.
- Verder improviseren op prikkels die gegeven worden door Ik of lln.
- Genieten van een verhaal en daar de eigen mening over geven.

Bronnen:

- Eindwerk: 'Fan van Gent'.

Onderwijs- en leermiddelen:

- 4 verhalen, materiaal uit de klas

Lesfase 1: Instap

- **Inleiding: Klasgesprek**

-Leerlingen moeten per groep verslag uitbrengen aan de leerkracht. Dit zodat de leerkracht weet hoever zij reeds staan.

-Leerlingen moeten ook aangeven wat ze nodig hebben vandaag: materiaal, plaats, ...

Lesfase 2: Groepswork: uitwerken verhaal

- **Groepswork**

Lin werken in groep verder aan hun voorstelling. Deze moet immers volledig af zijn tegen donderdagmiddag. Indien lin echt niet klaar zijn krijgen zij donderdagmiddag tijdens de middag extra tijd hiervoor.

*Lk gaat rond en begeleidt waar nodig.

Lesfase 3: Slot

- **Klasgesprek**

-Zijn jullie volledig klaar met jullie voorstelling?

-Hoe verliep het groepswork deze keer?

-Wie heeft nood aan extra werktijd op donderdag?

Deel 3

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA		
Naam stagiair: Dirix Pieter.. Stageschool: De Muze Naam mentor: Sofie Callant Stageklas: 3de leerjaar Aantal lln.: 27	Datum: 26/03 Begin van de les: 13u25 Einde van de les: 15u25	Leergebied/Domein: WO/ MV Onderwerp: Verhalen en legendes in de stad.

Beginsituatie:

- Leerlingen kennen de afspraken rond een uitstap.
- Dit is reeds de 4de uitstap met de stagiair.
- Leerlingen hebben een elk in groep een verhaal voorbereid.
- Voor een instap en een slot is niet erg veel tijd.
- Er moet goed doorgestapt worden van plaats naar plaats.

Drama

- 3.5 ervaringen, gevoelens, ideeën, fantasieën uiten in spel.
- 4.1 genieten van een lichaamstaal, beweging, dans.
- 4.3 Samenwerken met anderen: om al improviserend te reageren op elkaars beweging.
- 6.3 genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.

Sociale vaardigheden

- 1.3 Zorg opbrengen voor iets of iemand anders
- 3 Samenwerken met anderen, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine.
- 2 De leerlingen kunnen in functionele situaties een aantal verbale en niet-verbale gespreksconventies naleven.

Situering in de leerplannen:

Drama

- 1.4 De kinderen staan open voor impressies uit hun omgeving en ze reageren er spontaan op.
- 1.7 De kinderen kunnen zich in allerlei personen, dieren, planten en zaken uit de omgeving inleven en beelden deze uit. (creativiteit)
- 1.9 De kinderen houden de aandacht gericht op het spel en kunnen hun betrokkenheid voldoende lang volhouden. (concentratie)
- 1.8 De kinderen kunnen allerlei concrete en abstracte begrippen uitbeelden. (expressievermogen)
- 1.15 De kinderen creëren een eigen wereld en kunnen daarbinnen spelen. (creativiteit)
- 2.4 De kinderen kunnen eenvoudige dialogjes improviseren. (taal)

Verkeer

- 3 De leerlingen beseffen dat het verkeer risico's inhoudt. Dit tonen ze door: 3.1 tot 3.10 (gedragsregels voetganger-groep)

Lesdoelen: De leerlingen kunnen:

- Zich inleven in de aangereikte verhalen en dit ook uitwerken.
- Gevoelens vertalen in de gepaste mimiek en houdingen.
- Samenwerken en respect betonen voor de houdingen van andere leerlingen.
- Genieten van een verhaal en daar de eigen mening over geven.
- Een uitgewerkt verhaal creatief voorstellen aan de groep.
- Zich houden aan gemaakte afspraken.

Onderwijs- en leermiddelen:

- Materiaal leerlingen

Lesfase 1: Instap

- **Instructie**

-Vandaag hebben we niet veel tijd te verliezen. Neem allemaal het benodigde materiaal voor jullie verhaal en leg dit klaar.

- **Klasgesprek**

-

-Ik laat hen de 4 plaatsen aanwijzen waar ze naartoe zullen gaan.

-Wat is de kortste weg?

Lesfase 2:

- **Groepswerk**

Per plaats wordt een verhaal verteld. Men heeft steeds 2 versies van dit verhaal dat uitgewerkt werd door 2 verschillende groepen. Na elk verhaal probeert de Ik een korte evaluatie te houden.

-Hoe vond je het verhaal.

-Wat vond je er leuk aan?

-Heeft de groep goed samengewerkt?

Plaatsen:

1. Sint-Veerleplein
2. Vrijdagmarkt
3. Sint-Baafsplein
4. Belfort

Lesfase 3: Slot

- **Klasgesprek**

-Hoeveel verschillende vertelvormen hebben we gezien?

-Wat is je bijgebleven?

-Wat vond je erg origineel?

-Hoe vond je het om iet op een andere plaats te vertellen?

-Zou je dit nog eens willen doen?

-Wat zou je veranderen aan de opdracht?

6.7.2.4 Twee lessen rond functioneel kaartgebruik

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA	
Naam stagiaire: Schacht Janne	Datum: woensdag 11 maart 2009
Stageschool: De Muze	Begin van de les: 11.05u
Aantal lln: 25 lln	Einde van de les: 11.55u
Klas: 4 ^e lj W.O	Leergebied/domein: Planning/instap
Mentor: Van Caneghem Leentje	Onderwerp: Planning/ instap W.O

Beginsituatie:

De W.O lessen behandelen het thema “pleinen” en meer specifiek “Gentse pleinen”. Er worden 3 tochten gedaan gedurende 2 weken naar 5 verschillende pleinen. Aangezien de tochten veel tijd in beslag nemen en een instap in de klas te veel tijd zou roven wordt er gedurende deze les al uitleg gegeven over de komende tochten. Zo weten de lln wat hen te wachten staat. De overige tijd wordt besteed aan de planning.

In het begin van de week krijgen de lln hun planning. Het doel is dat ze een deel van de leerstof a.d.h.v de planning zelfstandig verwerken. De oefeningen kunnen herhalingsoefeningen zijn of een verwerking van W.O/Frans. Hiervoor wordt 4u voorzien. Ze plannen zelf wat ze wanneer maken, de enige voorwaarde is dat de oefeningen afgewerkt zijn tegen vrijdag.

Situering in de eindtermen:

De lln

6.1 kunnen aan elkaar een te volgen weg tussen twee plaatsen in de eigen gemeente of stad beschrijven. Ze kunnen deze reisweg ook aanduiden op een plattegrond

Situering in de leerplannen:

3.43 De leerlingen kunnen op een plattegrond van de eigen gemeente of stad de voor hen bekende plaatsen terugvinden.

3.44 De leerlingen kunnen aan elkaar in de eigen gemeente of stad een te volgen weg tussen twee plaatsen beschrijven en aanduiden op een plattegrond.

3.45 De leerlingen kunnen op een plan van de buurt/stad de kortste weg aanwijzen/tekenen tussen twee punten.

Tijd:

3.40 De leerlingen kunnen taken plannen en organiseren met behulp van een persoonlijk schema.

Lesdoelen:

De lln kunnen

- 7) zelfstandig aan hun planning werken
- 8) een kaart naar het noorden richten
- 9) verschillende routes op een kaart uitstippelen
- 10) een correcte woordenschat hanteren bij het bespreken van een route

Bronnen:

Instructies mentor.

Onderwijs- en leermiddelen:

Planning, grote kaart, vingerschoentjes, 5 pionnen, speelgoedautootje,

Lesfase 1: Uitleg over het thema

De Ik vertelt dat ze voor school aan een werk bezig is en dat ze probeert om zoveel mogelijk leuke dingen te bedenken om de gebouwen, pleinen, standbeelden, straten,... in Gent te leren kennen. De bedoeling is dat je veel bijleert op een leuke manier. De Ik vertelt dat zij als eersten mee op stap gaan in Gent. Er worden 3 tochten georganiseerd: deze namiddag, volgende week dinsdag en volgende week donderdag. De Ik vertelt dat het heel belangrijk is om te weten wat zij ervan vonden. Op die manier kan ze nieuwe dingen bedenken of misschien dingen weglaten. Op het eind ervan volgende week zullen ze een tekst schrijven over wat ze gedaan hebben en wat ze ervan vonden. Als de IIn denken dat ze niet alles zullen onthouden mogen ze achteraan in hun boekje notities maken na de tocht. De Ik toont het boekje dat ze zullen meekrijgen.

De Ik deelt de klas in 2. Het ene deel van de klas werkt aan de planning en het andere deel komt bij de Ik rond de kaart staan. De groepen wisselen nadien.

Lesfase 2: Bekijken van de kaart.

Inhoud

De IIn zoeken a.d.h.v de rasters op de kaart de pleinen waar ze heen zullen gaan. Ze bekijken welke wegen er naar toe leiden en gebruiken de volgende woorden bij het uitstippelen van hun route : links, rechts, rechtdoor, afslaan,...

Onderwijsgesprek

De IIn komen rond de grote kaart staan. De Ik vertelt dat de school er net niet opstaat. De IIn zoeken waar de school zou liggen. Als dit te moeilijk is toont de Ik als tip waar het Gravensteen ligt.

De Ik vraagt de IIn of ze weten wat de letters en cijfers langs de randen betekenen. *Deze delen de kaart in in hokjes. Op deze manier kan je vlot een straat, gebouw, land, ... opzoeken*

De Ik laat ze hiermee oefenen door te vertellen dat het eerste plein in hokje B5 ligt. Een IIn duidt dit aan en de Ik zet er een pion op. Ook de overige pleinen worden op deze wijze aangeduid.

De Ik neemt de 2 vingerschoentjes en doet deze aan. De Ik stapt de weg naar het Veerleplein af en gebruikt de woorden: links, rechts, afslaan,...

De Ik vraagt aan de IIn of ze ook op een andere manier naar dit plein zouden kunnen stappen.

Inhoud

De IIn bekijken welke autowegen naar de pleinen leiden en gebruiken de volgende woorden bij het uitstippelen van hun route : links, rechts, rechtdoor, afslaan, ... Ze houden rekening met autovrije zones.

Onderwijsgesprek

De Ik neemt het speelgoedautootje. De autovrije zones zijn aangeduid op de kaart. De Ik vraagt hoe we zouden kunnen rijden naar het plein of er alleszins zo dicht mogelijk bij geraken.

De IIn verwoorden nogmaals de stappen die ze zetten.

De IIn wisselen van groep. De Ik herhaalt dit met de 2^e groep, de andere IIn werken aan hun planning.

Lesfase 3: werken aan de planning

Zelfstandig werk

De Ik houdt een didactische rondgang en begeleidt de IIn die hulp nodig hebben bij hun planning.

De Ik vertelt dat ze na de middag niet meer naar de klas komen.

Les 2

LESVOORBEREIDINGSSCHEMA 3BOLOA		
Naam stagiair: Dirix Pieter.. Stageschool: De Muze Naam mentor: Sofie Callant Stageklas: 3de leerjaar Aantal lln.: 27	Datum: 13/03 Begin van de les: 08u20 Einde van de les: 09u05	Leergebied/Domein: Rekenen: Meetkunde Onderwerp: ruimtelijke constructies en plattegronden, verschillende gezichtspunten, kijklijnen, viseerlijnen en schaduwbeelden.

Beginsituatie:

-Lk gebruikt de kaart van Gent in functie van de namiddag en het eindwerk.

Situering in de eindtermen:

-3.1 begrippen en notaties waarmee de ruimte meetkundig wordt bepaald aan de hand van concrete voorbeelden verklaren.

Situering in de leerplannen:

Meetkundige WO

-2 De leerlingen kunnen vanuit verschillende gezichtspunten, die ze in de ruimte innemen, verwoorden hoe eenzelfde voorwerp of persoon, of de plaats van verschillende dingen t.o.v. elkaar, verandert of lijkt te veranderen. Ze maken hierbij gebruik van de termen vooraanzicht, bovenaanzicht, zijaanzicht

-5 De leerlingen kunnen van een reële ruimtelijke situatie een voorstelling maken:

– in 2 dimensies (plattegrond, kaart,.

-6 De leerlingen kunnen op een rooster, plattegrond of kaart coördinaten zetten of gegeven coördinaten hanteren om een plaats aan te duiden of terug te vinden. De coördinaten bestaan uit:- een letter en een cijfer

Meetkunde

2 De leerlingen kunnen een driedimensionale blokkenconstructie (met kubussen) nabouwen:

- met een tweedimensionale tekening als model
- met een grondplan als model, waarbij het aantal blokken door een cijfer op het plan is weergegeven
- Zij kunnen van een dergelijk bouwsel een grondplan maken

Lesdoelen: De leerlingen kunnen:

-ruimtelijke constructies met gelijke en ongelijke blokken nabouwen.

-ruimtelijke constructies met gelijke en ongelijke blokken in een plattegrond weergeven.

-ruimtelijke constructie bouwen aan de hand van een plattegrond.

-ruimtelijke constructies beschrijven wanneer ze zich daadwerkelijk of mentaal verplaatsen in de ruimte.

-coördinaten gebruiken om een plaats op een plattegrond te lokaliseren.

-kijklijnen/viseerlijnen tonen in de werkelijkheid.

-begrippen als rechts (van), links (van); tussen, onder, op, naast, vooraanzicht, zijaanzicht, bovenaanzicht, achteraanzicht, plattegrond, kijklijn correct gebruiken.

Bronnen:

-Handleiding Kompas, http://www.fi.uu.nl/toepassingen/00336/toepassing_rekenweb.html

Onderwijs- en leermiddelen:

-Bord, verschillende soorten blokken, klasblokken, touw, bladen waar we constructies kunnen op schetsen, bladen met plattegronden van constructies op, computers.

Lesfase 1: Instap

Voororganisatie:

-Lk heeft een demotafel klaargezet vooraan in de klas. Op de demotafel ligt een uitvergroete kaart van Gent.

-Lk heeft op elke tafel ook een kleiner exemplaar van dezelfde kaart van Gent gelegd.

- **Klasopdracht**

-Ga allemaal zitten en blijf af je blokje! Ik heb elke blok gedraaid zodat er overal een verschillend kleur bovenaan ligt. Op mijn teken gaan jullie kleur per kleur zitten en jullie nemen jullie blokken mee!

-Nu jullie per kleur zitten vormen jullie een team architecten. Ik heb namelijk architecten nodig om enkele gebouwen in de stad te ontwerpen. Zoals jullie kunnen zien heb ik hier voor mij de kaart van Gent liggen. Jullie hebben deze ook op jullie bank. Ik wil dat jullie per groep een gebouw ontwerpen dat terecht moet komen in mijn stad. Let op, hier krijg je slechts 1 minuut voor.

Lesfase 2: Aanbrengen van: juiste woordenschat/terminologie rond constructies + plattegronden + coördinaten.

Inhoud:

- begrippen als rechts (van), links (van); tussen, onder, op, naast, vooraanzicht, zijaanzicht, bovenaanzicht, achteraanzicht, plattegrond, kijklijn
- coördinaten worden aangegeven door een letter en een cijfer, op deze manier kunnen we zeer snel iets terugvinden.
- Patroon is een vorm die steeds op dezelfde manier terugkeert.
- Een kijklijn is de imaginaire lijn die we kunnen trekken van onze ogen tot aan het object dat we raadplegen.

- **Complementair groepswork**

1. Construeren

-Iedere groep heeft nu een eigen ontwerp. Jullie mogen dit groep per groep komen voorstellen vooraan aan de demonstratietafel. Breng dus jullie blokken mee zoals jullie ze hebben gebouwd.

-Groep per groep komt naar voor, ze moeten steeds verwoorden hoe hun gebouw er uitziet.

-De Ik laat hen het gebouw opnieuw opbouwen met grotere blokken vooraan, de rest van de groepjes hebben kleinere blokjes gekregen.

-Zij bouwen het gebouw na met kleinere blokjes.

-Nadien plaatst groep per groep ook hun gebouw op de kaart en vermelden zij de coördinaten.

-De overige groepen moeten dan de kleinere constructies op de kleinere kaart op dezelfde coördinaten onderbrengen

2. Van plattegrond naar constructie

-Jullie mogen nu al jullie bouwwerken afbreken. Enkel jullie gebouw van in begin blijft staan!

Ik deel zo meteen enkele plattegronden van enkele constructies uit, ik wil dat jullie deze gaan nabouwen, je mag dit per twee doen. Maar voor we daar zullen aan beginnen moeten we eerst zo een plattegrond begrijpen:

*Lk doet de uitleg rond het gebruik van een plattegrond.

3. Van constructie naar plattegrond

-Nu wil ik dat jullie per twee een plattegrond maken van jullie eigen ontworpen gebouw van in het begin. Nadien maak je een andere constructie en een plattegrond. Noteer hier jullie naam op!

- **Differentiatie**

Wie klaar is met de laatste opdracht mag een plattegrond van een groepje dat reeds klaar is nemen en de constructie nabouwen!

- **Leergesprek**

-Ik heb hier op de demonstratietafel iets gebouwd, wie vertelt me wat er speciaal aan is?
-Wat is een patroon dus?

- **Leergesprek**

Lk heeft inmiddels op de demonstratietafel een constructie met realistisch materiaal gebouwd.

-Wie kan me verwoorden wat hij ziet?

-Kan je ook zeggen hoe alles staat?

-Zien we alles op dezelfde manier als we een andere positie zouden innemen?

-Wat is een kijklijn?

Lk illustreert dit door een touw te gebruiken en op deze manier de lijn te visualiseren.

Lesfase 3: Oefeningen rond constructies, patronen en plattegronden

- **Individuele oefeningen**

LIn maken de oefeningen op pagina 20, 21 individueel

- **Differentiatie**

LIn die hier nog problemen mee hebben mogen gebruik maken van de blokjes.

LIn die klaar zijn met alle oefeningen mogen differentiatieoefeningen maken op de computers.

http://www.fi.uu.nl/toepassingen/00336/toepassing_rekenweb.html

- **Klassikale verbetering**

Lesfase 4: Slot

- **Klasgesprek**

-Wat doet een architect? Zou je graag dit soort werk doen?

-Wat vind je er leuk/niet leuk aan?

7 Toekomst

Het hele jaar lang, hebben wij werkelijk met hart en ziel aan dit eindwerk gewerkt. De reden daarvoor is de overtuiging van de bruikbaarheid van dit concept. Hoe meer stappen er doorlopen werden, hoe groter de drang was om dit verder uit te werken. Dit werd een droom, waar steeds meer over gepraat werd. Nu dit eindwerk afgewerkt is, willen we 100 % voor een verdere uitwerking gaan. Dit is de reden waarom we heel perfectionistisch omgingen met dit eindwerk. We wilden zorgen dat er een mooi afgewerkt product was op het einde van het proces, zodat de kans groter zou zijn om dit werk verder te kunnen zetten.

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we het verdere verloop van dit eindwerk zien. In verschillende puntjes zal duidelijk worden welke stappen we hiervoor reeds ondernomen hebben en welke stappen we nog zullen ondernemen.

7.1 Contactpersonen

Het hele jaar lang zochten we naar contactpersonen om dit eindwerk aan voor te stellen. Op deze wijze hoopten we iemand te treffen die ons verder zou kunnen helpen. Het uitwerken zelf zouden we wel alleen kunnen, maar hiervoor zijn subsidies nodig. We moesten dus op zoek gaan naar personen die een dergelijk project zouden subsidiëren. In het logboek is uitgebreid na te lezen wie hiervoor reeds gecontacteerd werd. Een korte opsomming van deze contacten zal hieronder gegeven worden.

- STAM is het stadsmuseum van Gent. STAM organiseert onder andere stadsklassen voor lagere en middelbare scholen. Vanuit STAM werd de opdracht gegeven om een eindwerk uit te werken rond cultureel erfgoed. Zodoende was dit de eerste plaats die we ingelicht hebben omtrent de plannen met dit eindwerk. De contactpersoon hiervoor was Frederik Verstraete, hij is tevens de organisator van de stadsklassen. Het was reeds in oktober dat contact met hem werd opgenomen. Natuurlijk was er toen slechts een idee, en was er nog geen materiaal ter beschikking. Frederik Verstraete leek geïnteresseerd in dit eindwerk en wou hier later zeker meer over horen. Hij stelde daarenboven voor om het eindwerk zelf eens uit te testen met een school op één van zijn stadsklassen. Dit was een aantrekkelijk aanbod, maar helaas kon hij enkel aan de slag gaan met dit eindwerk als er tastbaar materiaal was. Dit materiaal werd pas laat gerealiseerd waardoor dit niet door hem uitgetest werd. Wel hebben we onlangs opnieuw contact met hem opgenomen via mail en hij wist gelukkig nog steeds wie we waren. Hij bleek benieuwd te zijn naar het resultaat. Hier waren we heel blij om, maar toch valt het te betwijfelen of STAM wel de juiste plaats is om subsidies te bemachtigen. De stadsklassen zouden zeker gebruik kunnen maken van dit eindwerk, maar het was duidelijk dat er een betere plaats moest bestaan om het eindwerk verder uit te werken.
- De tweede contactpersoon was een medewerkster van VIZIT. We kenden de werkwijze van VIZIT en wisten dat zij zeer originele wandelingen, tochten,... aanboden. Het leek geen slecht idee om daar ook uitleg te geven over dit eindwerk en te vragen op welke wijze zij hier toekomst in zagen.

We slaagden er na een lange tijd in om een afspraak te maken, maar voelden ons daar absoluut niet welkom. Al snel kregen we als antwoord dat we tegen hun concept inwerkten, en vonden ze het niet echt duidelijk wat zij voor ons konden doen. Dit was teleurstellend, maar eigenlijk hadden ze gelijk. Wij hebben immers als doel om het leerkrachten eenvoudig te maken. Dit doen we door een uitgewerkt pakket te bezorgen aan leerkrachten. VIZIT gaat ervan uit dat dit te moeilijk werk is voor leerkrachten waardoor leerkrachten beroep doen op een gids. Op dat vlak hadden ze gelijk dat we niet in dezelfde lijn als hen dachten. VIZIT was dus ook niet de plaats waar we zijn moesten om subsidies te bemachtigen.

- WOCK was de derde organisatie die gecontacteerd werd. WOCK staat voor 'werken in onderwijs cultuur en kunst' en is een onderdeel van de pedagogische begeleidingsdienst. Hier werden we vriendelijk ontvangen en was er zeker interesse voor dit eindwerk. De vrouw in kwestie heeft verschillende organisaties die ze kende opgezocht waar ons eindwerk binnen paste, bijvoorbeeld een project dat schoolbuurten uitwerkt. Ze was erg behulpzaam, maar na dit gesprek was er niet echt iets dat ons zekerheid gaf tot een uitwerking in de toekomst. Ze ging wel op een vergadering met de pedagogische begeleidingsdienst, het eindwerk toelichten en ons later nog contacteren. Dit heeft ze effectief gedaan. We hebben een mail gekregen dat er interesse was in het eindwerk, en of er een mogelijkheid was om het materiaal eens te bezichtigen. Ook hierop moesten we antwoorden dat het materiaal nog niet ter beschikking was, maar dat we hen zouden contacteren wanneer het afgewerkt was. De pedagogische begeleidingsdienst zou inderdaad een goede plaats zijn om ons eindwerk ter beschikking te stellen voor scholen. Helaas is dit niet wat we zochten. Wij waren immers op zoek naar een mogelijkheid om het verder uit te werken en subsidies te bemachtigen. WOCK, was dus ook niet de ideale plaats.

Op dit moment hebben we dus nog steeds geen contactpersoon gevonden die ons verder kan helpen aan subsidies, wel ziet de toekomst er rooskleurig uit. Er is één contactpersoon waar we in de komende maand een afspraak mee hebben, en waar de kans groter bij is om aan subsidies te geraken. Ook hebben we twee denkpijsten. De ene piste gaat richting de stad, dus subsidies vragen en werken voor stad Gent, de andere gaat uit naar de provincie.

- Voor de piste stad Gent hebben we een afspraak met Paul Goossens, een contactpersoon die we via via persoonlijk konden bereiken. Hij is leerkracht en tevens gemeenteraadslid in Gent. Er werd reeds aan hem verteld wat het eindwerk inhield. Hij reageerde hier heel enthousiast op en zei dat subsidies geen probleem zouden zijn. Hij wil ons graag in contact brengen met de juiste mensen. Wel wilde hij natuurlijk eerst het materiaal zien. Aangezien al het materiaal nu pas volledig afgewerkt is, konden we het hem nog niet tonen. Hij zag het wel zitten om naar school te komen om daar het materiaal te bekijken. Hiervoor moet natuurlijk eerst onze promotor, Hilde Van Dooren, ingelicht worden, zodat het materiaal op een afgesproken moment ter beschikking zou zijn. Naar deze afspraak met Paul Goossens, kijken we enorm uit en dit lijkt de meest interessante weg om in de toekomst verder te kunnen werken aan dit eindwerk.

- De tweede piste, de provincie, kwam er na een goede tip van het hoofd van de heemkundige kring van Melle. Hij gaf ons als tip om verder te zoeken naar subsidies in de richting van de provincie Oost-Vlaanderen. Er was nood aan een concept dat scholen dichterbij hun omgeving kon brengen. Hij gaf ons als voorbeeld de stad 'Oudenaarde', die reeds met talloze initiatieven heeft getracht om scholen te bereiken. Keer op keer gaf dit hetzelfde resultaat, scholen waren in de beginperiode enthousiast, maar al snel vervaagde dit enthousiasme en was het nieuwe er van af. Wat wij doen is vele plaatsen herenigen aan de hand van een volledig nieuw systeem. Op die manier kunnen scholen 'eindeloos' blijven variëren in wat ze willen aandoen in hun omgeving. Hij was alvast overtuigd van een verdere toekomst.

Beide contactpersonen lijken interessant te zijn om een stap verder te kunnen gaan. Indien het toch via deze weg niet lukt, zullen we blijven zoeken naar iemand die ons wel verder kan helpen. Onze overtuiging en enthousiasme over dit project is te groot om het links te laten liggen.

7.2 Hoe zien we de toekomst?

7.2.1 Algemeen

Doorheen het hele eindwerk, wordt steeds opnieuw aangehaald dat we een toekomst zien in dit concept. Om duidelijk aan te tonen, hoe we dit zien, lichten we enkele zaken toe.

Indien de mogelijkheid zich aanbiedt om dit concept uit te breiden, zouden we graag de hele stad uitwerken. We zijn er zeer bewust van dat al het materiaal dat nu aanwezig is, moet herzien worden van zodra dit verder uitgewerkt wordt. Al het materiaal heeft immers betrekking op een klein gebied binnen het historisch centrum van Gent. De grote kaart zou bij uitbreiding niet meer bruikbaar zijn, net als de mappen met de respectievelijke zones.

Het concept is natuurlijk ook uitvoerbaar in andere steden, maar Gent is voor ons prioriteit. Het is onze eigen stad en bovendien een prachtige stad met een rijke geschiedenis. Het gebied dat nu uitgewerkt is, kennen we als onze broekzak, maar van zodra er buiten dit gebied gekeken wordt, daalt onze kennis aanzienlijk. We kijken er naar uit om ook meer te weten te komen over locaties buiten dit gebied.

Om verder te gaan, zullen we nu stellen, dat de mogelijkheid er is om dit project uit te werken. Hier zal later nog goed over gebrainstormd moeten worden, maar toch hebben we reeds enkele zaken vooropgesteld die we in de toekomst willen verwezenlijken.

7.2.2 Concreet

- Graag willen we de website uitbreiden. Op dit moment bestaat hier reeds een prototype van. Het doel dat we vooropgesteld hebben is om alle informatie via deze website gratis aan te bieden.

Zowel leerkrachten als leerlingen zullen vlot met deze site kunnen werken en gemakkelijk aan informatie maar ook aan opdrachten kunnen geraken. Een groot deel werd in het hoofdstuk “materiaal” reeds toegelicht. Hier vermelden we nog even hoe deze website nog uitgewerkt kan worden.

De optie zal er zijn om op de website via thema/trefwoord te zoeken. De teksten worden dan gescand op dit thema/trefwoord. Zo kunnen opdrachten binnen één thema vlot gevonden worden. Het is dan mogelijk om bijvoorbeeld het woord “water” in te typen. Alle opdrachten waarin het woord 'water' vermeld wordt, komen dan in een vorm van een lijst op het scherm. Op deze wijze moeten niet alle opdrachten overlopen worden om een geschikte opdracht binnen het thema te vinden. Zelf zouden we reeds thema's uitwerken door geschikte opdrachten te selecteren. Zo zouden wij een lijst van thema's willen aanbieden, waarbij de geschikte informatie reeds voorhanden is. Op deze manier geven we suggesties om bepaalde thema's uit te werken waar misschien niet vlug aan gedacht wordt.

- Op één vlak zouden we zeker bijgeschoold moeten worden. Het betreft de infofiches voor de leerlingen. Zoals reeds vermeld in het hoofdstuk “materiaal” was het schrijven van deze teksten één van de moeilijkste opdrachten binnen dit eindwerk. Zelf hadden we nooit geleerd hoe teksten op niveau van kinderen van de tweede graad moeten geschreven worden. Hierover hebben we ook informatie opgezocht, maar er werd heel weinig over gevonden. Wel hebben we op het internet gelezen dat er cursussen bestaan om te leren schrijven voor kinderen. Dit sprak ons meteen aan. Het was immers duidelijk dat de infofiches voor de leerlingen een struikelblok waren, maar aangezien deze essentieel zijn binnen het concept, zal bijscholing nodig zijn. We zijn ervan overtuigd dat dit een zeer interessante en nuttige cursus zou zijn.
- Een laatste punt dat we willen aanbrengen zijn de “stapkaarten”. Hiermee worden de kaarten op A4 formaat bedoeld die de leerkrachten/leerlingen mee kunnen nemen op uitstap. Deze zijn op dit moment niet voldoende uitgewerkt. Het systeem met velcro dat aanvankelijk bedacht werd, leek niet ideaal te zijn. Als oplossing kozen we dan voor een afwasbare stift. Toch denken we dat er een originelere en betere manier moet zijn om punten aan te brengen op deze kaart. Bovendien is deze kaart slechts een verkleinde afdruk van de grote kaart. Op deze kaart staat geen legende, aangezien we niet wisten wat de schaal op dit formaat was. Het is dus duidelijk dat deze stapkaarten nog beter uitgewerkt kunnen worden. We hebben dan ook gedurende dit eindwerk voorrang gegeven aan de grote tafelkaart.

8 Besluit

'Fan van Gent, is als nieuw concept bedacht en uitgewerkt. Het doel was om Gent op een creatieve en eenvoudige wijze aan te bieden aan scholen uit het lager onderwijs, in het bijzonder voor leerkrachten en leerlingen van de tweede graad. Het concept kwam verrassend snel uit de startblokken en groeide uit tot een innoverend systeem waarin bijna alle leergebieden aan bod komen. Dit eindwerk beschrijft wat het concept inhoudt en hoe het concept past binnen de huidige onderwijswereld. Om tot het huidige eindresultaat te komen werd een lange weg afgelegd. Problemen die zich stelden rond het kiezen van het juiste materiaal en het schrijven van de infofiches voor leerlingen, werden één voor één overwonnen. Reeds van in het begin werd er een duidelijk einddoel nagestreefd. Dat dit nu zijn vruchten afwerpt lag binnen de lijn van verwachtingen. De bruikbaarheid, duurzaamheid en eenvoud van het systeem zorgen ervoor dat dit kant-en-klare product zijn weg naar de scholen kan vinden. Ook vindt dit concept heel wat aansluiting bij de huidige visie rond 'ervaringsgericht onderwijs'. Het groeiende geloof en de overtuiging in dit project leiden hopelijk tot een nieuwe toekomst. Dit enerzijds voor de scholen die dit zullen kunnen gebruiken en anderzijds voor het verder uitwerken van dit project.

9 Literatuurlijst

9.1 Boeken

- BOESMAN K., SPAEPEN P. en VAN DER STRAETEN E., Groot Applaus, drama-activiteiten met 9- tot 12- jarigen, Abimo, 2007
- BOUCKAERT B., DUVERGER E., HAGG B. e.a., *De Sint-Baafskathedraal in Gent: van Middeleeuwen tot barok*, Ludion, Gent, 200
- BREAMSCHUTE E., VAN DEN BROECK K. en VAN DEN HEURCK T., *Cursus pedagogiek, tweede traject professionele Bachelor in de initiële lerarenopleiding Lager Onderwijs*, z.p., 2007
- DE BACKER A., DEBROUWERE J. en JACXSENS M., *Gent verkend, informatiegids voor de Gentse universiteitsstudent.*, New Goff, 2008
- DE KESTELIER M., *Cursus ruimte, eerste traject professionele Bachelor in de initiële lerarenopleiding Lager Onderwijs*, 2007
- DE SMET C. en MARTENS J., *Bronnengebruik*, z.p., 2009
- DECALUWE, L., *Gent, bruisend authentiek, toeristische brochure*, z.p., z.j.
- DECALUWE, L., *Stadsplan Gent*, z.p., 2008
- DECAVELE J., LEKENS L. en VAN BRUWAENE C., *Jacob van Artevelde: het zevenjarig bewind van de Wijze man van Gent 1338-1345*, Stadsarchief, Gent, 1995
- DECAVELE, J., *Het Toreken op de Vrijdagmarkt te Gent*, Kredietbank, 1986
- DESEYN, G., *Gids voor oud Gent*, vierde druk, De Vries-Brouwens, Antwerpen, 2008
- Gent en haar pracht*, Thill, 2005
- Gent van toen en nu: ons erfgoed*, Waanders, 2003
- HOGENSCHOOL GENT, *Cursus pedagogiek specifiek eerste traject professionele Bachelor in de initiële lerarenopleiding Lager Onderwijs*, z.p., 2006
- HOOGVEEN P. en WINKELS J., *Het didactische werkvormenboek*, achtste druk, Koninklijke Van Gorcum, 2008
- LEKENS, L., *Gids voor Gent*, Snoeck, 1994
- VAN BRUWAENE, C., *Keizer Karel achterna: Gent in de eerste helft van de 16de eeuw.*, Dienst voor culturele zaken, Gent, 1990
- VAN DOOREN H., *Cursus wereldoriëntatie: tijd/mens/maatschappij, eerste, tweede en*

derde modeltraject professionele Bachelor in de initiële lerarenopleiding Lager Onderwijs, z.p., 2006

-VIZIT, *Gentse toeren: crimineel wijze wandelingen en een toer op de fiets*, vierde druk, Lannoo, Tielt, 2003

9.2 Websites

-*Auteursrecht en onderwijs*. Internet, juni 2009, (<http://www.auteursrechtenonderwijs.nl/>)

-BOEYKENS, J., Belgiumview. Internet, (ht

-DE SPAEY, S., *De Spiegel Goudenleeuwplein 1-2 Gent*. Internet, 8 januari 2001, (<http://www4.gent.be/gent/historis/stadsarchief/huizenonderzoek/Spiegel2/index.htm>)

-*Gent mijne stad*. Internet, 17 april 2005, (<http://users.telenet.be/gentmijnestad/>)

-GENTINFO, Gent. Internet, juni 2009, (www.gent.be)

-*Info en diensten – Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming*. Internet, juni 2009, (www.ond.vlaanderen.be)

-LALEMAN M., VAN GOETHEM V., *Archeoweb Gent*. Internet, mei 2009, (<http://www.archeoweb.gent.be/>)

-*Liberaal archief*. Internet, juni 2009, (http://www.liberaalarchief.be/waarden_willems.html)

-P., *Gent door de jaren ... een mix van heden en verleden ...* . Internet, 31 mei 2009, (<http://gent-door-de-jaren.be/>)

-*Routeyou*. Internet, juni 2009, (www.routeyou.com)

-*Sint-Baafskathedraal – Gent*. Internet, juni 2009, (<http://users.skynet.be/sintbaafskathedraal-gent/>)

-VEREENOOGHE T., e.a., *Archeonet*. Internet, mei 2009, (<http://www.archeonet.be/>)

-VZW ONDER DE DRAAK, *Onder de draak*. Internet, juni 2009, (<http://www.onderdedraak.be>)

-*Wikipedia*. Internet, juni 2009, (www.wikipedia.be)